

prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

1. Mezinárodní aspekty ochrany průmyslových a autorských práv

p ř e h l e d

I. Mezinárodní rozměr ochrany duševního vlastnictví

I.1. POJEM DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

I. 2. OCHRANA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ JAKO NEZBYTNÁ SOUČÁST MEZINÁRODNÍHO OBCHODU

I. 3. NÁRODNÍ (ASIMILAČNÍ) REŽIM JAKO ZÁKLAD CIZINECKÉHO REŽIMU V OBLASTI OCHRANY DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

II. Základní mezinárodní úprava duševního vlastnictví: Od Pařížské unijní úmluvy (1883) k Dohodě TRIPS (1994)

II.1. PAŘÍŽSKÁ ÚMLUVA NA OCHRANU PRŮMYSLOVÉHO VLASTNICTVÍ (PAŘÍŽSKÁ UNIJNÍ ÚMLUVA)

II. 2. BERNSKÁ ÚMLUVA NA OCHRANU DĚL LITERÁRNÍCH A UMĚLECKÝCH VÝVOJ SMLUVNÍ ÚPRAVY V OBLASTI AUTORSKOPRÁVNÍ

II. 3. DALŠÍ MNOHOSTRANNÉ ÚMLUVY

II. 4. DOHODA O OBCHODNÍCH ASPEKTECH PRÁV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ (TRIPS)

III. Jednotlivá průmyslová práva Tvůrčí práva

III. 1. PATENTY NA VYNÁLEZY

- a) Základní pojmy
- b) Ochrana tuzemských vynálezů v cizině a cizích vynálezů v tuzemsku
- c) Mezinárodní přihlášky patentů - Smlouva o patentové spolupráci (PCT)
- d) Překonání teritoriální omezenosti patentů. Evropský regionální patent
- e) Patentová informace a dokumentace. Mezinárodní patentové třídění
- f) Budapešťská smlouva o mezinárodním uznávání uložení mikroorganismů pro účely patentového řízení

III. 2. UŽITNÉ VZORY

III. 3. PRŮMYSLOVÉ VZORY

Práva na označení

III. 4. OCHRANNÉ ZNÁMKY

- a) Základní pojmy
- b) Ustanovení Pařížské unijní úmluvy o ochranných známkách
- c) Další mezinárodní smlouvy obsahující úpravu známkového práva
- d) Mezinárodní zápis ochranných známek
Madridská dohoda o mezinárodním zápisu známek
- e) Mezinárodní známkové třídění

III. 5. OZNAČENÍ PŮVODU (ZEMĚPISNÁ OZNAČENÍ)

III. 6. OCHRANA OBCHODNÍHO JMÉNA

IV. Práva autorská a příbuzná

IV.1. OCHRANA AUTORSKÝCH DĚL

- a) Základní pojmy
- b) Mezinárodní aspekty autorskoprávní ochrany
- c) Bernská úmluva na ochranu literárních a uměleckých děl
- d) Všeobecná úmluva o právu autorském
- e) Smlouva o právu autorském (1996)
- f) Dohoda TRIPS
- g) Ochrana počítačových programů

IV. 2. PRÁVA PŘÍBUZNÁ

(práva k zvukovým záznamům, k výkonům výkonných umělců, k rozhlasovému a televiznímu vysílání) - Boj proti pirátství

I. Mezinárodní rozměr ochrany duševního vlastnictví

I.1. POJEM DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

Vlastnictvím právní věda zpravidla označuje určitý vztah osoby, resp. jiného subjektu práva k věci, právu nebo jiné hodnotě. Vlastnictvím se ovšem také často míní objekt tohoto vztahu (ve smyslu "majetek"). V tomto druhém smyslu je tento pojem použit zde, a to i ve spojení *duševní vlastnictví*.

Pro jakékoli vlastnictví je příznačné, že bez dalšího je může užívat a jím disponovat výhradně vlastník. Jen on může dát svolení jiné osobě, aby jeho vlastnictví užívala nebo jím disponovala, i když v určitých případech může být výkon vlastnického práva omezen ex lege, případně rozhodnutím státního orgánu opírajícím se o zákonné ustanovení.

V nejobecnější rovině lze rozlišovat podle předmětu tři druhy vlastnictví: k věcem movitým, k věcem nemovitým a *duševní vlastnictví*, jehož předmětem nejsou věci, nýbrž *nehmotné statky*. Jsou to výsledky tvůrčí činnosti lidí, jejich intelektu - myšlenky a jejich projevy.

Výčet jednotlivých druhů duševního vlastnictví obsahuje *Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví* z roku 1967. Podle ní duševní vlastnictví zahrnuje práva k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, výkonům výkonných umělců, zvukovým záznamům, vysílání, vynálezům, vědeckým objevům, průmyslovým vzorům a ochranným známkám, obchodním jménům a názvům. Kromě toho zahrnuje ochranu proti nekalé soutěži a jakákoli jiná práva, která jsou výsledkem duševní činnosti na poli průmyslovém, vědeckém, literárním nebo uměleckém.

Tento výčet sice nezachycuje novinky posledního vývoje, avšak přesto ukazuje, že předmět duševního vlastnictví může být dvojitý. Jsou to jednak vlastní *myšlenky* realizovatelné ve výrobní oblasti (průmyslové vlastnictví), za druhé pak *projevy*, resp. *ztvárnění* myšlenek, které jsou zpravidla uměleckými, ale někdy i technickými výtvoři (autorská práva).

Duševní vlastnictví je nezávislé na hmotném substrátu, s nímž je spojeno. Nehmotný statek může být užíván kdykoli a kdekoli na celém světě, neomezeným počtem subjektů, bez újmy na své podstatě. Tato vlastnost je označována jako *potencionální ubiquita*.

Práva k duševnímu vlastnictví jsou založena na *zásadě teritoriality*. Uplatnění této zásady znamená, že práva vznikající na základě práva určitého státu jsou chráněna pouze na území tohoto státu. Vztahy k duševnímu vlastnictví se na území určitého státu řídí pouze právním řádem tohoto státu (zákon země ochrany - *lex loci protectionis*). Ochrana duševnímu vlastnictví je tedy poskytována vždy jen na území toho státu, který dané právo chrání. Ochrana mezinárodní v pravém slova smyslu existuje zatím spíše výjimečně, i když více než stoleté snahy o překonání územního principu již přinesly své ovoce.

Odlišná je situace u *dispozice s předměty práv duševního vlastnictví*. Tyto dispoziční vztahy jsou vztahy závazkovými a mohou se, jako každé jiné závazkové vztahy, řídit kterýmkoli právním řádem.

Celá oblast práv z duševního vlastnictví má tedy své dvě tradiční složky: **práva průmyslová** na jedné straně a **práva autorská a příbuzná** na straně druhé. V nejnovější době se objevují **specifická práva**, která nelze zařadit ani do jedné z uvedených kategorií, např. práva k topografiím polovodičových výrobků, práva k novým odrudám rostlin nebo právo sui generis pořizovatele databáze.

a) Pojem průmyslového vlastnictví a internacionalizace ochrany průmyslových práv

Průmyslové vlastnictví je druhem duševního vlastnictví a vztahuje se tedy k výtvorům lidského intelektu. Týká se jejich podstaty, tedy vlastního řešení určitého technického problému, nikoli formy, v níž je toto řešení vyjádřeno vnímatelným způsobem. Zahrnuje především samy tyto výtvoř, jako na je příklad vynález nebo průmyslový vzor. Předmětem průmyslového vlastnictví však je kromě vlastního výtvoru také označení výrobku (případně služby), adresované především spotřebiteli a určené k bližší specifikaci jeho původu. Výraz "průmyslové" je památkou na minulé století, kdy byla centrem pozornosti průmyslová výroba. Ta se ovšem pojímala velmi široce, takže zahrnovala i těžbu nerostů, zemědělskou výrobu a obchod.

Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví z roku 1883 uvádí tyto jeho elementy: (1) patenty, (2) užitné modely, (3) průmyslové vzory, (4) tovární a obchodní známky, (5) známky služeb, (6) obchodní jména, (7) údaje o původu zboží, (8) označení původu zboží a (9) potlačování nekalé soutěže. Dnes bychom k tomuto výčtu mohli přidat na příklad topografie integrovaných obvodů, nové odrůdy rostlin, případně, za jistých podmínek, i počítačové programy.

Ochrana vynálezů, známek a průmyslových a užitných vzorů má formu přiznání práva k výlučnému využívání majiteli tohoto práva. Úkon, který má tyto důsledky, je vlastně veřejnoprávní akt. Tak na příklad patent na vynález udělí ve správním řízení Úřad průmyslového vlastnictví, který je státním orgánem.

Z toho vyplývá již zmíněná **teritoriální povaha** průmyslových práv. Projevuje se tím, že na příklad udělené patenty nebo zápisy ochranných známek a průmyslových vzorů jsou účinné pouze na území státu, jehož orgán udělil patent nebo provedl zápis. Chce-li vlastník patentu, známky nebo průmyslového vzoru získat ochranu i v dalších státech, musí o ni, až na dále uvedené výjimky, žádat v každém z těchto států zvlášť.

Propojení ekonomik jednotlivých států, které existuje již řadu desetiletí ve formě mezinárodního obchodního styku a internacionalizace kapitálu, si však již před více než 100 lety vyžádalo alespoň částečné **překonání této teritoriální omezenosti** průmyslových práv. V současné době, kdy toto propojení národních ekonomik je v důsledku nových forem stále těsnější, snižuje se relativně význam pouhé národní ochrany a prudce roste význam ochrany v zahraničí. Patent udělený na významnější vynález jen v zemi původu má sám o sobě jen malý význam a ve skutečnosti nezaručuje žádoucí ochranu proti zneužívání vynálezu. O spolehlivé ochraně lze mluvit teprve tehdy, je-li vynález patentově chráněn ve všech státech, kde by přicházelo v úvahu jeho využívání. Příkladem trestuhodně zanedbané ochrany v zahraničí je Rubikova kostka patentovaná zpočátku pouze v Maďarsku, čímž bylo umožněno její napodobování a výroba kdekoli jinde bez souhlasu autora vynálezu a tím i bez jeho podílu na obrovském zisku z jejího komerčního využití.

Snaha zaručit možnost získání řádné ochrany průmyslových práv svých občanů i v jiných státech vedla již před více než sto lety některé státy k sjednání mnohostranné mezinárodní úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví. Je jí *Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví*, podepsaná v r. 1883, která má z hlediska svého obsahu obecnou povahu. Postupem času byla na jejím základě sjednána celá řada speciálních smluv, upravujících každá vždy jen určité průmyslové právo.

Ideálním právním prostředkem účinné mezinárodní ochrany by byla internacionalizace průmyslových práv udělených v jednotlivých státech, tj. rozšíření jejich působnosti na více zemí. U ochranných známek a průmyslových vzorů již existuje, na základě mnohostranných mezinárodních smluv, možnost mezinárodního zápisu s účinností ve smluvních státech. U ochrany vynálezů došlo zatím k vytvoření regionálních patentů mezi některými zeměmi Evropy, Asie (býv. SSSR), jakož i Afriky.

Zmíněnou absolutní internacionalizací, zatím téměř nedosažitelnou, se však možnosti mezinárodní dimenze ochrany nevyčerpávají. I její skromnější formy představují velmi účinné prostředky k usnadnění pozice nositele průmyslového práva ve vztahu k zahraničí. Na příklad u patentů velmi pomáhá institut mezinárodních přihlášek patentů, i když samotné udělování patentů nadále náleží, až na výjimky, jednotlivým státům (viz dále PCT). I další instituty, jako např. právo priority, výrazně usnadňují ochranu ve více státech, kterou by jinak bylo obtížné nebo nemožné získat.

Za povšimnutí v této souvislosti také stojí zakotvení systému ochranné známky Společenství (neboli UNIJNÍ OCHRANNÉ známky) a (průmyslového) vzoru Společenství (neboli komunitárního (průmyslového) vzoru), čímž došlo k možnosti zajištění ochrany těchto předmětů průmyslového vlastnictví na území Evropského společenství, jež čítá 27 členských států.

b) Autorské právo a jeho internacionalizace

Pojem "**autorské právo**" lze chápat ve smyslu objektivním (souhrn právních norem upravujících autorskoprávní vztahy) a subjektivním (právo autora nebo jiné oprávněné osoby k dílu - výlučné právo dílo užívat a disponovat s ním). Co do obsahu práva autorského rozlišuje se autorské právo v užším smyslu (ochrana autorských děl) a v širším smyslu (tj. navíc i práva výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a provozovatelů rozhlasového a televizního vysílání - tedy tzv. *práva příbuzná*).

Autorské právo podobně jako práva průmyslová je založeno na *principu teritoriality*. Vzhledem k technickému rozvoji komunikačních prostředků, k odstranění ideologických bariér a k tomu, že dnes již pro šíření děl mají hranice států jen velmi malý faktický význam, ochrana omezená na jediný stát (např. státní příslušnosti autora) by byla zpravidla naprosto nedostatečná a pro mnohá díla zcela bezvýznamná. Je proto vždy třeba usilovat o dosažení ochrany ve všech státech, kde může být dílo užíváno, a to pokud možno tak, aby ochrana byla všude obsahově stejná nebo podobná. To je úkolem mezinárodních smluv sjednávaných pro oblast práva autorského a práv příbuzných.

I. 2. OCHRANA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ JAKO NEZBYTNÁ SOUČÁST MEZINÁRODNÍHO OBCHODU

Spolehlivá ochrana průmyslových a autorských práv a **průmyslově právní a autorskoprávní čistota** je nezbytnou podmínkou všech forem mezinárodního hospodářského a obchodního styku - od jednoduchých forem mezinárodního obchodu (výměna zboží) až po investice v cizích státech. Tím se tato oblast stává stále aktuálnější ve světě a dvojnásob v naší zemi.

Zejména v druhé polovině tohoto století došlo k velkému nárůstu světového obchodu s technologicky náročnými výrobky, tedy výrobky choulostivými z hlediska práv k duševnímu vlastnictví. Tyto výrobky dnes na příklad tvoří cca 25% celkového vývozu USA. V 80. letech se stala ochrana duševního vlastnictví klíčovou otázkou mezinárodního obchodu. Zejména nejvyspělejší státy se začaly potýkat s rostoucími ztrátami působenými padělateli a piráty, kteří zneužitím výsledků tvůrčí práce jiných dokázali v masovém měřítku produkovat výrobky vysoké technologické úrovně levněji a tudíž s větší schopností konkurence. Ukázalo se, že duševní vlastnictví je nejen důležitým zdrojem národních příjmů, ale při zneužití i příčinou obrovských ztrát.

Ukázkou toho, jaký význam se přikládá ochraně práv k duševnímu vlastnictví, může být *Dohoda o obchodních vztazích mezi bývalou ČSFR a USA* ze dne 12. dubna 1990. Tato

dohoda, uzavřená ještě před reformou českého zákonodárství upravujícího ochranu průmyslových a autorských práv, velmi důrazně a podrobně zavazuje strany k zajištění jejich ochrany. Není nutné zvláště zdůrazňovat, že tato část Dohody byla adresována především tehdejší československé straně. Bez nadsázky je možno říci, že československá strana se Dohodou zavázala k ochraně, která je dnes v obou smluvních státech běžná, avšak tehdy ji nebylo možné v Československu okamžitě právně zajistit.

Podle článku X obě strany souhlasily se zavedením přiměřené a účinné ochrany pro patenty, ochranné známky, autorská práva, obchodní tajemství a topografie integrovaných obvodů. Tentýž článek jde dále do podrobností a vyžaduje poskytování autorskoprávní ochrany pro databáze a počítačové programy, ochranu tzv. audiovizuálních děl na 50 let od zveřejnění, stejnou ochranu zvukovým záznamům s ochranou proti nedovolenému rozšiřování, rozmnožování a dovozu, ochranu topografií integrovaných obvodů, ochranu všech výrobků a postupů ve všech oblastech techniky (včetně oblastí v tehdejší ČSSR vyňatých z patentové ochrany) a ochranu obchodního tajemství.

Touto formulací závazků však Dohoda nekončí. Ty jsou ještě dále velmi podrobně rozvedeny ve výměnných dopisech, které tvoří součást Dohody. Jejich obsah je velmi blízký dnešní platné české právní úpravě. V tehdejších poměrech si však americká strana ochranu, na níž nekompromisně trvala, musela zajistit alespoň takto smluvně. Včlenění těchto závazků do Dohody bylo podmínkou pro její schválení z americké strany. Jinak by nebyl dán souhlas s rozvojem a podporou, ani s usnadňováním vzájemného obchodu. Vyvážen své výrobky, služby a kapitál lze s minimálním rizikem jen do země, kde je ochrana průmyslových a autorských práv řádně zajištěna.

Dostatečná ochrana duševního vlastnictví pro vývozce technologie (ale i zboží podléhající ochranně autorskoprávní) má tak dva aspekty: a) zajištění ochrany práv v dovážejících státech tím, že tyto státy ochranu umožní stejně jako svým příslušníkům (tedy v rovině veřejnoprávní) a b) možnost účinného vynucení těchto práv v jednotlivých konkrétních případech, přesné stanovení odpovědnosti a způsobů její realizace (v rovině soukromoprávní).

První z obou aspektů je rozebrán v následujícím textu, o druhém bude pojednáno v kapitole o závazkových vztazích.

I. 3. NÁRODNÍ (ASIMILAČNÍ) REŽIM JAKO ZÁKLAD CIZINECKÉHO REŽIMU V OBLASTI OCHRANY DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

Národní režim (jinak též zásada národního zacházení, asimilační režim) znamená, že zahraniční subjekt může v daném státě získat ochranu svých práv k duševnímu vlastnictví na jeho území, a že zároveň *nebude diskriminován ve vztahu k subjektům domácím*. Znamená tedy, že na příklad ochrana průmyslového nebo autorského práva cizince může být odepřena pouze ze stejných důvodů jako vlastnímu příslušníkovi. V praxi států je tento národní režim *mezinárodními smlouvami* zajištěn tak, že příslušné vnitrostátní právní normy se vztahují na tuzemské příslušníky a zároveň ve stejném znění i na cizince ze smluvních států příslušných úmluv. Tyto mezinárodní smlouvy vylučují jakékoli uplatňování reciprocity, která je ovšem naopak základem vztahů k příslušníkům států nesmluvních.

Národní režim je však jen prvním krokem k vytvoření spolehlivé ochrany. Musí být doplněn ještě alespoň minimálním standardem práv, která by měl každý stát zajišťovat. Je-li úroveň ochrany určená vnitrostátním právem jednotlivých států různá, národní režim na tom nic nezmění, neboť cizinci nezajistí více, než kolik je v daném státě obecně poskytováno. Proto mnohostranné úmluvy, které obsahují národní režim jako základní zásadu, zároveň obsahují další věcná ustanovení, jejichž cílem je harmonizovat vnitrostátní normy smluvních států (především hmotně právní) a zajistit tak všude alespoň minimální úroveň ochrany.

Právě uvedený důvod je v poslední době někdy používán jako argument proti národnímu režimu. Zajišťuje-li stát A svým příslušníkům určité právo, a stát B toto právo vůbec nezná, vede národní režim k faktické diskriminaci příslušníků státu A ve státě B, neboť tam toto právo neexistuje pro nikoho, zatímco ve státě A může toto právo uplatnit jak vlastní příslušník, tak i příslušník státu B.

II. Základní mezinárodní úprava duševního vlastnictví: Od Pařížské unijní úmluvy (1883) k Dohodě TRIPS (1994)

II.1. PAŘÍŽSKÁ ÚMLUVA NA OCHRANU PRŮMYSLOVÉHO VLASTNICTVÍ (PAŘÍŽSKÁ UNIJNÍ ÚMLUVA)

OKOLNOSTI VZNIKU

Ryze **teritoriální charakter průmyslových práv** vždy znesnadňoval jejich účinnou ochranu. Přihlášku k ochraně práva je nutno podávat v každém státě, kde je tato ochrana požadována, a to tak, aby všude byly splněny příslušné požadavky lišící se stát od státu. V některých státech nebyla cizincům zaručena stejná ochrana jako tuzemcům. U vynálezů mezi podmínky patentovatelnosti všude patří požadavek novosti. Vzhledem k tomu, že přihláška vynálezu je ve většině zemí zveřejněna, hrozí zde ztráta novosti, tedy vznik překážky patentovatelnosti vynálezu v dalších zemích.

Tyto praktické problémy ochrany průmyslového vlastnictví přesahující rámec jednoho státu vyvolaly ve druhé polovině devatenáctého století nutnost jejich řešení na úrovni mezinárodní. Ukázalo se, že určitá harmonizace právních předpisů jednotlivých zemí upravujících průmyslová práva je velmi žádoucí. Bezprostřední impuls dodala těmto snahám mezinárodní výstava vynálezů konaná v roce 1873 ve Vídni. Mnoho potencionálních vystavovatelů nepřijalo pozvání z obavy o nedostatečnou právní ochranu vystavovaných vynálezů, přestože Rakousko-Uhersko přijalo nový zákon poskytující dočasnou ochranu vystavovaných zahraničních vynálezů, známek a průmyslových vzorů a modelů.

Nejvýznamnějším počinem, který následoval po výstavě, bylo ještě v témže roce svolání Vídeňského kongresu pro reformu patentů. Tento kongres přijal řadu zásad, na nichž měla být založena účinná patentová ochrana. Vlády zúčastněných států byly vyzvány, aby usilovaly o vypracování mezinárodní úmluvy o patentové ochraně. V návaznosti na Vídeňský kongres byl svolán o pět let později do Paříže Mezinárodní kongres o průmyslovém vlastnictví. Jeho hlavním závěrem bylo doporučení státům uspořádat mezinárodní diplomatickou konferenci, která by přijala společnou úpravu ochrany průmyslového vlastnictví. Pařížská mezinárodní konference, která se sešla v r. 1880, schválila návrh úmluvy předpokládající vytvoření "unie" zúčastněných států. Další diplomatická konference byla svolána do Paříže v r. 1883. V jejím závěru byla schválena a podepsána *Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví* (krátce zvaná *Pařížská unijní úmluva*). V platnost vstoupila již v létě 1884 a koncem XIX. století činil počet smluvních stran 19. Smluvní státy Úmluvy tvoří tzv. *Pařížskou unii*. Dnes má tato Unie již více než 170 členů (ke dni 15. října 2008 jich bylo 173) a Úmluva je stále páteří mezinárodního systému ochrany průmyslových práv. Československo k ní přistoupilo 5. 10. 1919.

Pařížská unijní úmluva byla několikrát **revidována**, a to na konferencích v Římě (1886), Madridu (1890 a 1891), Bruselu (1897 a 1900), Washingtonu (1911), Haagu (1925), Londýně (1934), Lisabonu (1958) a Stockholmu (1967). Každá z těchto následných konferencí přijala "akt revize" Úmluvy. Každý jednotlivý smluvní stát je vázán tím zněním úmluvy, které odpovídá poslednímu aktu revize Úmluvy přijatému tímto státem. Česká republika je vázána stockholmským, tj. nejnovějším zněním, jako ostatně většina smluvních států. Text úmluvy je vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 64/1975 Sb. ve znění č. 81/1985 Sb.

OBSAH PAŘÍŽSKÉ ÚMLUVY

Pařížská unijní úmluva je velmi rozsáhlým a složitým smluvním dokumentem. Styl jejího textu je poplatný nejen složitosti upravované problematiky, ale i době vzniku. Úmluva je nejobecnějším mezinárodně právním dokumentem v oblasti ochrany průmyslového vlastnictví, které vymezuje takto:

- patenty na vynálezy, - užité vzory, - průmyslové vzory a modely, - tovární a obchodní známky a známky služeb, - obchodní jméno, - údaje o původu zboží, označení původu, - potlačování nekalé soutěže.

Pro přehlednost lze ustanovení Úmluvy, vztahující se na průmyslové vlastnictví obecně, rozdělit do čtyř oblastí: postavení cizinců (cizinecký režim), unijní priorita, přímá smluvní pravidla průmyslově právní ochrany a institucionální rámec.

1. Právní postavení cizinců ve smluvních státech při ochraně průmyslových práv (národní režim)

Články 2 a 3 Úmluvy podrobují cizince tzv. **národnímu (asimilačnímu) režimu**. Znamená to, že každý smluvní stát musí zajistit příslušníkům kteréhokoli jiného smluvního státu stejnou ochranu, jakou poskytuje příslušníkům vlastním. Stejně postavení jako příslušníci smluvních států mají i jiné osoby s trvalým bydlištěm (resp. sídlem, jde-li o osoby právnické) ve smluvním státě.

Z pravidla národního režimu existují dvě výjimky. První je možnost uplatnění zvláštních procesních pravidel vůči cizincům, která se ovšem neuplatňují ve vztahu k tuzemcům (např. požadavek složení žalobní jistoty nebo povinnost určit zástupce). Druhou výjimkou je naopak určité zvýhodnění cizinců, kteří na rozdíl od tuzemců požívají některých dalších práv přímo z Úmluvy (např. právo na zápis známky tak, jak je proveden v jejich domovském státě).

2. Unijní priorita

Úmluva poskytuje přihlašovatelům průmyslových práv smluvních (unijních) států tzv. **právo priority (přednosti)** (článek 4). Znamená to, že na základě první řádné přihlášky k ochraně v jednom ze smluvních států může přihlašovatel v průběhu prioritní lhůty podat další přihlášky týkající se téhož vynálezu, průmyslového vzoru nebo téže známky v jiných smluvních státech. Přitom na tyto další přihlášky se hledí jako kdyby byly podány ve stejný den jako první přihláška. Jinými slovy, tyto další přihlášky mají přednost před eventuálními přihláškami podanými v průběhu prioritní lhůty jinými přihlašovatelí pro stejný vynález, stejnou známku apod. Kromě toho tyto pozdější přihlášky původního přihlašovatele v dalších smluvních státech nejsou dotčeny např. zveřejněním vynálezu nebo prodejem zboží označeném známkou, což jsou skutečnosti, které by za normálních okolností bránily v udělení ochrany.

Praktická výhoda práva priority spočívá v tom, že přihlašovatel nemusí podat přihlášky ve všech zemích, kde žádá o udělení ochrany, zároveň, ale může tak učinit v průběhu celé prioritní lhůty s vědomím, že rozhodným datem pro všechny další přihlášky je datum podání přihlášky první. Délka prioritní lhůty je 12 měsíců pro patenty a užité vzory a 6 měsíců pro známky a průmyslové vzory.

Právo priority se neuplatňuje automaticky. Při každé další přihlášce je třeba se ho dovolat a zajistit odpovídající náležitosti. Těmi jsou především tzv. prioritní dokumenty, jimiž je prohlášení o uplatnění priority s uvedením rozhodných skutečností a ověřená kopie první přihlášky, která právo priority založila (eventuálně s příslušným překladem).

Právo priority může být uplatněno pouze pro stejný předmět ochrany. Předmět dalších přihlášek musí být tedy stejný jako předmět první přihlášky. Není možné na příklad do druhé přihlášky vynálezu uvést zdokonalené řešení a dovolávat se priority založené přihláškou první. Pro takovéto kombinace však Úmluva umožňuje uplatnění priority částečné nebo několikanásobné. Je rovněž možné použít první přihlášku vynálezu k patentové ochraně jako základ pro uplatnění priority pro následný zápis užitého vzoru a naopak, je-li předmět obou stejný.

3. *Přímá smluvní úprava*

Úmluva obsahuje některé **přímé normy**, které jsou přímo aplikovatelné v členských státech Unie. Nejdůležitější z nich jsou uvedeny v kapitolách věnovaných jednotlivým průmyslovým právům. S výjimkou toho, co je v úmluvě uvedeno, mají smluvní státy naprostou svobodu ve vnitrostátní právní úpravě průmyslového vlastnictví, tedy mohou se pohybovat v rámci nebo nad rámec minimálního standardu zajištěného Úmluvou.

4. *Administrativní rámec*

Pařížská unijní úmluva institucionalizuje sdružení smluvních států v tzv. **Pařížskou unii**. Tato Unie je vlastně mezinárodní organizací, která ovšem v mezinárodních vztazích nevystupuje samostatně, ale v rámci Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), sdružující tuto a všechny další obdobné unie na ochranu jednotlivých průmyslových a autorských práv. Pařížská unie má své orgány, kterými jsou Shromáždění, Výkonný výbor a sekretariát v čele s generálním ředitelem, a má rovněž vlastní rozpočet. Další podrobnosti jsou uvedeny a celý systém orgánů je popsán v kapitole o Světové organizaci duševního vlastnictví.

Členy Unie jsou jak státy, které jsou smluvní stranou Stockholmského aktu (tj. poslední revize Úmluvy z r. 1967), tak i státy, které jsou stranou pouze některého z aktů předcházejících. Smluvní stát Stockholmského aktu je přitom povinen aplikovat stockholmské znění Úmluvy na všechny smluvní státy Úmluvy a naopak strpět, aby stát, který není stranou tohoto znění, aplikoval vůči němu to znění Úmluvy, jehož stranou se naposledy stal (zpravidla to bude lisabonské znění na základě Lisabonského aktu z r. 1958).

Jak již bylo naznačeno, úmluva předpokládá vznik dalších specializovaných smluv a unií, které z ní mají vycházet jako z obecného základu. Těchto smluv a unií dnes existuje celá řada. Je o nich pojednáno v dalším textu.

Každý smluvní stát má podle Úmluvy povinnost zřídit státní instituci zabývající se průmyslovým vlastnictvím, udělováním průmyslových práv a jejich zveřejňováním. V ČR je jí **Úřad průmyslového vlastnictví** v Praze (do rozdělení ČSFR jí byl Federální úřad pro vynálezy).

O důležitosti mezinárodní úpravy průmyslových práv svědčí následující zajímavé údaje. Odhaduje se, že počet patentů a podobných dokumentů udělených na celém světě v r. 1990 dosáhl počtu 750'000. Celkový počet platných patentů ve světě se odhaduje zhruba na 4,6 miliónu. Národních zápisů známek bylo v r. 1991 asi 750'000 (nepočítaje v to 20'791

mezinárodních zápisů odpovídajících přibližně 202'000 národním zápisům). Více než 9 miliónů zápisů známek bylo v platnosti na celém světě koncem r. 1991 (plus asi 280'000 mezinárodních zápisů odpovídajících zhruba 2,8 miliónu národních zápisů).

II. 2. BERNSKÁ ÚMLUVA NA OCHRANU DĚL LITERÁRNÍCH A UMĚLECKÝCH VÝVOJ SMLUVNÍ ÚPRAVY V OBLASTI AUTORSKOPRÁVNÍ

Potřeba mezinárodní ochrany autorských práv v dnešním pojetí vyvstala již v XIX. století. Jejím nástrojem byly zpočátku pouze dvoustranné mezinárodní smlouvy. Až počátkem 80. let byl zahájen proces překonávání zásady teritoriality na mnohostranném základě. Již tehdy existovala nevládní organizace známá pod zkratkou ALAI (Association littéraire et artistique internationale - Mezinárodní literární a umělecké sdružení), která iniciovala na rok 1883 svolání do Říma přípravného kongresu Mezinárodní unie na ochranu autorských práv k dílům literárním a uměleckým. Zde byl vypracován předběžný návrh mnohostranné mezinárodní úmluvy, který byl dále dopracován na dvou diplomatických konferencích svolaných do Bernu v letech 1884 a 1885. 9. září 1886 pak byla rovněž v Bernu podepsána hotová úmluva, nesoucí název *Bernská úmluva na ochranu děl literárních a uměleckých*. Úmluva založila *Unii na ochranu autorských práv k dílům literárním a uměleckým* (tzv. *Bernskou unii*), složenou ze smluvních států Úmluvy.

Úmluva vstoupila v platnost 5. prosince 1887 a byla doplněna v Paříži (1897) a v Bernu (1914) a revidována v Berlíně (1908), v Římě (1928), v Bruselu (1948), ve Stockholmu (1967) a v Paříži (1971). Ve svém nynějším znění bývá často označována jako Revidovaná úmluva bernská. Česká republika je smluvní stranou posledního (pařížského) znění.

Bernská úmluva byla vypracována na bázi vnitrostátních autorskoprávních úprav evropských států, které se v této oblasti dostaly nejdále (Francie, Itálie, Německo). Je tedy založena na kontinentálním pojetí autorského práva ("droit d'auteur"), pro nějž je charakteristická *neformální* (tj. *automatická*) ochrana, pokrývající nejen aspekt majetkový, ale i osobní. Stranami úmluvy se brzy stala většina evropských zemí a řada zemí mimoevropských, s výjimkou amerického kontinentu. Ten se ubíral specifickou cestou odpovídající americkému pojetí autorského práva ("copyright"), charakterizovanému strohou formálností ochrany uveřejněných děl a zdůrazněním především majetkového aspektu. Státy amerického kontinentu vytvořily paralelní mnohostrannou úpravu v podobě otevřené úmluvy sjednané v Montevideu (1889) a řady panamerických regionálních úmluv.

Vzhledem k tomu, že většina amerických zemí a zejména USA nebyly ochotny přistoupit k Bernské úmluvě, vznikly *dva samostatné systémy mezinárodní ochrany*, z nichž žádný nebyl univerzální. Tento důsledek byl považován za natolik vážný, že sama Společnost národů přijala v r. 1935 rezoluci pověřující tehdejší Mezinárodní institut pro duševní spolupráci v Paříži a Římský institut pro sjednocení soukromého práva, aby připravily novou úmluvu přijatelnou pro obě skupiny států, a to syntézou prvků Bernské úmluvy na jedné straně a *nové* panamerické Havanské úmluvy z r. 1928 na straně druhé. Vypuknutí války však znemožnilo projednání a přijetí návrhu, který byl během tří let vypracován.

Myšlenka přijetí nové mezinárodní úmluvy univerzálního charakteru však neupadla v zapomenutí. Na podnět OSN se jí ujalo po válce UNESCO (Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu). Vypracovaný návrh nové úmluvy byl přijat na diplomatické konferenci v Ženevě dne 6. září 1952, a to pod názvem *Všeobecná úmluva o právu autorském*. Slovo "všeobecná" v názvu úmluvy (v angličtině "universal") vyjadřuje zamýšlený univerzální charakter úmluvy co do okruhu smluvních stran.

Sjednáním Všeobecné úmluvy nebyl nikterak dotčen význam Úmluvy bernské. Úmluvy nejsou inkompatibilní a proto mnohé státy, včetně České republiky, jsou smluvní stranou obou zároveň. Eventuálním kolizím, které by přece jen mohly nastat ve vztahu mezi dvěma státy, které jsou současně stranami obou úmluv, zabraňuje Dodatkové prohlášení [členských států Bernské unie] k článku XVII Všeobecné úmluvy. Podle tohoto prohlášení se ve vztazích mezi státy vázanými Bernskou úmluvou Všeobecná úmluva nepoužije, pokud jde o ochranu děl, jejichž zemí původu je podle Bernské úmluvy některý stát Bernské unie.

OBSAH BERNSKÉ ÚMLUVY

Bernská úmluva je založena na dvou základních zásadách: **teritoriality a asimilace**. Podle zásady teritoriality se autorskoprávní vztahy řídí vždy právem státu, pro jehož území se ochrana uplatňuje (**lex loci protectionis**). Zásada asimilace znamená uplatnění **národního režimu**, tedy povinnost smluvního státu nakládat s příslušníky ostatních smluvních států jako se svými vlastními příslušníky.

Článek 2 Úmluvy vymezuje literární a umělecká díla jako všechny výtvořiny z literární, vědecké a umělecké oblasti, a to bez ohledu na způsob jejich vyjádření. Následuje podrobný výčet jednotlivých druhů děl z hlediska formy jejich vyjádření. Vnitrostátní právo smluvních států může stanovit, že podmínkou ochrany díla je jeho zachycení na hmotný záznam (nosič). Za původní díla jsou považovány i překlady, úpravy a podobná zpracování jiných děl, jakož i díla souborná (sborníky, encyklopedie). Zvláštní úprava je pro zákonodárství členských zemí vyhrazena pokud jde o ochranu úředních textů, děl užitého umění, politických proslovů, přednášek apod.

Subjekty ochrany jsou podle článku 3 Úmluvy autoři, kteří jsou občany některého ze států Unie a autoři, jejichž dílo bylo poprvé uveřejněno v některém ze států Unie. Autoři, kteří mají na území státu Unie trvalé bydliště a nejsou jeho občany, mají postavení jeho občanů. Za uveřejněné dílo se považuje dílo vydané se souhlasem autora, pokud nabídka jeho rozmnoženin uspokojuje potřeby veřejnosti. Za uveřejnění se nepovažuje provozování díla dramatického, provedení díla hudebního, vysílání rozhlasem a televizí apod. Pokud jde o autory filmových děl, jsou chráněni podle Úmluvy, pokud výrobce díla má sídlo nebo trvalé bydliště v členském státu Unie.

Článek 5 Úmluvy rozvádí **národní (asimilační) režim**. Autoři mají ve státech Unie (kromě státu původu díla) práva stanovená zákony těchto států pro vlastní občany a navíc práva zvlášť přiznaná touto úmluvou. Rozsah ochrany a právní prostředky k uplatnění práv určuje právo státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu (jedná se opět o lex loci protectionis, nikoli lex fori). Ochrana ve státě původu se řídí vnitrostátním právem.

Věcný obsah Úmluvy je podrobně popsán v části o autorském právu.

II. 3. DALŠÍ MNOHOSTRANNÉ ÚMLUVY

Od 80. let minulého století bylo sjednáno postupně více než dvacet mnohostranných smluv týkajících se mezinárodní úpravy jednotlivých práv i mezinárodních procedur jejich udělování. Obrovský význam těchto smluv spočívá v tom, že poskytují zásady hmotně právní úpravy jednotlivých práv nebo stanoví mezinárodní postupy pro jejich udělování, jimiž lze alespoň částečně překonat jejich teritoriální omezenost. Je o nich pojednáno dále v kapitole o jednotlivých právech duševního vlastnictví.

Přes tento svůj nesporný význam však tyto smlouvy dostatečně neupravily otázku, která je hlavně v novější době prvořadá z hlediska praxe: zajištění efektivního vynucení chráněných práv.

Praxe současného mezinárodního obchodu tak zřetelně ukazuje, že nestačí právně upravit udělování práv a jejich obsah. Jejich porušování se stalo v celosvětovém měřítku natolik masové, že se touto otázkou začal urychleně zabývat bývalý GATT, jehož snahy vyústily u příležitosti založení Světové obchodní organizace v přijetí samostatného rozsáhlého smluvního dokumentu, jehož jeden z hlavních cílů je upravit právě efektivní ochranu práv z duševního vlastnictví.

II. 4. DOHODA O OBCHODNÍCH ASPEKTECH PRÁV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ (TRIPS)

V roce 1948 vzniká zároveň s *Mezinárodním měnovým fondem* a *Světovou bankou* také *Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT)*. Funkce této konference, která se později stala quasistálou mezinárodní organizací, bylo především 1. vytvoření pravidel o maximálních celních sazbách, 2. řešení sporů mezi státy v oblasti obchodu a 3. fórum pro další jednání o liberalizaci světového obchodu.

8. kolem jednání o liberalizaci světového obchodu bylo tzv. Uruguayské kolo, ukončené v dubnu 1994 v Marrakeshi. Na této konferenci byla zároveň provedena závažná institucionální změna - GATT nahradila nově vytvořená **Světová obchodní organizace (WTO - World Trade Organization)**. Zároveň bylo uzavřeno 25 mnohostranných mezinárodních dohod týkajících se mezinárodního obchodu, včetně *Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Trade Related Intellectual Property Rights - TRIPS)*.

Duševní vlastnictví bylo poprvé zmíněno jako aspekt obchodu uprostřed Uruguayského kola (1990), kdy se jednání o dohodě o aspektech duševního vlastnictví souvisejících s obchodem stala podstatným prvkem jednání v rámci tohoto kola. Bylo zejména uznáno, že výskyt *padělaného a pirátského zboží* podkopává obchod a že u zahraničních investic či transferovanou technologii musí být kladen dostatečný důraz na ochranu duševního vlastnictví.

Cílem Dohody je usnadnění mezinárodního obchodu omezením rušivých vlivů a překážek, podporou účinné a dostatečné ochrany práv z duševního vlastnictví a zajištěním, že opatření a procedury vedoucí k vynucení práv z duševního vlastnictví se samy nestanou překážkami obchodu. Ochrana a vynucení těchto práv má přispět k podpoře technického pokroku a k rozšíření nových technologií na základě vzájemné výhodnosti pro producenty a uživatele technologických znalostí.

Z hlediska obsahu lze dohodu TRIPS rozdělit na tři části. První z nich obsahuje hmotně právní úpravu jednotlivých prvků duševního vlastnictví, druhá předepisuje smluvním státům národní prostředky pro vynucování práv z duševního vlastnictví a třetí se zabývá prevencí a řešením sporů mezi smluvními státy.

1. Hmotně právní ustanovení a cizinecký režim. Dohoda zajišťuje svými hmotně právními ustanoveními minimální standard ochrany duševního vlastnictví ve smluvních státech. V této souvislosti Dohoda odkazuje na čtyři mnohostranné úmluvy spravované Světovou organizací duševního vlastnictví, a sice na *Pařížskou unijní úmluvu na ochranu průmyslového vlastnictví*, *Bernskou úmluvu na ochranu literárních a uměleckých děl*, *Mezinárodní úmluvu na ochranu výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací (Římská úmluva)* a *Smlouvu o duševním vlastnictví týkajícím se integrovaných obvodů*.

Dohoda vyžaduje dodržování těchto smluv, a to s výjimkou práv osobnostních (morálních) v oblasti práva autorského.

Odkaz na uvedené smlouvy Dohoda doplňuje řadou vlastních pravidel, obsahujících úpravu v dřívějších smlouvách nedostatečnou nebo neexistující. Dohoda je tedy jakousi nadstavbou nad Pařížskou a Bernskou úmluvou.

Pokud jde o režim cizinců, Dohoda spočívá na dvou základních zásadách: a) každý smluvní stát je povinen zacházet s příslušníky jiných smluvních států stejně jako se svými příslušníky (*národní režim*), b) přizná-li smluvní stát *režim nejvyšších výhod* jinému smluvnímu státu, musí ho přiznat také všem ostatním.

Národní (asimilační) režim zabraňuje diskriminaci mezi cizinci a vlastními příslušníky, zatímco režim nejvyšších výhod zakazuje diskriminaci mezi cizinci navzájem. To posiluje zejména malé země ve vztahu k velkým. Cizinecký režim se netýká jen standardu ochrany jako takové, ale i věcí souvisejících s dostupností, rozsahem, možností udržování a vynucování práv z duševního vlastnictví, včetně Dohodou stanovených specifických věcí týkajících se využívání práv.

2. Vynucení práv z duševního vlastnictví je oblastí, kterou předcházející úmluvy buď neupravily vůbec nebo jen minimálně a tudíž nedostatečně, přestože v posledních desetiletích je právě tento aspekt v popředí zájmu světového obchodu. Dohoda stanoví v této souvislosti povinnosti smluvních států, které se zavazují respektování porušovaných práv zajistit. O prostředcích vynucení těchto práv podle Dohody je pojednáno v kapitole o právech vyplývajících z duševního vlastnictví a jejich vynucování.

3. Ochrana utajovaných informací. TRIPS je prvním mezinárodním dokumentem, který vyžaduje od smluvních států ochranu utajovaných informací, jimiž jsou *know-how a obchodní tajemství* (článek 39). Ochrana musí být poskytnuta informaci, která je tajná, má v důsledku utajení komerční hodnotu a je udržována v tajnosti. Utajovaná informace *není součástí duševního vlastnictví*. Způsob, jakým je informace zpřístupněna, musí být v rozporu s poctivou obchodní činností (např. musí jít o porušení smlouvy, získání této informace pomocí třetích osob, které o její tajnosti věděly apod.).

4. Předcházení sporům a jejich řešení. Dohoda obsahuje rovněž ustanovení o prevenci vzniku sporů mezi smluvními státy a jejich řešení (Část V Dohody, články 63 a 64). Prevence spočívá v tom, že smluvní státy mají rozsáhlou informační povinnost pokud jde o otázky upravené Dohodou. Je to velmi účinné preventivní opatření, neboť v praxi mnohé spory vznikají zbytečně v důsledku nedostatečné informovanosti států. Pro samotné řešení vzniklých sporů Dohoda odkazuje na články XXII a XXIII GATT a na Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů.

5. Další ustanovení. Článek 62, který tvoří Část IV Dohody, ukládá závazek odstranit zbytečné komplikace při udělování ochrany u jednotlivých práv z duševního vlastnictví ze strany státních orgánů.

Přechodná ustanovení (články 65 a následující) stanoví pro jednotlivé kategorie smluvních států lhůty, v nichž musí začít plnit všechny závazky převzaté Dohodou. Pro země, které jsou v procesu ekonomické transformace od ústředně plánovaného hospodářství k tržnímu, lhůta končí 1. ledna 2000 za předpokladu, že zároveň strukturálně reformují svůj systém ochrany duševního vlastnictví a mají problémy s vypracováváním a implementací jednotlivých norem této oblasti. Pro rozvojové země platí tato lhůta bez dalších podmínek.

III. Jednotlivá průmyslová práva

Tvůrčí práva

III. 1. PATENTY NA VYNÁLEZY

a) Základní pojmy

VYNÁLEZ

Vynález je výsledek technické tvůrčí činnosti lidí. Je to **myšlenka**, která umožňuje v praxi **řešení specifického problému v oblasti techniky** v nejširším slova smyslu. Může se vztahovat k výrobku nebo k výrobnímu postupu. Některé výsledky technické tvůrčí činnosti však právo za vynálezy nepovažuje (např. vědecké teorie, matematické metody, počítačové programy - viz § 3 odst. 2 zákona o vynálezech).

Vynález je patentovatelný podle práva prakticky všech zemí při splnění následujících tří podmínek: (1) řešení je nové, tj. dosud nikde nepublikované, jinými slovy *není součástí stavu techniky*, (2) řešení není zřejmé, tj. patrné kterémukoli odborníkovi bez tzv. vynálezecké činnosti (tj. tvůrčí cílevědomé činnosti, jejímž výsledkem vynález nutně musí být) a (3) vynález je průmyslově využitelný, tj. aplikovatelný pro tovární nebo jinou podobnou výrobu (nestačí jeho fungování v laboratorních podmínkách).

Zřejmost řešení byla definována v rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví ze dne 8. listopadu 1994 (č.j. PV 2995-92) takto: "Za zřejmé se považuje vše, co nepřekračuje hranice běžné řemeslné nebo inženýrské rutinní práce, vycházející z profesionálních schopností odborníka v dané oblasti techniky."

Uvedené tři podmínky může daný vynález za určitých okolností splňovat a za jiných okolností nikoli, proto se označují jako *subjektivní*. Kromě nich existují ještě podmínky *objektivní*, které vylučují patentovatelnost určitého vynálezu *vždy*. Mluvíme o *výlukách z patentovatelnosti*, týkajících se např. vynálezů, které jsou v rozporu se zásadami lidskosti a morálky nebo způsobů diagnostiky chorob a léčení (viz § 4 zákona o vynálezech).

PATENT

Patent je formou ochrany vynálezu. Je to veřejná listina, tedy dokument vydaný státním nebo mezinárodním orgánem (patentovým úřadem). Obsahuje mimo jiné vyčerpávající **popis vynálezu** a konstituuje **výlučné právo jeho majitele k jeho využití** (tj. k výrobě, použití, prodeji nebo dovozu). Patentovaný vynález může být využíván jinou osobou zásadně jen se souhlasem majitele patentu. Patentová ochrana je časově omezená (ve většině zemí nejvýše 20 let od podání přihlášky) a neobnovitelná.

PŘIHLÁŠKA VYNÁLEZU A ŘÍZENÍ O UDĚLENÍ PATENTU

Příhláška vynálezu (v jiných jazycích "příhláška patentu" - patent application, demande de brevet) je žádost o udělení patentu na vynález, podávaná k patentovému úřadu. Podává ji buď původce (autor) vynálezu nebo osoba jiná (např. v případě tzv. *podnikových vynálezů* jeho zaměstnavatel). Příhláška musí splňovat náležitosti formální a obsahové. Musí obsahovat čtyři hlavní prvky: žádost o udělení patentu, popis vynálezu (tak, aby ho na základě tohoto popisu dokázal realizovat odborník v dané oblasti), nároky a anotaci. Je-li to třeba, musí příhláška obsahovat také nákres.

Patentový nárok je z právního hlediska nejdůležitější částí přihlášky (a následně i uděleného patentu). Je vlastně definicí vynálezu specifikující, v čem je řešení nové a co tedy má být předmětem ochrany. Nároky jsou rozhodující pro stanovení *věcného rozsahu ochrany*. Nárok (definice) má obecnější *předvýznamovou část*, ve které se uvede nejbližší vyšší rod, do něhož předmět spadá, a *část významovou*, v níž jsou uvedeny odlišovací znaky. Obě části jsou odděleny výrazem "vyznačující se tím, že". Příklad: *Způsob výroby drobných výrobků z plastů, prováděný lisováním, vyznačující se tím, že roztavená hmota plastu se ze spodní strany zatlačuje přes kanálky desky do dutin formy a současně se tvaruje vrchní deska ...* Předmětem patentové ochrany tedy nebude výroba drobných výrobků z plastů jako taková, ale pouze její specifikovaný způsob.

Anotace neboli referát (anglicky *abstract*) je stručné resumé popisu vynálezu uvedené na první straně přihlášky. Slouží k rychlé orientaci uživatele patentového dokumentu, aby věděl, zda je pro něho zajímavý vlastní podrobný popis vynálezu uvedený na dalších stranách přihlášky.

Řízení se zahajuje podáním přihlášky vynálezu, která je nejprve podrobena **předběžnému průzkumu**, kdy patentový úřad zkoumá, zda předmět přihlášky je patentovatelný a zda je v přihlášce vysvětlen tak jasně, aby jej případně mohl odborník uskutečnit. Není-li předmět přihlášky patentovatelný, úřad ji zamítne. Příhláška je zveřejněna zpravidla po 18 měsících od podání. Po jejím zveřejnění může kdokoli podat k úřadu připomínky k patentovatelnosti jejího předmětu.

Přihlašovatel může poté podat žádost o **úplný (věcný) průzkum**, při němž úřad zkoumá, zda předmět přihlášky splňuje výše uvedené tři subjektivní podmínky. V kladném případě úřad přihlašovatelovi udělí patent, zapíše ho do patentového rejstříku, zveřejní ho a oznámí v patentovém věstníku. Zveřejnění znamená, že kdokoli si může výtisk příslušného patentu opatřit. Obsah patentu jakožto veřejné listiny není chráněn autorským právem.

Uvedený postup řízení o přihlášce vynálezu odpovídá současné české právní úpravě a označuje se za *řízení s odloženým průzkumem*. V jiných zemích se můžeme setkat s řízením sestávajícím pouze z předběžného průzkumu (kdy věcný průzkum se pro určitou skupinu vynálezů, řidčeji pro všechny vynálezy vůbec neprovádí, tzv. "registrační systém"), nebo s řízením, kdy se naopak věcný průzkum provádí hned v rámci průzkumu úplného, a to automaticky bez žádosti přihlašovatele.

Majitelem patentu je zpravidla přihlašovatel, tedy často nikoli sám autor (původce) vynálezu. V současné době je velká část vynálezů vytvořena v rámci pracovního poměru a přihlašovatel i majitel patentu jsou pak příslušní zaměstnavatelé (podniky, společnosti, tedy právnické osoby - srov. §§ 8 a 9 zákona o vynálezech).

ÚPRAVA OCHRANY VYNÁLEZŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ

Platnou českou úpravu obsahuje zákon č. 527/1990 Sb. o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích. Patenty uděluje Úřad průmyslového vlastnictví v Praze.

USTANOVENÍ PAŘÍŽSKÉ UNIJNÍ ÚMLUVY O PATENTECH

Pařížská unijní úmluva, stejně jako většina dalších mnohostranných úmluv z oblasti duševního vlastnictví, byla zamýšlena jako souhrn pravidel, která měly smluvní státy respektovat svým vnitrostátním zákonodárstvím. Úmluva však obsahuje rovněž některé přímo použitelné normy, které mohou být přímo aplikovány na příslušné vnitrostátní vztahy. Takovéto normy hmotně právní povahy označuje mezinárodní právo soukromé jako tzv. *přímé normy*. Přímou vnitrostátní účinnost pak tyto normy mají v zemích, kde byly příslušným způsobem začleněny do vnitrostátního práva (což zřejmě není případ ČR). Nejdůležitější z těchto přímých norem, které se týkají patentů, jsou následující: a) Patenty udělené v různých smluvních státech jsou **nezávislé**. Znamená to, že udělení či zamítnutí patentu v jednom státě nikterak neovlivňuje jeho platnost ve státě jiném. b) Původce (autor) vynálezu má právo, aby jeho **jméno** bylo v patentu uvedeno jako takové, což je praktické u patentů, jejichž majitelem je jiná osoba. c) Udělení patentu nesmí být odmítnuto jen proto, že v daném státě je **omezen nebo zakázán prodej** patentovaného výrobku nebo výrobku vyrobeného s použitím patentovaného postupu. Udělení patentu nesmí být rovněž odmítnuto nebo patent nesmí být zrušen jen proto, že majitel patentu v daném státě uvedl na trh patentovaný výrobek nebo výrobek vyrobený s použitím patentovaného postupu, pokud pochází z jiného, avšak smluvního státu. d) Každý smluvní stát může přijmout legislativní opatření k zavedení **nucené licence**, směřující k zabránění zneužívání patentů (tzv. blokážní patenty). Nucená licence (tj. povolení k využívání vynálezu bez souhlasu majitele patentu) se uděluje na žádost po třech letech od udělení patentu, resp. po čtyřech letech od data podání přihlášky, a to proto, že majitel patentu znemožňuje jeho využívání (zcela nebo zčásti), aniž by k tomu měl legitimní důvody. Podrobnosti o nucené licenci jsou obsaženy v kapitole *Práva vyplývající z duševního vlastnictví*. e) Úmluva předepisuje členským státům povinnost povolit alespoň šestiměsíční **poshověcí lhůtu** k zaplacení poplatků stanovených pro zachování práv průmyslového vlastnictví. Znamená to, že nezaplacením poplatku ani v poslední den lhůty právo nezaniká, avšak pouze za podmínky, že poplatek bude zaplacen nejpozději do konce dodatečné lhůty, a to případně s přírůžkou za prodlení. Toto ustanovení umožňuje mimo jiné sladit tyto platby s termíny pro placení daní. f) Je-li patentované zařízení použito při konstrukci plavidla, letadla nebo vozidla, které se dostane náhodně nebo na přechodnou dobu na území smluvního státu, který patentovou ochranu poskytuje, nepovažuje se to za porušení práv majitele patentu.

USTANOVENÍ DOHODY TRIPS O PATENTECH

Dohoda TRIPS (články 27 a násl.) obsahuje řadu zejména hmotně právních ustanovení, která jsou sice v některých směrech podrobnější než v Pařížské unijní úmluvě, ale takto stanovený minimální standard je z hlediska českého práva samozřejmostí: - Předmětem patentu může být jakýkoli vynález, ať se týká výrobku nebo výrobního postupu, splňuje-li objektivní podmínky patentovatelnosti. Výjimky z patentovatelnosti v závažných případech (ochrana veřejného pořádku, životního prostředí apod.) jsou v Dohodě taxativně vypočítány. - Doba patentové ochrany je nejméně 20 let od data podání přihlášky. - Patent je převoditelný a svolení k jeho využívání je možno udělit licenční smlouvou. - Podmínky nucené licence jsou velmi podrobně upraveny v článku 31. - Je-li předmětem patentu výrobní postup, má se za to,

že shodný výrobek, vyráběný bez souhlasu majitele patentu, byl získán patentovaným postupem, je-li výrobek získaný tímto postupem nový a/nebo je-li podstatná pravděpodobnost, že shodný výrobek byl vyroben výrobním postupem a že majitel patentu nemohl přes přiměřené úsilí určit skutečně užitý výrobní postup. Toto je ovšem vyvratitelná domněnka, kde může žalovaná strana prokázat opak.

b) Ochrana tuzemských vynálezů v cizině a cizích vynálezů v tuzemsku

DŮVODY PRO ZAHRANIČNÍ OCHRANU

Prvořadým důvodem ochrany nejen vynálezů, ale i dalších průmyslových práv v zahraničí je *ochrana českého exportu*. Bez dostatečné průmyslově právní ochrany si nelze představit exportní činnost do cizího státu, chce-li vývozce udržet a upevnit svou pozici, případně své monopolní postavení, je-li na daném teritoriu dobře zaveden. Průmyslově právní ochrana umožňuje jejich majiteli tato práva výlučně využívat a neomezeně s nimi disponovat, především prodávat zde své zboží těmito právy chráněné. To se týká dvojnásob předmětů inovačně významných, které nelze snadno nahradit jiným řešením. Průmyslově právní ochrana je důležitá i ve státech, kam výrobce hodlá exportovat své výrobky v budoucnu. Rozhodnutí v tomto směru je však již značně rizikové s ohledem na vysoké náklady spojené se získáním ochrany.

Dalším důvodem pro zajištění zahraniční ochrany je důvod licenční, tedy úmysl majitele práva poskytnout využívání svých práv dalším subjektům na určeném teritoriu. Tato ochrana má smysl především tam, kde se objeví o licenci zájemce. Jinak jde opět o značně rizikovou akci.

Zbývající důvody pro zajištění zahraniční patentové ochrany jsou spíše komerčně propagačního charakteru. Udělený patent, a to zejména ve vyspělém státě nebo v rámci Evropské patentové organizace, je velmi účinnou a levnou reklamou vynálezu, neboť patentové dokumenty jsou bezplatně šířeny po celém světě a všude rovněž studovány. Kromě toho patent udělený patentovým úřadem s pověstí kvalitního průzkumu prakticky zajišťuje úspěch při přihlašování vynálezu k ochraně i v jiných státech.

TRADIČNÍ SYSTÉM PATENTOVÉ OCHRANY

Pro patenty platí totéž, co pro jiné součásti duševního vlastnictví, tedy princip teritoriality. Prostorové účinky patentů jsou omezeny hranicemi příslušných států. **Tradiční systém ochrany vynálezů** vyžaduje proto *podání samostatné přihlášky v každém státě, kde je pro daný vynález patentová ochrana požadována*. Tyto přihlášky se doporučuje podat v průběhu roční prioritní doby stanovené Pařížskou unijní úmluvou, neboť jinak se nelze dovolávat priority. (Neznamená to tedy, že po uplynutí prioritní doby nelze přihlášku podat vůbec, avšak podmínkou je její nezveřejnění, ke kterému v ČR dochází až po 18 měsících od podání.) Rok má tedy přihlašovatel na to, aby posoudil nutnost ochrany svého vynálezu v jednotlivých zemích, pravděpodobnost úspěchu přihlášky v každé z nich, aby vypracoval, nebo spíše nechal vypracovat přihlášky pro jednotlivé země (každou podle specifických požadavků včetně překladů do příslušných jazyků) a všechny stihl podat. Ve skutečnosti je tato lhůta podstatně kratší (cca 6 - 9 měsíců), neboť technická příprava přihlášky, její ověřování a překlady si mohou vyžádat tři i více měsíců.

Uvedený postup je ovšem značně časově a zejména finančně náročný. Vyžaduje značné výdaje na zahraniční patentové zástupce, na znalce-tlumočníky a na poplatky spojené s podáním přihlášky a s řízením, které mohou být zcela ztracenou investicí v případě jejího neúspěchu. V průběhu prioritní doby přihlašovatel pochopitelně nemůže znát výsledek řízení ani o první z podaných přihlášek a může se tedy stát, že jeho vynález nebude na příklad splňovat podmínku novosti a přihláška bude v důsledku toho všude zamítnuta. Je-li přihlašovatelem jednotlivec nebo malá firma, nemá zpravidla na takovou ochranu svého vynálezu v cizině vůbec prostředky a musí se buď ochrany vzdát, nebo najít vhodného investora, případně převést svá práva na jiný subjekt.

Každý jednotlivý patentový úřad, k němuž je přihláška podána, musí provést její průzkum. Tam, kde je součástí řízení o přihlášce úplný průzkum, každý z těchto úřadů musí provést příslušnou rešerši, musí posoudit vynález z hlediska patentovatelnosti a posléze rozhodnout o udělení patentu. Všechny úřady pracují pochopitelně nezávisle na sobě, každý podle svých pravidel.

Nebereme-li v úvahu v minulosti téměř nevyužívanou možnost žádat o tzv. evropský patent (viz dále), popsaná tradiční cesta byla až do roku 1991 pro československé přihlašovatele jedinou cestou, jak mohli získat patentovou ochranu v zahraničí. Byla to rovněž jediná cesta pro zahraniční přihlašovatele, kteří chtěli získat ochranu svých vynálezů v Československu.

Uvedený tradiční systém se kromě těžkopádnosti a nákladnosti vyznačuje i dalšími komplikacemi: přihlášku vynálezu je třeba nechat přeložit do úředních jazyků všech zemí, kam bude podána. I v kladném případě bude výsledkem několik samostatných patentů s lišícími se patentovými nároky, tedy s nestejným rozsahem ochrany, i když jde o tentýž vynález. Každý z udělených patentů se řídí právem státu, kde byl udělen, tedy má v různých zemích různý režim. Je třeba platit opět do každé země zvlášť udržovací poplatky v příslušné výši a v příslušných lhůtách.

V šedesátých letech tohoto století vzrostla především ve vyspělých zemích aktivita v přihlašování vynálezů k ochraně takovou měrou, že úvahy o internacionalizaci patentové ochrany bylo třeba rychle realizovat. Patentové úřady jednotlivých zemí začaly být přetíženy a hromadily se na nich nevyřízené přihlášky. Velká část těchto přihlášek byla podávána v různých zemích ve vztahu k témuž vynálezu, neboť jen tak bylo možno překonat teritoriální omezenost práv při potřebě ochrany vynálezu ve více zemích. Stejně úkony činěné jednotlivými patentovými úřady se tak mnohokrát opakovaly. Všude bylo třeba provést rešerši, podrobit přihlášku průzkumu, publikovat ji, případně udělit patent.

Uvedené problémy vedly ke snahám o vytvoření systému, v němž by se přihlašovatel mohl vyhnout zbytečným formalitám a zejména multiplicitě stejných úkonů u několika patentových úřadů, snížit tím náklady a před jejich vynaložením získat větší jistotu, že jeho přihláška bude v určených zemích přijata. Další snahy pak směřují k tomu, aby pro patentovou ochranu ve více státech stačil jediný ochranný dokument podléhající jedinému právnímu režimu, mezinárodní patent, tedy k překonání teritoriálního omezení ochrany.

c) Mezinárodní přihlášky patentů - Smlouva o patentové spolupráci (PCT)

Překonání teritoriální omezenosti patentových práv se ubírá naznačenými dvěma směry. Ambicióznější z nich se snaží o vytvoření patentu, který by měl **účinnost ve více státech**. To se svým způsobem již podařilo na **regionální bázi** zejména v rámci skupiny zemí Evropy a podobných seskupení v Africe a na většině území bývalého SSSR. V Evropě byl v 70. letech na základě *Evropské patentové úmluvy* vytvořen tzv. evropský patent. Vzhledem k tomu, že

Česká republika je od 1. července 2002 smluvní stranou uvedené úmluvy, je jí věnována zvláštní kapitola.

Druhý směr se snaží o internacionalizaci věcně užší, ale zato na širší teritoriální bázi: byl vytvořen institut **mezinárodních přihlášek patentů**, v jehož rámci byla velmi specifickým způsobem **internacionalizována část procedury řízení o přihláškách (nikoli patentová ochrana samotná)**. Tento systém byl zaveden *Smlouvou o patentové spolupráci (Patent Cooperation Treaty)*, sjednanou ve Washingtonu v roce 1970, která vstoupila v platnost v roce 1978. Smlouva dala zkratkou svého anglického názvu (**PCT**) jméno celému systému jí založenému. Smlouva PCT je často označována za nejvýznamnější mezinárodně právní instrument v oblasti patentové spolupráce, a to od dob sjednání Pařížské unijní úmluvy. O značném významu této mezinárodní smlouvy svědčí mimo jiné počet jejich smluvních stran, kterých je 141 (stav ke dni 15. března 2009).

Smlouva PCT upravuje podání mezinárodní přihlášky vynálezu, rešerši, průzkum a šíření technických informací v přihlášce obsažených. Vlastní udělení patentu a obsah patentové ochrany zůstává plně v pravomoci smluvních států, respektive jejich patentových úřadů. Smluvní státy PCT tvoří *Unii PCT*, která je zvláštní unií ve smyslu ustanovení Pařížské unijní úmluvy. ČSFR ke Smlouvě přistoupila v roce 1991. ČR je smluvní stranou od svého vzniku dodnes (taktéž SR).

Hlavním cílem PCT je v zájmu přihlašovatelů i patentových úřadů zjednodušit, zefektivnit a zlevnit postup vedoucí k získání patentové ochrany vynálezu ve více zemích. Systém PCT spočívá v tom, že podání jediné (mezinárodní) přihlášky má tytéž účinky jako podání národních přihlášek ve všech smluvních státech, které si přihlašovatel zvolí. Přihlašovatel tak nemusí v rozmezí jednorocní prioritní lhůty vynaložit ve všech těchto zemích nezbytné náklady na překlady, zastoupení, poplatky apod. Tyto výdaje bude mít až mnohem později a zejména s představou o šancích na úspěšné ukončení řízení udělením jednotlivých národních patentů.

Podstata PCT spočívá v následujícím: a) namísto několika národních se podává jediná, **mezinárodní přihláška**, účinná ve všech smluvních státech, které přihlašovatel určil, b) zavádí se jediný **formální průzkum** mezinárodní přihlášky prováděný jediným patentovým úřadem, c) každá mezinárodní přihláška je podrobena **mezinárodní rešerši**, d) zavádí se centralizované **mezinárodní zveřejňování** mezinárodních přihlášek Mezinárodním úřadem (tj. sekretariátem Světové organizace duševního vlastnictví), e) poskytuje se (hojně využívaná) možnost **mezinárodního předběžného průzkumu** mezinárodních přihlášek. Všechny právě popsané úkony tvoří dohromady tzv. **mezinárodní fázi řízení PCT**. Na ni navazuje tzv. **národní fáze**, která již probíhá před jednotlivými patentovými úřady určených smluvních zemí a která končí v pozitivním případě udělením patentu a jeho zveřejněním.

Mezinárodní přihlášku může podat právnická nebo fyzická osoba, která je příslušníkem smluvního státu nebo má na jeho území bydliště (sídlo), a to k patentovému úřadu tohoto státu (přijímající úřad). V ČR se mezinárodní přihláška podává k Úřadu průmyslového vlastnictví. Přihlašovatel nemusí být zastoupen patentovým zástupcem nebo advokátem, ale z důvodu náležitého zpracování mezinárodní přihlášky, nutnosti provedení případných změn v průběhu řízení, což může mít vliv na výsledek tzv. národní fáze atp. lze zastoupení jen doporučit. Mezinárodní přihláška má od data podání stejné účinky jako přihláška národní podaná v každém z určených států.

První část mezinárodní fáze je upravena v **kapitole I PCT**. Přihlašovatel podává jedinou přihlášku k jedinému úřadu v jediném jazyce. V přihlášce bylo dříve třeba vyjmenovat smluvní státy, v nichž je ochrana požadována (**určené státy**). V současnosti se mezinárodní přihláška automaticky vztahuje na všechny členské státy PCT. Země ochrany přihlašovatel určuje až v tzv. národní fázi. Přijímající úřad stanoví tzv. mezinárodní datum

podání a provede formální průzkum přihlášky, která je poté zaslána Mezinárodnímu úřadu do Ženevy (správce systému PCT). Kopie přihlášky je zároveň zaslána příslušnému (předem zvolenému) **orgánu pro mezinárodní rešerše**. Tento orgán provede rešerši na stav techniky a vydá **zprávu o mezinárodní rešerši**, ve které uvede všechny dokumenty a publikace, které mají vztah k přihlašovanému vynálezu. Zpráva neobsahuje žádné závěry ani doporučení, nicméně je k ní přiložen posudek určený pro přihlašovatele, jenž zahrnuje slovní vyjádření rešeršní zprávy (okomentovaná rešeršní zpráva).

Orgánů pro mezinárodní rešerše je v současné době 12, mezi něž patří patentové úřady Austrálie, Číny, Finska, Japonska, Kanady, Korejské republiky, Rakouska, Ruské federace, Španělska, Švédska, USA a Evropský patentový úřad (EPO) v Mnichově. Tyto úřady jsou povinně vybaveny tzv. minimální dokumentací PCT ("PCT Minimum Documentation"), jež zahrnuje úplnou patentovou dokumentaci vybraných zemí od roku 1920 do současnosti a více než 200 titulů vědeckých a odborných časopisů z celého světa. Česká republika zvolila pro rešerše svých mezinárodních přihlášek EPO. Z této volby vyplývá jazyk, v němž musí být přihláška podána. EPO má tři úřední jazyky, mezi něž patří angličtina, francouzština a němčina. Proto mezinárodní přihláška od českého přihlašovatele musí být zpracována v jednom z těchto jazyků podle jeho volby.

Pokud se přihlašovatel ze zprávy o mezinárodní rešerši dozví, že jeho vynález již byl v jiném dokumentu popsán a nesplňuje tedy podmínku novosti, zpravidla přihlášku vezme zpět, neboť nemá šanci na udělení patentu v určených státech. Není-li tomu tak, je přihláška spolu se zprávou o mezinárodní rešerši a s případnými změnami nároků zveřejněna Mezinárodním úřadem krátce po uplynutí lhůty 18 měsíců od data podání (resp. od data priority). Ihned poté je přihláška a zpráva o mezinárodní rešerši zaslána určeným úřadům, tj. patentovým úřadům smluvních států, v nichž přihlašovatel žádá ochranu. Poté následuje buď druhá část mezinárodní fáze nebo fáze národní.

Druhá část mezinárodní fáze je upravena v **kapitole II PCT**, která však neváže ty smluvní státy, které učinily výhradu. Pro jejich přihlašovatele je tedy vyloučená. I z hlediska přihlašovatele je její uplatnění fakultativní, na rozdíl od kapitoly I, podle které se postupuje ve všech případech.

Kapitola II umožňuje přihlašovatelovi požádat o **mezinárodní předběžný průzkum** své přihlášky, a to z hlediska kritérií patentovatelnosti (novost, nezřejmost a průmyslová využitelnost). V žádosti přihlašovatel zvolí smluvní státy, v nichž požaduje ochranu a v nichž hodlá výsledky průzkumu použít. Je pochopitelné, že nelze zvolit smluvní stát, který není kapitolou II PCT vázán. Žádost o mezinárodní předběžný průzkum musí být podána do tří měsíců od obdržení zprávy o mezinárodní rešerši nebo do 22 měsíců od vzniku práva přednosti podle toho, která lhůta uplyne později. Dříve se předběžný průzkum užíval v masivním měřítku, jelikož když se o průzkum požádalo, posunula se tím lhůta pro zahájení národní fáze o 10 měsíců (z 20-ti na 30 měsíců). To přihlašovatelům zajistilo více času pro rozhodování ohledně dalšího postupu. V roce 2005 došlo ke sjednocení lhůty pro vstup do národní fáze na 30 měsíců, a to bez ohledu na to, zda přihlašovatel o předběžný průzkum požádá či nikoli.

Předběžný průzkum provádějí orgány pro mezinárodní předběžný průzkum. Jsou to tytéž patentové úřady, které působí jako orgány pro mezinárodní rešerše, a navíc britský patentový úřad. Mezinárodní předběžný průzkum je obdoba běžného úplného průzkumu prováděného národními patentovými úřady. Podle jeho výsledku má přihlašovatel možnost úpravy přihlášky nebo uplatnění protiargumentů.

Zpráva o mezinárodním předběžném průzkumu je zaslána přihlašovatelovi a obdrží ji úřady těch zemí, v nichž přihlašovatel vstoupí do národní fáze. Její závěry nejsou pro nikoho závazné, avšak přihlašovatelovi poskytuje spolehlivé vodítko pro hodnocení jeho přihlášky z hlediska šancí na udělení patentu v jednotlivých zvolených státech.

V průběhu mezinárodní fáze podle kapitoly I může přihlašovatel podle výsledků mezinárodní rešerše změnit nebo doplnit nároky přihlášky. V průběhu mezinárodní fáze podle kapitoly II může přihlašovatel na základě písemného závěru examinátora během mezinárodního předběžného průzkumu měnit nebo doplňovat kteroukoli část své přihlášky.

Do **národní fáze** přihláška nevstupuje automaticky, nýbrž na základě určitých úkonů přihlašovatele. V první řadě musí být určeny země, v nichž přihlašovatel požaduje patentovou ochranu, a zaplacen u každého z určených úřadů národní poplatek. Dále musí být předložen překlad přihlášky do úředního jazyka každého z těchto úřadů. Lhůta pro tyto úkony je v jednotlivých státech 30 měsíců od data podání přihlášky (nebo data priority). Nejsou-li tyto úkony provedeny ve stanovené lhůtě, přihláška ztrácí v daném státě účinnost.

Národní řízení o přihlášce PCT je stejné jako řízení o přihlášce podané přímo u národního úřadu. Ten také rozhodne o tom, zda se spokojí s výsledky mezinárodního předběžného průzkumu, byl-li proveden, nebo zda věcný průzkum provede ještě sám. I během národní fáze (v určené lhůtě) má přihlašovatel možnost změnit nebo doplnit popis vynálezu, nároky nebo nákresy.

Národní fázi lze kombinovat s regionální fází, kdy přihlašovatel určí země Úmluvy o udělování evropského patentu tvořící jeden region.

Systém PCT je v současné době celosvětově velmi oblíben, neboť racionalizuje práci patentových úřadů a šetří peníze přihlašovatelů. Počet podaných mezinárodních přihlášek vykazuje roční růst 15% a celkový počet podaných přihlášek od roku 1978 dodnes již výrazně přesáhl čtvrt miliónu, což představuje ekvivalent více než 6 miliónů národních přihlášek. Více než dvě třetiny přihlášek jsou podávány v angličtině.

Cesta PCT je výhodná především u vynálezů, kde přihlašovatel nemá jistotu o významu a případně o úrovni svého vynálezu. *Smyslem systému PCT je právě vytvořit optimální podmínky pro získávání patentové ochrany mimo jiné tím, že se maximálně oddaluje rozhodnutí o výběru států pro tuto ochranu.*

d) Překonání teritoriální omezenosti patentů. Evropský regionální patent

Překonat teritoriální omezenost patentů se doposud podařilo na bázi regionální. Regionální patenty existují kromě Evropy (viz dále) také v Africe (organizace ARIPO sdružující některé anglofonní státy, OAPI sdružující některé státy frankofonní) a na území bývalého SSSR (tzv. Eurasijská patentová organizace). Pro Českou republiku má bytostný význam regionální patent evropský, o němž je nyní podrobněji pojednáno.

V roce 1973 byla v Mnichově podepsána pod záštitou Rady Evropy *Úmluva o udělování evropských patentů* (běžně zvaná "*Evropská patentová úmluva*"). Úmluva stejně jako Smlouva o patentové spolupráci vstoupila v platnost v roce 1978 a byla doplněna čtyřmi protokoly a prováděcím předpisem. Úmluva je zvláštní dohodou ve smyslu Pařížské unijní úmluvy a zároveň smlouvou o regionálním patentu podle PCT.

Úmluva vytváří pro smluvní státy společné právo na udělování patentů na vynálezy (**tzv. evropských patentů**). Tyto evropské patenty mají v každém státě **stejně účinky, jako patenty národní**. Udělení evropského patentu lze požadovat pro všechny nebo jen pro některé ze smluvních států.

Úmluva vytvořila **Evropskou patentovou organizaci** tvořenou **Evropským patentovým úřadem** (European Patent Office/Office européen des brevets - **EPO/OEB**) a Správní radou. Sídlo má v Mnichově s pobočkami v Haagu, Berlíně a Vídni. Jazyky EPO jsou němčina, angličtina a francouzština.

Úmluva obsahuje četná **hmotně právní ustanovení** týkající se patentového práva. Jedná se vlastně o mezinárodní kodifikaci patentového práva, které platí vedle úpravy národní a které se aplikuje pouze na případy, kdy je podána přihláška evropského patentu. Tu může podat kterákoli osoba (fyzická i právnická). Nevyžaduje se žádný vztah k některému ze smluvních států, takže evropskou přihlášku může podat i osoba, která má bydliště nebo sídlo v nesmluvním státě. Ochranu lze však požadovat jen ve státech smluvních, přičemž jejich počtem se řídí výše poplatku. Doba platnosti evropského patentu je 20 let ode dne podání přihlášky. Evropský patent poskytuje svému majiteli v každém smluvním státě, pro který byl udělen, *stejná práva, jaká by pro něho vyplývala z národního patentu uděleného v tomto státě*. Je-li předmětem patentu výrobní postup, vztahuje se ochrana i na výrobky, které byly tímto postupem bezprostředně vyrobeny. Porušení evropského patentu se posuzuje podle práva smluvního státu, na jehož území k porušení došlo (*lex loci delicti*).

Evropská patentová přihláška má v určených smluvních státech **účinky řádně podané národní přihlášky**. Evropská přihláška poskytuje přihlašovatelovi ode dne zveřejnění **předběžnou ochranu**, kterou jsou tatáž práva, která by pro něho vyplývala z národního patentu uděleného pro příslušný stát.

Evropská přihláška, která se podává v některém jazyce Evropského patentového úřadu, tj. angličtina, němčina nebo francouzština, musí obsahovat žádost o udělení evropského patentu, popis vynálezu, nároky, výkresy a anotaci (referát). Pokud přihlašovatel požaduje ochranu ve více než sedmi státech Evropské patentové úmluvy, nemusí země určovat. V případě menšího počtu států než sedm tak učinit musí. Je to z toho důvodu, že za každou zemi se platí určovací poplatek. Jakmile počet zemí přesáhne sedm, poplatky se již nezvyšuje, a proto není třeba státy uvádět. Přihláška zakládá povinnost k zaplacení přihlašovacího poplatku a rešeršního poplatku. Navíc je třeba ve výše uvedeném smyslu zaplatit následně (viz níže) za smluvní státy, ve kterých je ochrana požadována, zvláštní poplatek. Prioritu podle Pařížské unijní úmluvy je možno uplatnit obvyklým způsobem.

Řízení o přihlášce evropského patentu je *řízením s odloženým průzkumem*. Přihlašovací útvar EPO provede nejprve průzkum přihlášky, zda splňuje formální náležitosti. Rešeršní útvar poté připraví zprávu o evropské rešerši, která má obdobný formát jako zpráva o mezinárodní rešerši a jež rovněž obsahuje komentář. Přihláška je zveřejněna co nejdříve po uplynutí 18 měsíců ode dne podání přihlášky nebo ode dne přiznání práva přednosti. Zveřejněním se obsah přihlášky stává součástí stavu techniky a počíná předběžná ochrana vynálezu. Přihlašovatel může do dvou měsíců od doručení rešeršní zprávy upravit patentové nároky. Aby řízení mohlo pokračovat dál, musí přihlašovatel do šesti měsíců od zveřejnění rešeršní zprávy podat písemnou žádost o provedení úplného (věcného) průzkumu a ve stejné lhůtě je povinen zaplatit poplatek za průzkum a poplatky za určené země, přičemž když zaplatí poplatky za sedm zemí (tj. 525,- EUR = 75,- EUR za jednu zemi), bude mít evropský patent účinky ve všech členských státech Evropské patentové úmluvy, jestliže zaplatí za méně než sedm zemí, bude mít účinky pouze v těchto určených zemích. Po provedení tohoto průzkumu průzkumový útvar rozhodne o udělení patentu. Jestliže žádost o věcný průzkum podána není, považuje se přihláška za odvolanou (jakoby nebyla podána).

Rozhodnutí o udělení evropského patentu nabývá účinnosti dnem, kdy je oznámeno v **Evropském patentovém věstníku**. Tímto dnem tak nastávají účinky evropského patentu. Proti takto oznámenému udělenému patentu je možno podat do 9 měsíců od oznámení písemné odůvodněné **námítky**, o kterých rozhoduje v kontradiktorním řízení námitkový útvar EPO. Pokud bude odporu vyhověno, ztratí evropský patent účinky na území, kde je získal. Jestliže odpor v devítiměsíční lhůtě podán není, lze požádat o zrušení patentu pouze v každé zemi zvlášť.

Proti rozhodnutím přihlašovacího, průzkumového, námitkového a právního útvaru lze podat **stížnost**, a to ve lhůtě dvou měsíců od doručení napadaného rozhodnutí. Ve lhůtě čtyř

měsíců od téhož data musí být stížnost písemně odůvodněna. Stížnost má odkladný účinek a rozhoduje o ní stížnostní útvar EPO.

Kromě stížnostního útvaru působí v EPO **Velká stížnostní komora**, která rozhoduje o právních otázkách zásadní povahy. Její rozhodnutí jsou závazná pro stížnostní útvar při rozhodování o podaných stížnostech. Organizace obou orgánů má určité rysy organizace soudní. Při rozhodování o podaných stížnostech nepodléhají EPO.

Přihlašovatel nebo majitel evropského patentu může podat žádost o **změnu na národní patent** v případech, kdy evropská přihláška byla vzata zpět nebo zamítnuta nebo byl evropský patent odvolán. Mezinárodní přihlášky, podané podle Úmluvy PCT, mohou být předmětem řízení před EPO.

EPO vede Evropský patentový rejstřík. Zápisy do tohoto rejstříku se provádějí až po zveřejnění přihlášky. EPO rovněž vydává oficiální publikace, jako Evropský patentový věstník a Úřední list EPO.

Evropský patentový úřad patří mezi největší patentové úřady světa. V současné době má přes 6000 zaměstnanců, z toho přes 4000 lidí tvoří patentoví examinační. Hlavní sídlo je v Mnichově, část je dislokovaná v Rijswijk u Haagu a menší pobočky v Berlíně a ve Vídni.

Už ve stadiu podání přihlášky patentu se projevuje první velká výhoda integrovaného systému: namísto patentového průzkumu prováděného paralelně a stejně v každé zemi, kam by byl vynález přihlášen, provádí se jediný průzkum v EPO. Jedná se o velmi kvalifikovaný průzkum podstaty přihlášeného vynálezu, tj. jeho novosti a technické pokrokovosti. Znamená to ve svých důsledcích podstatné snížení nákladů na zpracování každé přihlášky, a to nejen z hlediska přihlašovatele, ale i členských států. K tomu je třeba dodat, že národní patentové úřady menších států nemají dostatečné prostředky pro kvalitní patentový průzkum a některé z nich ho ani neprovádějí (např. Švýcarsko, s výjimkou přístrojů pro měření času), čímž se snižuje kvalita a zvyšuje pravděpodobnost napadení uděleného patentu. Přesun řízení o přihlášce patentu na EPO vede ke snížení počtu národních přihlášek a k úsporám pracovních sil v národních úřadech. Počet přihlášek evropských patentů činí v současné době více než 55 000 ročně (oproti 3 600 v r. 1978). Přesun přihlašovatelů k EPO se projevuje snížením počtu národních přihlášek v členských zemích: v r. 1977 v nich bylo podáno celkem přes 263 000 přihlášek, zatímco v r. 1986 již jen necelých 137 000, tedy 48%, a to i přesto, že počet přihlašovatelů vynálezů rok od roku roste. Pokud jde o přihlašovatele, v zásadě velké firmy dávají přednost evropskému patentu, zatímco drobní přihlašovatelé volí přibližně z poloviny cestu národních patentů ve vybraných členských státech.

Centralizace udržování platnosti patentu má obdobné výhody. Celková menší pracovní náročnost se odráží ve výrazně nižších udržovacích poplatcích, než by byly ty, které by držitel patentu musel zaplatit dohromady ve všech příslušných národních úřadech.

Výše rozpočtu EPO činila v r. 1987 460 mil. DM. Hlavními příjmy jsou poplatky za zpracování přihlášky a za udržování platnosti patentu. V r. 1982 přešel EPO na samofinancování, tj. od této doby neplatí členské země žádné příspěvky. Dimenze EPO umožňují nasazení nejmodernější techniky při zpracování přihlášek vynálezů a provedení a využívání obrovského objemu dokumentace. V pokročilém stadiu je realizace projektu úplné automatizace (komputerizace) veškeré činnosti. Již dnes jsou přihlášky evropských patentů přijímány zčásti ve strojně čitelné formě (na disketách) a automaticky vkládány do informačního systému. Ten zahrnuje nejen proceduru zpracování těchto přihlášek až do stadia udělení patentu, ale je také informační databází vědeckotechnické informace obsažené v patentových dokumentech EPO.

Výhody evropského patentu spočívají především v následujícím: - Vynález je chráněn jediným patentem v kterémkoli členském státě (podle přání přihlašovatele). - Náklady na získání evropského patentu jsou podstatně nižší než by tomu bylo při získávání

patentů v jednotlivých členských státech. - Přihláška se podává v jediném jazyce; do jazyků států, v nichž byla ochrana požadována, se překládá až udělený patent. - *Vysoká kvalita rešerší a zejména věcného průzkumu zaručuje udělení "silného" patentu, jehož úspěšné napadení je velmi nepravděpodobné.* - Evropský patent má i propagační význam, neboť je pro potencionální obchodní partnery zárukou kvality patentovaného vynálezu.

EPO je velmi zdařilým prvkem v evropské integraci. Daří se naplňovat cíle Mnichovské dohody o udělování evropských patentů, jimiž jsou především usnadnit a posílit ochranu vynálezů v členských státech při současném snížení nákladů na obdržení a udržení této ochrany. Přihlašovací a udržovací poplatek se platí sice vyšší, než v kterémkoli národním úřadě, ale nesrovnatelně nižší, než by byl součet národních poplatků v zemích, v nichž se ochrana požaduje, jsou-li více než dvě. Poplatek za řízení o průměrné přihlášce včetně udělení patentu účinného v 8 členských státech činí cca 3 600 EUR.

I když EPO nemá žádnou právní ani institucionální návaznost na Evropská společenství, považuje se za velmi důležitý element evropské hospodářské integrace a proto Dohoda o přidružení ČR k ES uložila České republice vstup do této organizace, který nastal s účinností od 1. července 2002.

Členské státy Evropské patentové úmluvy (stav ke dni 1. října 2010): Albánie, Belgie, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Dánsko, Irsko, Itálie, Finsko, Francie, Chorvatsko, Island, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Kypr, Maďarsko, Makedonie, Malta, Monako, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie (celkem 38).

Státy, na jejichž území je možno rozšířit účinky evropského patentu (stav k 1. říjnu 2010): Bosna a Hercegovina a Montenegro.

e) Patentová informace a dokumentace. Mezinárodní patentové třídění

PATENTOVÁ DOKUMENTACE JAKO ZDROJ TECHNOLOGICKÉ INFORMACE

Patentové dokumenty (přihlášky vynálezů, udělené patenty, dodatkové patenty apod.) neplní jen ochrannou funkci, ale slouží i dalším právním, technickým a ekonomickým účelům. Jsou především *hlavním zdrojem technologické informace*, přičemž ve srovnání s jejími ostatními prameny mají četné výhody: 1. V době svého vydání obsahují patentové dokumenty *nejnovější technologické informace*. Je to pochopitelné, neboť jejich předchozí zveřejnění by znamenalo ztrátu novosti. 2. Patentové dokumenty různých zemí mají převážně *unifikovanou strukturu*, což usnadňuje využití jejich informační hodnoty. 3. Patentové dokumenty převážně obsahují informace, které nejsou zveřejněny v jiných pramenech, a to ani později. Odhaduje se, že v celosvětovém měřítku více než 80% technologických informací je obsaženo právě v patentových dokumentech a pouze necelých 20% je publikováno v odborném tisku. Patentová dokumentace je tedy naprosto nezbytným pramenem informací pro veškerý technický výzkum a vývoj, ať ho provádí kdokoli kdekoli na světě. Patentová dokumentace je pochopitelně potřebná i pro patentové úřady, které by bez rešerše a průzkumu nemohly posuzovat přihlášky nových vynálezů. 4. Patentové dokumenty uvádějí *zatřídění vynálezů*. Jednotlivé patentové úřady třídí patentové dokumenty podle oborů techniky, k nimž patří. Za pomoci klasifikačních symbolů lze tak rychle vyhledat právě ty dokumenty, které jsou předmětem zájmu.

ŠTRASBURSKÁ DOHODA O MEZINÁRODNÍM PATENTOVÉM TŘÍDĚNÍ

Přístup k patentové informaci (tj. informaci obsažené v patentových dokumentech) je podmíněn přístupem k těmto dokumentům, jakož i jejich pokud možno snadným použitím - potřebné dokumenty by měly být rychle a spolehlivě vyhledatelné a údaje v nich obsažené by měly být co nejsrozumitelnější.

Pokud jde o vlastní přístup k patentové dokumentaci, má většina patentových úřadů vlastní fondy, pokrývající kromě vlastních dokumentů i určitý počet cizích zemí. Na příklad český Úřad průmyslového vlastnictví má ve svém fondu přes 20 miliónů patentových dokumentů zahrnujících přibližně 40 zemí. Tento fond je veřejně přístupný a je využíván především těmi zájemci, kteří nepoužívají služeb zahraničních komerčních patentových databází nebo nemají k dispozici soubory patentových dokumentů zaznamenané na optických discích (CD-ROM).

Odhaduje se, že celosvětový objem patentových dokumentů činí zhruba 40 miliónů, přičemž na jeden vynález připadá v průměru 9 patentových dokumentů. Patentové dokumenty jsou vydávány ve více než 100 zemích. Počet těchto dokumentů publikovaných každý rok dosahuje v celosvětovém měřítku přibližně jeden milión. Vynálezy vznikají ve všech oblastech vědy a techniky, a to nejvíce v oblastech chemie, elektřiny a mechaniky. Masa technologických informací obsažených v patentových dokumentech je obrovská a pokrývá prakticky všechny oblasti. Tyto informace musí být dostupné všem, kdo je potřebují. Pouhá publikace a rozšíření dokumentů nestačí, neboť jejich počet je příliš vysoký a rozmanitost jejich obsahu příliš velká. Je proto třeba mít k dispozici systém, který by umožnil **určit a vyhledat patentové dokumenty**, které se vztahují k určitým oblastem techniky.

Každý stát proto musí používat **třídící (klasifikační) systém**, který dovoluje každý jednotlivý vynález zařadit pod určitou položku a podle klasifikačního symbolu této položky jej pak opět vyhledat. Na světě bylo dosud vytvořeno několik národních klasifikačních systémů. Československo nevypracovalo nikdy svůj vlastní systém. Jako svůj národní systém používalo v minulosti velmi rozšířený systém německý.

Šíření patentových dokumentů jednotlivých zemí však nezná hranic. Patentové dokumenty jsou mezi patentovými úřady jednotlivých zemí vyměňovány a ten, koho zajímá stav techniky v určité oblasti, musí konzultovat nejen dokumenty domácí, ale i zahraniční. Bylo proto velmi žádoucí vypracovat mezinárodně jednotný systém třídění vynálezů. To se stalo *Štrasburskou dohodou o mezinárodním patentovém třídění*, uzavřenou dne 24. března 1971, jež nabyla účinnosti 7. října 1975. Dnes má tato dohoda, doplněná v roce 1979, 60 smluvních stran (stav ke dni 15. dubna 2009), mezi nimiž je i Česká republika. Mezinárodní patentové třídění (MPT) je však fakticky užíváno celkem v asi 70 zemích.

Hlavním závazkem smluvních stran je používat MPT pro třídění vynálezů a uvádět klasifikační symboly na všech patentových dokumentech. Hlavním právem smluvních stran je podílet se na práci při zdokonalování tohoto třídícího systému.

MPT rozděluje celou oblast techniky na 8 *oddílů (sekcí)* označených velkými písmeny, z nichž každý tvoří jeden svazek oficiální publikace MPT. Jsou to:

- A. Lidské potřeby
- B. Průmyslové techniky a doprava
- C. Chemie a hutnictví
- D. Textil a papír
- E. Stavebnictví
- F. Mechanika. Osvětlování a topení. Vytápění. Zbraně. Práce s trhavinami
- G. Fyzika
- H. Elektřina (elektrotechnika)

Nejvíce vynálezů je přihlašováno z oblasti odpovídající oddílu C (chemie), následuje H (elektrotechnika) a F (mechanika). Oddíly se dále člení na *třídy*, ty dále na *podtřídy*, *skupiny a podskupiny* několika řádů. MPT obsahuje v současné verzi přibližně 70 000 základních položek.

Vývoji techniky je nutné přizpůsobovat také MPT, které je tak každých pět let novelizováno. S ohledem na rychlý rozvoj vědy a techniky začaly být revize MPT každých pět let nedostatečné, a proto od 1. ledna 2006, tj. od 8. vydání dochází k důležitým změnám. Jedná se o největší změny MPT od jeho zavedení. Poslední verze MPT, která byla činěna po pětiletých obdobích, má číslo 7. Toto 7. vydání pozbylo účinnosti 31. prosince 2005 (o rok později, než mělo). Od 1. ledna 2006, s nástupem 8. vydání, mimo jiné dochází k zavedení dvou úrovní třídění, a to základní úroveň (core level) a rozšířenou úroveň (advanced level). Základní úroveň je revidována každé tři roky (9. verze třídění tedy začala platit od 1. ledna 2009, tj. po třech letech od 8. vydání) a revize rozšířené úrovně jsou činěny průběžně. Změny struktury třídění a způsobů jeho revize a používání byly potřebné pro zajištění účinného a efektivního užívání třídění v elektronickém prostředí.

f) Budapešťská smlouva o mezinárodním uznávání uložení mikroorganismů pro účely patentového řízení

Jednou z podmínek udělení patentu je popsání vynálezu, který je jeho předmětem. Je-li vynález tvořen **průmyslovým produkčním mikroorganismem**, nestačí jeho slovní popis. Vzorek mikroorganismu musí být uložen u specializované instituce vybavené příslušným zařízením. Při podávání přihlášky ve více zemích by k tomu muselo dojít ve všech těchto zemích, což by znamenalo zbytečnou duplicitu a podstatné zvýšení nákladů pro přihlašovatele.

Tuto situaci řeší *Smlouva o mezinárodním uznávání uložení mikroorganismů pro účely patentového řízení*, uzavřená v Budapešti dne 28. dubna 1977 (vstup v platnost 19. srpna 1980). ČR je její smluvní stranou a tedy i členským státem Budapešťské unie.

Základem smlouvy je povinnost států, které připouštějí nebo ukládají uložení mikroorganismu pro účely patentového řízení, aby toto uložení mohlo být provedeno u kteréhokoli "**mezinárodního ukládacího orgánu**" - tedy u jediného pro všechny státy, kde je přihláška vynálezu podána. "Mezinárodní ukládací orgán" je vědecká instituce, někdy zvaná "sbírka kultur", kde mohou být mikroorganismy uloženy a skladovány. Jedním z těchto orgánů je i Československá sbírka mikroorganismů Masarykovy univerzity v Brně.

III. 2. UŽITNÉ VZORY

Užitný vzor nebo **model** je technické řešení, které nedosahuje dimenze vynálezu, které však nicméně přesahuje rámec pouhé odborné dovednosti. V České republice je ochrana užitných vzorů upravena zákonem č. 478/1992 Sb. o užitných vzorech. Ochrana se užitému vzoru poskytuje na základě zápisu do rejstříku užitných vzorů, vedeného u Úřadu průmyslového vlastnictví.

Užitné vzory se někdy v systematické průmyslových práv řadí do kategorie průmyslových vzorů. Svou podstatou však mají blíže k patentům. Tomu odpovídá také celosvětový trend, který řadí užité vzory k patentům a v některých zemích jsou dokonce užité vzory považované za "malé patenty". Pařížská unijní úmluva uvádí "užitné modely" ve výčtu elementů průmyslového vlastnictví.

III. 3. PRŮMYSLOVÉ VZORY

a) Základní pojmy

POJEM PRŮMYSLOVÉHO VZORU

Průmyslový vzor chrání výsledek tvůrčí činnosti, jímž je určitý vzhled výrobku (nebo jeho části), určený potencionálním spotřebitelům. Chrání tedy vnější uspořádání výrobku či jeho části, které je původní a má charakter estetický, nikoli funkční. Je to ornamentální (ozdobný) nebo estetický aspekt výrobku. Ornamentální aspekt může spočívat ve znacích liniích, tvaru, v obrysu, ve vzoru (kresbě), struktuře, v materiálu, barvě výrobku nebo v kombinaci těchto znaků. Musí být proto vnímatelný zrakem. Aby mohla být průmyslovým vzorem, musí být vnější úprava výrobku nová a mít tzv. individuální povahu průmyslově využitelná. Průmyslovým vzorem *není technické nebo konstrukční řešení výrobku* (jedná se tedy o tzv. "**vkusový vzor**").

Komunitární a po jeho vzoru i české právo výrobkem rozumí průmyslově nebo řemeslně vyrobený předmět, včetně součástí určených k sestavení do jednoho složeného výrobku, obal, úprava, grafický symbol a typografický znak, s výjimkou počítačových programů. Z právě uvedeného plyne, že je možné chránit vzhled nejen průmyslově, ale i řemeslně zpracovaného výrobku, který nemusí mít vždy identickou podobu, jelikož se jedná o rukodělnou práci. Příkladem řemeslně zpracovaných výrobků mohou být proutěné výrobky. Podstatné ovšem je, že se musí jednat o řešení, které je opakovatelné, tzn. nespádají sem výrobky, které nelze vyrobit opakovaně, což má svoji logiku, jelikož by postrádalo smysl poskytovat ochranu na něco, co nelze vyrobit opětovně. Umělecké dílo tedy nemůže být průmyslovým vzorem, ale mohou jím být reprodukce tohoto díla.

Vzhled výrobku je jedním z faktorů, které na trhu odlišují výrobky téhož druhu a obdobných parametrů, pocházející od různých výrobců. Spotřebitel si v těchto případech bude vybírat podle kritéria estetického.

Některé vzory však mohou mít vliv na užité vlastnosti výrobku, na příklad tvar střenky nože, vzorek na pneumatice, tvar boty, tvar karosérie automobilu apod., nebo mohou dokonce být jednodušším technickým řešením. Takové vzory mají zcela jiný charakter. Jsou označovány jako "**vzory užité**" a blíží se kategorii vynálezů. Předmět ochrany je u nich stejný jako u vynálezu - technické řešení, tedy funkčnost určující užitou hodnotu výrobku bez ohledu na estetický aspekt.

Ochrana průmyslového vzoru tedy dopadá na případy, kdy vzor je zapracován do výrobku (např. jako jeho tvar) nebo reprodukován na jeho povrchu (např. ve formě ornamentu). Nedopadá naproti tomu na situace, kdy jiní výrobci produkují stejné nebo podobné výrobky stejných funkčních vlastností a přitom nepoužijí ani neaplikují elementy tvořící součást chráněného vzoru.

Terminologicky se někdy rozlišují **průmyslové "vzory"** a "**modely**". Toto rozlišení je typické pro frankofonní státy a je založeno na tom, zda předmět vzoru je dvojrozměrný nebo trojrozměrný. Tak kresba bude vzorem, zatímco tvar předmětu modelem. Francouzská terminologie proto používá pojmu "dessins et modèles industriels", jehož anglickým ekvivalentem je vždy jen "industrial designs".

Průmyslové vzory jsou chráněny, podobně jako ochranné známky, prostřednictvím **zápisu v rejstříku vzorů**. Hlavními podmínkami pro zápis jsou novost a individuální povaha, průmyslová využitelnost (odtud "průmyslový" vzor) a soulad s veřejným pořádkem v dané zemi.

Novost vzoru se někdy chápe spíše jako *původnost*, obdobně jako ve smyslu autorskoprávním. Někdy jsou pochybnosti o původnosti vzoru, při jehož vytvoření (modelování) bylo použito počítače. Převládá názor, že počítač je pracovní nástroj a jeho použití nemá vliv na původnost. Např. podle britského Copyright, Designs and Patents Act z r. 1988 "v případě vzoru vytvořeného počítačem (computer-generated design) je za původce vzoru považována osoba, která učinila k vytvoření vzoru potřebné kroky" (sect. 214 odst. 2).

Podmínka individuální povahy je splněna, jestliže celkový dojem, který vyvolává u informovaného uživatele, se liší od celkového dojmu, který u takového uživatele vyvolává průmyslový vzor, který byl zpřístupněn veřejnosti přede dnem podání přihlášky nebo přede dnem vzniku práva přednosti. Stejně jako u odborníka v případě patentového práva, tak i v případě informovaného uživatele se nesetkáváme s definicí těchto pojmů, jelikož takovou osobu vymezit nelze. Předpokládá se, že daný informovaný uživatel zná všechny předchozí vnější úpravy příslušných výrobků.

Výrobek chráněný průmyslovým vzorem může být *zároveň* chráněn autorským právem jako autorské dílo. Nejdůležitější rozdíly mezi oběma druhy ochrany jsou následující: a) Vzor je chráněn až na základě zápisu, který může být v některých zemích po dřívějším zveřejnění odmítnut. Autorské dílo je chráněno bez ohledu na zveřejnění a bez formalit (s výjimkou USA a některých dalších zemí amerického kontinentu). b) Délka ochrany průmyslového vzoru je kratší (5 let s případnou možností obnovy, například na další čtyři pětiletá období, tj. maximálně 25 let, dle harmonizované úpravy na základě směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/71/ES ze dne 13. října 1998 o právní ochraně (průmyslových) vzorů), zatímco autorské dílo je chráněno nepoměrně déle (zásadně 70 let po smrti autora).

Řízení o zápisu začíná podáním přihlášky, která musí obsahovat žádost o zápis, identifikaci přihlašovatele, vyobrazení každého průmyslového vzoru, o jehož registraci přihlašovatel žádá, určení okruhu výrobků, na nichž bude vzor používán a zatřídění těchto výrobků v rámci příslušného systému třídění. Při podávání přihlášky lze uplatnit prioritu podle Pařížské unijní úmluvy, která činí u průmyslových vzorů 6 měsíců.

Přihláška průmyslového vzoru je podrobena **průzkumu**, a to buď jen formálnímu, nebo i úplnému. Je-li výsledek řízení pozitivní, průmyslový vzor je zapsán do rejstříku průmyslových vzorů a přihlašovatel obdrží osvědčení o zápisu.

Vlastník průmyslového vzoru tak získává výlučné právo využívat svůj vzor nebo udělovat k tomu svolení jiným subjektům. Třetí strany především nesmí bez jeho povolení kopírovat vzor při výrobě a nesmí dovážet, nabízet k prodeji ani prodávat výrobek obsahující chráněný vzor. Vzory se zapisují zpravidla na 5 let a zápis je možné v omezeném rozsahu obnovit (např. čtyřikrát na dalších 5 let - česká úprava harmonizovaná s právem Evropského společenství).

Sluší se podotknout, že ochranu průmyslovým vzorům poskytují nejen národní právní řády a mezinárodní smlouvy, ale také právo Evropského společenství, které kromě již výše uvedené směrnice zakotvilo skrze nařízení systém vzoru Společenství, neboli komunitárního vzoru, o němž bude pojednáno níže.

b) Mezinárodní úmluvy týkající se průmyslových vzorů

PAŘÍŽSKÁ UNIJNÍ ÚMLUVA

Tato úmluva pouze stanoví smluvním státům povinnost průmyslové vzory chránit, a to jakýmkoli způsobem, tedy i jen v rámci ochrany proti nekalé soutěži. Většina zemí však průmyslové vzory chrání jako samostatné průmyslové právo, jak je tomu i v ČR.

DOHODA TRIPS

Dohoda TRIPS obsahuje jen velmi stručná ustanovení, která nepřinášejí nic nového. Minimální doba ochrany je stanovena na 10 let.

MEZINÁRODNÍ ZÁPIS PRŮMYSLOVÝCH VZORŮ HAAGSKÁ DOHODA O MEZINÁRODNÍM ZÁPISU PRŮMYSLOVÝCH VZORŮ

Haagská dohoda o mezinárodním zápisu průmyslových vzorů je založena na obdobných principech jako Madridská dohoda o mezinárodním zápisu známek. Mezinárodní přihláška podaná prostřednictvím národního úřadu průmyslového vlastnictví k Mezinárodnímu úřadu v Ženevě má účinky národních přihlášek ve všech státech, které přihlašovatel specifikoval jako státy, v nichž má o ochranu zájem. Na rozdíl od Madridské dohody nevyžaduje se zde, aby mezinárodní přihlášce předcházela zápis vzoru v zemi původu. Haagská dohoda byla sjednána v r. 1925 a několikrát doplněna a revidována. Smluvní strany tvoří *Haagskou unii*. Česká republika není smluvní stranou.

LOCARNSKÁ DOHODA O MEZINÁRODNÍM TŘÍDĚNÍ PRŮMYSLOVÝCH VZORŮ

V roce 1968 byla v Locarnu sjednána dohoda, která zavedla *mezinárodní systém třídění průmyslových vzorů*. Vstoupila v platnost o tři roky později a v roce 1979 byla doplněna. Její smluvní státy, mezi něž patří i Česká republika, tvoří *Locarnskou unii*.

Locarnské mezinárodní třídění průmyslových vzorů usnadňuje řešerše průmyslových vzorů a odstraňuje nutnost reklasifikace dokumentů vyměňovaných na mezinárodní úrovni. Státy, které toto mezinárodní třídění používají, nepotřebují vlastní třídící systém. Členské státy Locarnské unie jsou povinny uvádět na úředních dokumentech týkajících se přihlášky nebo zápisu vzoru čísla tříd a podtříd mezinárodního třídění, do nichž náleží výrobky obsahující vzor. Locarnské mezinárodní třídění je používáno rovněž Mezinárodním úřadem při mezinárodním zápisu průmyslových vzorů podle Haagské dohody.

Třídění obsahuje seznam tříd a podtříd, jakož i abecední seznam výrobků obsahujících vzor s uvedením příslušné třídy a podtřídy. Oba seznamy jsou periodicky doplňovány nebo měněny Výborem expertů. Tříd je v současné verzi 32, podtříd je 223 a seznam výrobků obsahuje více než 6000 položek.

c) (průmyslový) vzor Společenství (Unie) - komunitární (unijní) vzor

Z pohledu terminologického je nutno nejprve předeslat, že anglický ekvivalent užívaný v předpisech komunitárního práva upravujících tento předmět duševního vlastnictví zní pouze jako „design“ (vzor) a nikoli „industrial design“ (průmyslový vzor). Proto se v českých překladech těchto textů uvádí termín „průmyslový“ v závorkách, tj. (průmyslový) vzor. V tomto textu bude užíván dvouslovný název „průmyslový vzor“, popř. zkráceně „vzor“, jelikož dle názoru autorů tohoto textu daný výraz zcela přesně vystihuje podstatu daného pojmu.

Stejně jako v případě ochranných známek, vzory byly nejprve upraveny pouze směrnicí.¹ Činilo to vlastníkům práv obdobné potíže jako fragmentární systém národních známek (poplatky za registraci v každé zemi zvlášť atd.). Po velkém úspěchu komunitární ochranné známky (dále jen „OZ EU“) se Společenství rozhodlo rozšířit komunitární rozsah ochrany duševního vlastnictví i na průmyslové vzory, a proto přijalo příslušnou právní úpravu.

Na základě nařízení o komunitárních (průmyslových) vzorech došlo k zavedení komunitárního průmyslového vzoru (dále jen „KPV“). Komise dále k tomuto nařízení přijala prováděcí nařízení² a poplatkové nařízení.³

Samozřejmě, že stejně jako v případě OZ EU, KPV mají jednotnou povahu a jejich ochrana je zaručena v celém Společenství (Unii). Rovněž lze paralelně využít ochranu v jednotlivých členských státech spolu s ochranou na komunitární úrovni. Systém KPV má určité výhody oproti Haagskému systému pro mezinárodní zápis průmyslových vzorů spravovaným WIPO. V tomto systému přihlašovatel podá jen jednu přihlášku, v níž určí země, ve kterých chce mít zajištěnou ochranu. Ale pouze 16 členských států Společenství (stav ke dni 2. dubna 2009)⁴ jsou smluvními stranami Haagské dohody o mezinárodním zápisu průmyslových vzorů.⁵ ČR tedy ke smluvním stranám Haagské dohody nepatří. Stejně jako došlo k propojení Madridského systému pro mezinárodní zápis ochranných známek a komunitární ochranné známky, tak se takové provázání uskutečnilo i v případě Haagského a komunitárního systému průmyslových vzorů. Jedním z nových rysů, který Ženevský akt přinesl, je to, že i mezivládní organizace mající regionální úřad pro zápis průmyslových vzorů, mohou k tomuto aktu přistoupit.⁶ Cílem této změny bylo umožnění Společenství stát se členem a tím i propojení mezinárodního a komunitárního systému, jak se stalo v případě ochranných známek. Společenství přistoupilo k Ženevskému aktu Haagské dohody dne 24. září 2007, přičemž účinky přistoupení nastaly dne 1. ledna 2008. Jakákoli fyzická osoba, která je příslušníkem některého členského státu Evropského společenství nebo v tomto státě má bydliště či právnická osoba, jež má na území takového státu sídlo nebo skutečný a fungující podnik může podat mezinárodní přihlášku na základě Haagské dohody. Stejně tak lze v mezinárodní přihlášce určit Evropské společenství jako jedno z území, kde má být průmyslový vzor chráněn. V takovém případě bude mít mezinárodní zápis průmyslového vzoru účinky i v těch členských státech Společenství, jež nejsou stranami Haagské dohody.

DEFINICE

Podle článku 3 (a) nařízení č. 6/2002 se jím rozumí „vzhled výrobku nebo jeho části, spočívající zejména ve znacích linií, obrysech, barev, tvaru, struktury a/nebo materiálů výrobku samotného a/nebo jeho zdobení.“

---

¹ Směrnice 98/71/EC Evropského parlamentu a Rady ze dne 13. října 1998 o právní ochraně (průmyslových) vzorů

² Nařízení Komise (ES) č. 2245/2002 ze dne 21. října 2002, kterým se provádí Nařízení Rady (ES) č. 6/2002 o (průmyslových) vzorech Společenství

³ Nařízení Komise (ES) č. 2246/2002 ze dne 16. prosince 2002 o poplatcích hrazených Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu (ochranné známky a vzory) ohledně zápisu (průmyslových) vzorů Společenství

⁴ Belgie, Bulharsko, Estonsko, Francie, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Nizozemí, Německo, Polsko, Řecko, Slovinsko, Španělsko a Rumunsko

⁵ Haagskou dohodu o mezinárodním zápisu průmyslových vzorů tvoří tři akty: Londýnský (1934), Haagský (1960) a Ženevský (1999). Tyto tři akty jsou na sobě nezávislé a smluvní strany mají možnost volby stát se členy jednoho, dvou nebo všech tří aktů, přičemž se vždy automaticky stávají členem Haagské unie.

⁶ K tomu srov. ustanovení článku 14 (1) (b) Madridského protokolu, které bylo rovněž formulováno za účelem přistoupení Společenství k Madridskému protokolu.

Ve smyslu článku 3 (b) se výrobkem rozumí „průmyslově nebo řemeslně vyrobený předmět, včetně součástek určených k sestavení do jednoho složeného výrobku, obal, úprava, grafický symbol a typografický znak, s výjimkou počítačových programů.“
O podstatě průmyslových vzorů je pojednáno výše v části a) této kapitoly.

ZAPSANÝ A NEZAPSANÝ PRŮMYSLOVÝ VZOR

Na rozdíl od OZ EU se nevyžaduje registrace KPV pro jejich ochranu ve Společenství. Ochrana KPV má podle nařízení č. 6/2002 dvě odnože: 1) nezapsané vzory a 2) zapsané vzory.

Některé podmínky a udělená práva jsou odlišná pro každý druh, nicméně podstata vzoru jako vzoru komunitárního zůstává stejná.

Pro neregistrovaný KPV se nemusí podávat žádná přihláška. Ochrana je poskytnuta bez jakýchkoliv formalit, nicméně se vztahuje pouze na neoprávněné kopírování vzoru. Tento typ ochrany však může být slabý. Jelikož původce nemá žádný formální důkaz o registraci, mohl by mít potíže při obraně svých práv ke vzoru, pokud by někdo jiný okopíroval jeho vzor a začal jej užívat jako vlastní. Ochrana nezapsaného průmyslového vzoru navíc nedopadá na případy, kdy se jedná o nezávislou tvůrčí práci původce, u něhož se lze domnívat, že nebyl obeznámen s průmyslovým vzorem, který byl zpřístupněn jeho majitelem.

Výhodou zápisu je to, že všechny registrované vzory jsou publikovány. To konstituuje silný důkaz pro vlastníka KPV, že druhá strana věděla o jeho vzoru.

Délka ochrany se rovněž liší. Registrované vzory jsou chráněny po dobu pěti let ode dne podání přihlášky zpětně, avšak mohou být obnoveny na další čtyři pětiletá období, takže celková doba ochrany činí 25 let. U neregistrovaných KPV trvá ochrana tři roky od data, kdy byly poprvé zpřístupněny veřejnosti v rámci Společenství.

Je zapotřebí zmínit velice důležité datum. Neregistrované vzory jsou chráněny od 6. března 2002. Pokud takové vzory byly zveřejněny před tímto datem, neuplatní se žádná komunitární ochrana.

PODMÍNKY OCHRANY

Každý KPV musí splnit dva požadavky (viz článek 4 nařízení č. 6/2002), aby mohl být chráněn:

- a) musí být nový, a
- b) musí mít individuální povahu.

Dle článku 5 (1) nařízení č. 6/2002 je vzor nový, pokud nebyl před tím známý veřejnosti, a to v případě:

- neregistrovaného vzoru před tím, než byl poprvé zpřístupněn veřejnosti,
- registrovaného vzoru před datem podání přihlášky nebo vznikem práva přednosti, pokud je nárokováno.

Okamžik zpřístupnění je velice důležitý. Vztahuje se k datu, kdy byl vzor zveřejněn a od tohoto data je vzor chráněn.

Individuální povahou se ve smyslu článku 6 (1) rozumí celkový dojem, který průmyslový vzor vyvolává u informovaného uživatele, se liší od celkového dojmu, který u takového uživatele vyvolává jiný průmyslový vzor. Časový mezník, kdy vzor musel mít individuální povahu je shodný s novostí (viz předchozí odstavec).

Musí být brána v úvahu „míra volnosti původce při vývoji vzoru“. Jedná se o objektivní kritérium, kdy se posuzuje, do jaké míry je volnost původce vzoru dána charakterem příslušného výrobku. Například pokud se jedná o průmyslový vzor vázy, vyplývá míra volnosti původce z toho, že váza musí mít dno, určité stěny a hrdlo. To, jak původce vázu vytvaruje, nazdobí atp., je už výsledkem jeho kreativity. Míra volnosti je také omezena

technickou funkcí, jelikož technickou funkci chránit pomocí průmyslového vzoru nelze,⁷ např. tvar spodní části PET lahve je ryze funkční, aby mohlo zařízení posouvat láhev k plniči tekutiny.

ÚŘAD PRO HARMONIZACI NA VNITŘNÍM TRHU

Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu (ang. zkratka OHIM – dále jen „Úřad“) zřízený nařízením č. 40/94 o ochranné známce Společenství má pravomoci ve všech záležitostech vyplývajících z nařízení č. 6/2002. Úřad má na starosti jen registrované KPV, protože pro neregistrované vzory se přihláška nepodává. Přihlašovatelé začali mít možnost podávat přihlášky pro zapsané KPV od 1. dubna 2003. Avšak Úřad začal přijímat přihlášky již od 2. ledna 2003, ale datum podání těchto přihlášek má účinek od 1. dubna 2003.

Úřad spravuje Rejstřík komunitárních vzorů, který je pro veřejnost k dispozici k nahlížení, kromě přihlášek s odloženým zveřejněním.

Úřad také publikuje Věstník KPV obsahující zejména zápisy do rejstříku a Úřední věstník Úřadu, v němž se zveřejňují především sdělení a informace obecné povahy vydané prezidentem Úřadu.

REGISTRAČNÍ PROCES

a. přihláška

Přihlášku KPV lze stejně jako přihlášku OZ EU podat buď k Úřadu nebo k národním úřadům členských států, avšak ty ji musí přeposlat Úřadu do dvou týdnů od jejího přijetí. Přihlašovatel může nárokovat právo přednosti (prioritu) pro svůj průmyslový vzor (nebo užitný vzor), pro který podal přihlášku v zemi, která je buď členem Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví nebo Dohody o zřízení Světové obchodní organizace. Přihlášku pro KPV je třeba podat během šesti měsíců od data podání dřívější přihlášky. Datum vzniku práva přednosti se považuje za datum podání KPV za účelem určení, např. novosti, zveřejnění, důvodů pro neplatnost atp.

V přihlášce lze žádat o zápis buď jen jednoho vzoru, nebo se může jednat o tzv. hromadnou přihlášku, v níž je žádáno o zápis více KPV. Hromadná přihláška průmyslového vzoru se může týkat pouze průmyslových vzorů patřících do jedné třídy mezinárodního třídění průmyslových vzorů (tzv. locarnské třídění), což však neplatí pro průmyslové vzory spočívající ve zdobení. S každým vzorem, který je předmětem hromadné přihlášky nebo zápisu, lze nakládat samostatně od ostatních, např. udělit licenci, převést, obnovit, vzdát se jej, může být prohlášen za neplatný atp.

Spolu s podáním přihlášky je třeba uhradit příslušné poplatky, tj. za zápis a zveřejnění:

- Základní poplatek pro zápis jednoho vzoru činí 230 euro. V případě hromadných přihlášek obsahujících od dvou do deseti vzorů je třeba přičíst dodatečný poplatek ve výši 115 euro za každý vzor a za další vzor nad 10 přičíst 50 euro.

- Za zveřejnění činí základní poplatek za jeden vzor 120 euro, za dva až deset vzorů 60 euro za každý, nad 10 vzorů 30 euro za každý.

- Přihlašovatel může v přihlášce požádat o tzv. odložení zveřejnění (viz níže 5.2.3). V takovém případě se poplatek za zveřejnění nahrazuje poplatkem za odložené zveřejnění, který činí 40 euro za jeden vzor, 20 euro za dva až deset vzorů za každý a 10 euro nad 10 vzorů za každý.

Úspora nákladů je značná, protože poplatek za registraci jednoho vzoru je dohromady 350,- EUR za pět let ochrany.

b. odkladná lhůta

---

⁷ "Právo k (průmyslovému) vzoru se nevztahuje na vzhledové znaky výrobku, které jsou podmíněny jejich technickou funkcí." (článek 8 (1) nařízení č. 6/2002)

Nařízení č. 6/2002 stanovuje odkladnou lhůtu - tato odkladná lhůta se aplikuje pouze na registrované KPV. Původce nebo jeho nástupci mohou tedy zveřejnit vzor, např. ukázat na výstavě, uvést na trh, a to 12 měsíců před datem podání přihlášky KPV či datem přednosti. Takovým zveřejněním je i podání přihlášky na národní úrovni, tzn. V členském státě. Během 12-ti měsíčního období může původce zjistit komerční využití svého vzoru a rozhodnout se, zda jej nechá zaregistrovat. I když není vzor zapsán, je stále chráněn po dobu tří let jako neregistrovaný KPV. Avšak to nezn., že by tříletá lhůta pro neregistrované KPV vedla k prodloužení jednorocní odkladné lhůty. Pokud by tudíž původce zveřejnil svůj vzor a podal přihlášku po delším období než 12 měsíců, jednalo by se o překážku v registraci. Jeho ochrana by skončila po třech letech od okamžiku zpřístupnění vzoru veřejnosti. Vzhledem k tomu, že datem podávání přihlášek KPV je 1. Duben 2003, lze dojít k závěru, že vzory zveřejněné před 1. Dubnem 2002 nebylo možné zaregistrovat. Každý jednotlivec nebo právnická osoba bez ohledu na národnost může podat přihlášku pro KPV.

c. průzkum, důvody pro zamítnutí, zápis a zveřejnění přihlášky

Úřad nejprve provede průzkum přihlášky, zda splňuje formální náležitosti.

Článek 47 nařízení č. 6/2002 stanovuje pouze dva důvody pro zamítnutí přihlášky KPV:

- 1) vzor nespadá do rozsahu definice (viz výše), nebo
- 2) je v rozporu s veřejným pořádkem nebo veřejnou morálkou.

Pokud přihláška splňuje veškeré formální náležitosti a nezakládá žádný z důvodů pro zamítnutí, je vzor zaregistrován. Na rozdíl od OZ EU se na přihlášky pro KPV neaplikuje rešerše nebo možnost podávání námitek.

Poté, co je KPV zapsán, je zveřejněn ve věstníku KPV. Původce může při podání přihlášky požádat o posunutí (odklad) zveřejnění o 30 měsíců od data podání či vzniku práva přednosti. Vzorek je zaregistrován, ale není ani publikován a ani předmětem nahlížení veřejnosti; nicméně odložení publikace je zveřejněno v Bulletinu KPV se jménem původce a datem podání.

Zápis KPV trvá po dobu pěti let od data podání přihlášky zpětně. Lze jej postupně obnovit až na další čtyři pětiletá období. Spolu s žádostí o obnovu je třeba zaplatit poplatek za obnovu. Za první obnovení zápisu jednoho vzoru se platí 90 euro, za druhou 120 euro, za třetí 150 euro, za čtvrtou 180 euro.

NEPLATNOST KOMUNITÁRNÍHO VZORU

KPV (zapsaný i nezapsaný) lze prohlásit za neplatný z důvodů uvedených v článku 25 nařízení č. 6/2002, např. vzor nespĺňuje předepsané podmínky, konflikt se starším vzorem, v pozdějším vzoru je užito rozlišovací označení, vzor představuje neoprávněné užití díla chráněného autorským právem, neoprávněné užití prvků uvedených v článku 6ter Pařížské úmluvy atp.

Spolu s návrhem na prohlášení vzoru za neplatný je třeba uhradit poplatek ve výši 350 euro.

Neplatnost má stejný následek jako v případě OZ EU .

DISPOZICE S KOMUNITÁRNÍM VZOREM

Vlastník KPV jej může převést na jiný subjekt (článek 28 nařízení č. 6/2002) či k jeho užívání udělit licenci (článek 32).

Zapsaný vzor Společenství může být poskytnut jako zástava a sloužit tak k zajištění závazku nebo může být předmětem věcných práv (článek 29).

Práva na označení

III. 4. OCHRANNÉ ZNÁMKY

a) Základní pojmy

Značky k označování zboží s funkcí identifikovat a tím i rozlišovat jednotlivé výrobce nebo obchodníky se objevují s příchodem kapitalismu. Ochrannou funkci pak nabývají později, a to postupně v průběhu XIX. století.

Známka je označení, které slouží především k odlišení výrobků určitého výrobce od výrobků výrobců jiných. V češtině se vžil obecný pojem "*ochranná známka*", pokrývající všechny druhy známek a zdůrazňující jejich ochrannou funkci. Tento pojem v praxi odpovídá francouzskému "*marque*" a anglickému "*trademark*", i když z ryze jazykového hlediska nejde o zcela přesné ekvivalenty. Ochranné známky mohou být různého druhu: podle předmětu označení rozlišujeme známky *tovární*, *obchodní* a *známky služeb*. (Anglický pojem "*trademark*" zahrnuje v praxi nejen obchodní, ale i tovární známky.)

Známka se používá především tak, že se umísťuje přímo na výrobcích (resp. jejich obalech) a používána kdekoli jinde v souvislosti s komercializací těchto výrobků nebo služeb, např. ve všech druzích reklamy, v různých tiskovinách, v obchodech apod. Hlavní funkce známky jsou dnes následující: 1) **identifikační**, která napomáhá spotřebiteli vybrat si výrobek nebo službu vykazující požadované vlastnosti, zejména kvalitu, jakož i výrobek (službu) určitého původu, 2) **rozlišovací**, která umožňuje snadno odlišit výrobky různých výrobců nebo služby různých poskytovatelů, 3) **ochranná**, která znamená, že danou značkou bude označen právě jen ten výrobek, který byl vyroben příslušným výrobcem, a nikoli výrobek jiný (totéž platí o poskytovatelích služeb), 4) **reklamní**.

Známky mohou být z hlediska způsobu prezentace různého druhu, a to zejména slovní ("*Minolta*"), obrazové (značky automobilů, např. třícípá hvězda Mercedes Benz), číselné ("*4711*"), kombinované ("*Pilsner Urquell*" na etiketách lahví), prostorové (trojrozměrné) (tvar láhve "*Coca-Coly*"), obrazové pohyblivé, případně i se zvukem (znělka filmů "*Metro Goldwyn Mayer*"). Uvedené prvky mohou být kombinovány nejrůznějším způsobem (slovo "*MORA*" s obrázkem plynového plamene). Stejný výrobek může být (a často je) chráněn několika známkami (např. slovní v různých jazycích a zároveň obrazovou, případně kombinovanou v různých jazycích apod.). Zvláštním druhem slovní známky je slogan ("*Kočky by kupovaly Whiskas*").

Podle dalších kritérií lze známky dělit na známky - **kolektivní**, náležející sdružení nebo právnické osobě. Jejich používání je vyhrazeno členům nebo společníkům této právnické osoby nebo účastníkům sdružení. Slouží k odlišování charakteristických vlastností výrobků nebo služeb členů nebo společníků právnické osoby či účastníků sdružení od vlastností výrobků nebo služeb jiných výrobců (poskytovatelů). Mohou být použity zároveň s individuální známkou příslušného podniku; - **blokážní (obranné)**, které jsou nepoužívanými známkami, a to variacemi nebo napodobeninami určité používané známky, vyžadující zvýšenou ochranu proti napodobení. Ochrana této používané známky je tak zvýšena ztížením možnosti jejího napodobení jiným subjektem, neboť původní podnik si vlastně nechává chránit nejen vlastní známku, ale i její případné napodobeniny. Použití blokážních známek je možné jen ve státech, jejichž známkové právonestavování užívání známky jako podmínku její ochrany; - **proslulé (notoricky známé, podle nové české úpravy všeobecně známé)**, které jsou tak vžité, že mají pro totožné nebo obdobné zboží (služby) rozlišovací způsobilost i když nejsou zapsány. Takové známky jsou podle čl. 6 bis Pařížské unijní úmluvy chráněny v každém smluvním státě, v němž jsou pro takové zboží (služby)

notoricky známy. Ochrana všeobecně známé známky je vždy známkoprávní, na rozdíl od nezapsané tzv. *známky světové*, která je chráněna známkoprávně pouze pro výrobky (služby) pro které je zároveň známkou proslulou, zatímco pro další výrobky (služby) je chráněna již jen z titulu ochrany proti nekalé soutěži a také na základě ochrany proti tzv. ředění (např. "Camel" pro cigarety a stejná známka pro boty); - **známky "telle-quelle"** - podle čl. 6 quin. Pařížské unijní úmluvy známky, které byly na základě zápisu v zemi původu přihlášeny k ochraně v jiné unijní zemi. Zde musí být zapsány tak (v takové formě - telle), jak (quelle) byly zapsány v zemi původu. Zásada telle-quelle se však vztahuje jen na provedení známky; - **certifikační**, které ve skutečnosti ochrannými známkami nejsou. Mají podobný účel jako známky kolektivní. Mohou však být používány i podniky nenáležejícími do určené skupiny, pokud jejich výrobky nebo služby mají určené vlastnosti (symbol "*čistá střížní vlna*"). Tato známka má jedinou funkci: potvrzuje tyto vlastnosti a tím informuje spotřebitele.

Podmínkami způsobilosti známky pro **zápis** jsou: grafická znázornitelnost, rozlišovací schopnost známky a neexistence výluk ze zápisu (například známka je druhová, popisná, klamavého charakteru, odporuje veřejnému pořádku či dobrým mravům). Zvláště se posuzují případy, kdy jako známka má sloužit jméno (příjmení) osoby, zeměpisné označení, slogan, tvar obalu, barva, resp. kombinace barev.

Za *grafické znázornění* se považují zejména slova včetně osobních jmen, barvy, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho obal, ale také hudební noty (notový záznam) vztahující se ke zvukovým známkám.

Požadavek *rozlišovací schopnosti známky* vyplývá z její rozlišovací funkce. Zámka proto nesmí být pouhým označením vlastního výrobku nebo jeho druhovým názvem. Tak na příklad obrázek kávového zrna nebo slovo "káva" nemůže být samo o sobě známkou, neboť taková známka by splývala s druhovým označením a neodlišovala by produkt jednoho výrobce od produktů téhož druhu výrobců jiných. Ve většině zemí angloamerického systému práva se uznává i možnost nabytí rozlišovací schopnosti známky už jejím užíváním.

Za podobnou, resp. zaměnitelnou známku nelze považovat takovou, která obsahuje stejný nebo podobný prvek spočívající v zeměpisném nebo druhovém označení. Tak v rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví ze dne 12. dubna 1995 ve věci návrhu na výmaz známky "BOHEMIA BEAUTY FLACON", který podal majitel novější známky "BOHEMIA CRYSTALEX", se uvádí: "Navrhovatel si nemůže přivlastňovat slovní prvek BOHEMIA, který je pouze zeměpisným údajem, navozujícím místo původu zboží označeného ochrannou známkou, pro veškeré známky týkající se výrobků ze skla."

Zámka dále nesmí být *klamavá*, tedy uvádět spotřebitele v omyl. Nelze na příklad užívat známku s obrázkem ovce k označování textilních výrobků z umělých vláken. Šlo by o klamání spotřebitele a tudíž o nekalosoutěžní jednání. O klamání spotřebitele jde tedy tam, kde známka sugeruje spotřebiteli určitou skutečnost, která neexistuje.

Právo ke známce vzniká zásadně **zápisem do známkového rejstříku** vedeného známkovým úřadem (úřadem průmyslového vlastnictví), a to po provedeném řízení. Zapsaná ochranná známka může být jako taková označena symbolem sestávajícím z písmene R v kroužku nebo z písmen TM nebo SM (bez kroužku), což znamená "trade mark" a "service mark". Může být případně doprovázena slovním odkazem na provedený zápis (např. "Registered Trade Mark").

O zápisu rozhodne úřad průmyslového vlastnictví na základě přihlášky majitele známky a výsledku řízení o této přihlášce. V některých zemích, zejména angloamerických, se známka může stát chráněnou již faktem svého předchozího užívání. Zámky jsou zveřejňovány jednak v průběhu řízení o přihlášce (aby byla dána možnost uplatnění námitek), podruhé pak v úředním věstníku jako zapsané.

Zámky se zapisují vždy jen pro určité druhy výrobků nebo služeb podle toho, co je předmětem označení. Toto je velmi důležité vymezení, neboť je tak zároveň určen rozsah

ochrany. Na příklad známka ZETOR, zapsaná pro užitková vozidla (traktory), je chráněná jen pro výrobky této třídy a nikoli pro výrobky jiné. Z hlediska známkoprávního tedy kdokoli může používat známku ZETOR bez svolení jejího majitele např. pro označování potravinářských výrobků.

Zde je ovšem třeba si uvědomit, že všeobecně známé známky a známky s dobrým jménem požívají ochrany i proti shodným nebo podobným známkám i pro nepodobné výrobky či služby a navíc známkoprávní ochrana není jedinou ochranou, která se v těchto případech uplatní. Existuje rovněž **obecná ochrana v rámci postihu nekalé soutěže**.

Známkoprávní ochrana spočívá ve **výlučném právu majitele ke známce**, tedy v právu užívání známky a dispozice se známkou. Zakládá tato nejdůležitější konkrétní výlučná práva: užívat známku pro zapsané výrobky (služby), bránit se proti užívání stejné či podobné známky pro identické nebo obdobné druhy výrobků (služeb).

Zápis známky má platnost jen po omezenou dobu (v ČR 10 let). Je však obnovitelný na další desetiletá období, a to neomezeně. Některé známky jsou tak zapsány a chráněny již více než 100 let. Zmeškání včasné obnovy může mít za následek její skončení a vymazání známky z rejstříku. Známkové zákony jednotlivých zemí v souladu s Pařížskou unijní úmluvou specifikují lhůtu, po kterou známka zůstává chráněná, je-li obnova do jejího ukončení provedena (zpravidla 6 měsíců, tzv. poshověcí lhůta, *délai de grace*).

b) Ustanovení Pařížské unijní úmluvy o ochranných známkách

Zápisy téže známky v jednotlivých státech jsou na sobě **nezávislé**. Žádost o zápis známky nemůže být odmítnuta jen proto, že známka nebyla zapsána v zemi původu (neplatí pro mezinárodní zápis). Je-li však známka zapsána napřed v zemi původu, má přihlašovatel v jiném smluvním státě právo na zápis a ochranu známky v její původně zapsané formě ("telle-quelle"), i když by to jinak nebylo v souladu s právním řádem tohoto dalšího státu. Výjimky z této zásady lze připustit jen v taxativně vyjmenovaných případech. Důvodem je snaha o to, aby forma známky byla ve všech státech stejná.

Je-li v daném smluvním státě používání zapsané známky povinné, zápis nesmí být zrušen pro neužívání známky dříve než po uplynutí rozumné doby a jen není-li neužívání známky náležitě odůvodněno.

Zápis známky nesmí být odmítnut jen proto, že v daném státě je omezen nebo zakázán prodej výrobků označených touto známkou.

Úmluva zavazuje smluvní státy k odmítnutí nebo zrušení zápisu, resp. k zákazu užívání známky, která je napodobením, reprodukcí nebo překladem všeobecně známé známky v této zemi a jež může vyvolat záměnu s touto všeobecně známou známkou. Tato "**všeobecně známá známka**" nemusí být ani zapsaná, ani užívaná, avšak musí být **proslulá**. Stanovení, které známky se v daném státě považují za všeobecně známé, přísluší jeho správním nebo soudním orgánům. Těm také náleží posouzení, zda je splněna hlavní podmínka této ochrany všeobecně známé známky: zda je další známka přihlášená k zápisu, zapsaná nebo používaná pro stejné nebo podobné výrobky.

Smluvní státy se zavazují k odmítnutí nebo zrušení zápisu či zákazu užívání známek obsahujících erby, vlajky, státní znaky a jiné symboly státní svrchovanosti, úřední zkušební, puncovní a záruční značky, jakož i napodobeniny z hlediska heraldického, stejně tak obdobné symboly, zkratky nebo názvy mezinárodních mezivládních organizací. Tento zákaz neplatí, jestliže příslušný orgán země nebo mezivládní organizace udělí k užívání takového symbolu jako ochranná známka souhlas.

Užívá-li majitel známku v podobě, která se liší svými prvky od podoby, v níž byla v některém ze smluvních států zapsána, nemá to žádný vliv na tento zápis a na ochranu, pokud tyto odlišnosti nejsou takového druhu, aby ovlivnily rozlišovací povahu známky.

Má-li dojít k **přechodu práv** ke známce na jiný subjekt, může vnitrostátní právo smluvního státu požadovat, aby zároveň na tento subjekt přešel i podnik, k němuž se známka váže.

Ochrana musí být poskytována i známkám služeb a kolektivním známkám. Úmluva dále předepisuje členským státům povinnost povolit alespoň šestiměsíční **poshovění** k zaplacení poplatků stanovených pro zachování ochrany (obnovení zápisu známky).

c) Další mezinárodní smlouvy obsahující úpravu známkového práva

Úpravu známkového práva obsahuje především **Dohoda TRIPS** (články 15 a násl.), jejímž ustanovením odpovídá česká úprava. Za zmínku stojí článek 16 týkající se *všeobecně známých známek*, kde se smluvní státy zavazují k ochraně těchto známek před zneužitím i v případech, kdy by šlo o jiné druhy zboží nebo služeb, než pro které je taková známka zapsána.

Komplexní úpravu známkového práva obsahuje **Smlouva o známkovém právu**, uzavřená v rámci Světové organizace duševního vlastnictví v Ženevě v roce 1994. Jejím cílem je sblížení známkového práva smluvních zemí.

d) Mezinárodní zápis ochranných známek. Madridská dohoda o mezinárodním zápisu známek a Protokol k ní

PODSTATA MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU

Teritoriální omezenost známkové ochrany se projevuje tím, že každá známka je chráněná jen ve státech, v nichž je zapsaná (registrovaná). **Internacionalizace zápisu ochranných známek** se podařila, a to již před více než sto lety, což představuje i v dnešních podmínkách obrovský pokrok. Stalo se tak v roce 1891 sjednáním *Madridské dohody o mezinárodním zápisu známek*, která o rok později vstoupila v platnost. Madridská dohoda prošla rovněž řadou revizí, a to na konferencích v Bruselu (1900), Washingtonu (1911), Haagu (1925), Londýně (1934), Nizze (1957) a Stockholmu (1967). Také v roce 1979 byl její text změněn. V roce 1989 byl sjednán *Protokol k Madridské dohodě*, který vstoupil v platnost v roce 1995 a jenž obsahuje další změny a doplňky Dohody. Protokol k Dohodě byl přijat zejména z důvodu modernizace a odstranění určitých rigidností Dohody, kvůli nimž k ní odmítaly přistoupit některé státy, zejména USA. K oběma smlouvám byl přijat tzv. *Společný prováděcí řád*, který obsahuje úpravu technických, poplatkových a jiných podrobností.

Každá země, která je členem Pařížské úmluvy, se může stát členem Madridské dohody, Protokolu nebo obou. Česká republika je vázána stockholmským zněním Dohody i změnou z r. 1979, jakož i Protokolem. Ve Sbírce zákonů je text Dohody publikován pod č. 65/1975 Sb. a text Protokolu pod č. 248/1996 Sb. Rovněž i mezivládní organizace mohou přistoupit k Protokolu (nikoli však k Dohodě), v důsledku čehož se Evropské společenství stalo s účinností od 1. října 2004 členem Protokolu.

Smluvní státy tvoří tzv. *Madridskou unii*.

Madridský systém umožňuje získat ochranu v kterémkoli ze smluvních států na základě **jediného zápisu**, učiněného u mezinárodního orgánu, kterým je Mezinárodní úřad (sekretariát Světové organizace duševního vlastnictví se sídlem v Ženevě). Odpadá tedy nutnost zjišťovat a dodržovat pravidla pro zápis známky v jednotlivých státech, překládat text

příhlásky do příslušných jazyků, platit v každém státě registrační poplatek, hlídat termíny pro obnovu zápisu apod.

Mezinárodní zápis nesměruje k mezinárodní ochraně, nýbrž jen *nahrazuje jednotlivé zápisy u známkových úřadů členských států*. Přihlašovatel absolvuje celou formální proceduru řízení o zápisu pouze dvakrát: u známkového úřadu v zemi původu známky a poté u Mezinárodního úřadu. Mezinárodní přihláška se podává ve francouzštině, angličtině nebo španělštině. Přihlašovatel v ní uvede smluvní státy, v nichž o ochranu žádá.

Od vstupu Madridské dohody v platnost (1892) bylo do mezinárodního rejstříku zapsáno již přes jeden milion známek, z nichž asi u 504 000 je zápis stále platný. Každoročně je učiněno více než 20 000 nových zápisů nebo jejich obnov (po uplynutí desetiletého období ochrany). V roce 2008 došlo k rekordnímu množství zápisů za trvání madridského systému, a to v počtu 40.965.

ŘÍZENÍ O MEZINÁRODNÍ PŘIHLÁŠCE

Pro využití madridského systému je třeba spjatost přihlašovatele s některým z členských států Dohody nebo Protokolu.

Mezinárodní přihlášku pro mezinárodní zápis mohou podat fyzické či právnické osoby, které:

- jsou státními příslušníky státu, který je členem Madridské dohody či protokolu, nebo
- mají v uvedené zemi bydliště či sídlo nebo skutečný a fungující průmyslový či obchodní podnik, nebo
- jsou státními příslušníky státu, který je členem mezivládní organizace, která je členem Protokolu, nebo
- mají bydliště či sídlo nebo skutečný a fungující průmyslový nebo obchodní podnik na území členského státu takové mezivládní organizace.

Úřad průmyslového vlastnictví té smluvní strany, vůči níž subjekt splňuje jednu či více výše uvedených podmínek spjatosti s daným územím, se nazývá úřad původu.

Podat mezinárodní přihlášku lze pokud známka již byla zapsána v zemi původu (tzv. *základní zápis*) – režim Dohody (článek 1 (2) Dohody), nebo byla podána přihláška pro takovou známku (tzv. *základní přihláška*) či již byla zapsána v zemi původu – režim Protokolu (článek 2 (1) Protokolu). Z uvedeného plyne, že podle Madridského protokolu postačuje přihlášení známky ve smluvní straně a nikoli zápis takové známky, jak vyžaduje Dohoda. Mezinárodní zápis takové ochranné známky je ovšem závislý na zápisu přihlášené známky v daném státě. Pokud je tedy národní (česká) přihláška zamítnuta či řízení o ní zastaveno, bude mezinárodní zápis zrušen a vymazán z Mezinárodního rejstříku.

Mezinárodní přihláška se podává prostřednictvím **národního úřadu** státu původu, který před odesláním Mezinárodnímu úřadu potvrdí následující skutečnosti:

- datum přijetí žádosti k předložení mezinárodní přihlášky - tento den je důležitý, jelikož se ve většině případů považuje za den mezinárodního zápisu;
- přihlašovatel uvedený v mezinárodní přihlášce je identický jako přihlašovatel základní přihlášky či vlastník základního zápisu;
- ochranná známka, její slovní popis, barva (pokud je nárokována jako rozlišující prvek) atp. je stejná jako v základním zápisu či přihlášce;
- výrobky či služby v mezinárodní přihlášce jsou zahrnuty v tomto seznamu pro základní zápis či přihlášku - seznam výrobků a služeb musí být stejný, může být ale užší (nesmí být širší).

Za podání mezinárodní přihlášky a zápis se předem platí poplatky, a to ve švýcarských francích. Jedná se o následující poplatky:

- - základní poplatek (angl. basic fee) – za podání mezinárodní přihlášky pro známku pro tři třídy výrobků a služeb (653,- CHF, resp. 903,- CHF v případě známky v barevném provedení)
- - dodatkový poplatek za každou třídu přesahující tři (angl. supplementary fee) – 100,- CHF (od 1. září 2008, dříve 73,- CHF)
- - doplňkový poplatek za každou zemi (angl. complementary fee)– pouze u členů Dohody (od 1. září 2008 100,- CHF, dříve 73,- CHF)
- - individuální poplatek za každou určenou zemi (angl. individual fee) – pokud je smluvní strana členem Protokolu, může si určit individuální výši poplatku, která nesmí přesáhnout výši poplatku pro zápis známky v dané zemi. Tím se však podstatně zvyšují náklady na získání mezinárodního zápisu, což lze chápat jako určitou nevýhodu oproti přínosům Madridského systému jako takového. Již přes 40 smluvních stran Protokolu požaduje úhradu individuálního poplatku. ČR mezi tyto země nepatří.

Základní poplatek zůstává Mezinárodnímu úřadu na krytí administrativních nákladů, zatímco výtěžek z poplatků za zvolené státy ochrany a za třídy výrobků nebo služeb, pro které bude známka chráněna, se každoročně rozděluje mezi členské státy podle počtu známek zapsaných k ochraně v každém z nich (v r. 1991 bylo takto rozděleno 19 miliónů CHF).

Při podávání mezinárodní přihlášky lze uplatnit unijní prioritu podle Pařížské unijní úmluvy. Šestiměsíční prioritní lhůta běží od data podání první národní přihlášky známky k zápisu.

Mezinárodní úřad provádí pouze **formální průzkum** známky, tedy kontrolu, zda přihláška známky k zápisu splňuje všechny formální náležitosti. Výrobky a služby, na něž se má známka vztahovat, musí být v přihlášce specifikovány pomocí mezinárodního třídění stanoveného Nizzskou dohodou (viz dále). Případné nedostatky přihlášky v tomto směru musí být odstraněny do tří měsíců. Zatřídění výrobků a služeb má, jak bylo uvedeno, vliv na výpočet registračního poplatku.

Je-li přihláška známky v plném souladu s předepsanými požadavky, Mezinárodní úřad zapíše známku, notifikuje ji státům, jichž se zápis týká a publikuje ji ve svém oficiálním věstníku "Les marques internationales" ("Mezinárodní známky").

Dnem mezinárodního zápisu je den podání žádosti k předložení mezinárodní přihlášky u úřadu původu, pokud Mezinárodní úřad obdrží mezinárodní přihlášku do dvou měsíců od tohoto data. V ostatních případech je datem zápisu, kdy Mezinárodní úřad žádost o mezinárodní zápis obdržel.

Určit další země ochrany lze i následně po provedení mezinárodního zápisu.

ÚČINKY MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU

Mezinárodní zápis nemá žádné právní účinky ve státě původu známky. Proto dohoda vyžaduje, aby mezinárodnímu zápisu povinně předcházel národní zápis známky v tomto státě. Právní účinky mezinárodního zápisu však nastávají v těch smluvních státech, které přihlašovatel výslovně uvedl v mezinárodní přihlášce. Podle článku 4 (1) Dohody a Protokolu *mezinárodně zapsaná známka je od data zápisu chráněná v uvedených členských státech* tak, jako kdyby zde byla zapsaná přímo na základě národní přihlášky. Mezinárodním zápisem tedy vzniká množina národních ochranných známek. Obsah ochrany v každém jednotlivém státě je určen jeho vnitrostátním právem, takže nejde o "mezinárodní ochranu". Mezinárodní je pouze část procedury, která je předpokladem ochrany, a to zápis.

ZÁVISLOST NA ZÁKLADNÍ ZNÁMCE

Mezi základním zápisem nebo přihláškou v zemi původu a mezinárodním zápisem je určitá **závislost**. Od počátku byl mezinárodní zápis trvale závislý na existenci zapsané známky v zemi původu. Až od konference pořádané v Nice v roce 1957 byla tato doba zkrácena na pět let. Účinky mezinárodního zápisu jsou po dobu pěti let (od mezinárodního zápisu) závislé na osudu národního zápisu v zemi původu. Pozbude-li zde v této lhůtě známka z jakéhokoli důvodu ochrany, nelze se jí dovolávat ani v žádném státě, kde by jinak měla být chráněna na základě mezinárodního zápisu. Zanikne-li ochrana výmazem národního zápisu, ať již na základě projevu vůle majitele známky nebo ex officio, národní známkový úřad požádá Mezinárodní úřad o výmaz mezinárodního zápisu. Stejně tak pokud přihláška pro známku v zemi původu, na jejímž základě je podána mezinárodní přihláška, je zamítnuta nebo vzata zpět, bude zrušena v tomto rozsahu i mezinárodní registrace. Je-li zápis známky v zemi původu napaden právní cestou, je příslušný národní známkový úřad povinen zaslat Mezinárodnímu úřadu veškerou dokumentaci vztahující se k příslušnému řízení včetně kopie konečného rozhodnutí. Mezinárodní úřad rozhodné skutečnosti vyznačí v mezinárodním rejstříku, aniž by mezinárodní zápis této známky vymazal.

ODEPŘENÍ OCHRANY (NÁMITKY)

Známkové úřady členských států zvolených přihlašovatelem v přihlášce mezinárodního zápisu mají právo prohlásit, že ochrana určité známky nemůže být na území jejich států přiznána. Platí ovšem, že ochrana mezinárodně zapsané známky nemůže být odepřena z důvodů jiných, než by tomu bylo pro (tutéž) známku zapsanou přímo u tohoto národního úřadu.

Odepření ochrany musí být notifikováno Mezinárodnímu úřadu se zdůvodněním ve lhůtě stanovené vnitrostátním právem daného státu, nejpozději však do jednoho roku od skutečného zápisu známky do mezinárodního rejstříku (dle Dohody), Protokol umožňuje smluvním stranám lhůtu 18 měsíců (v případě odmítnutí založeném na námitkách i delší).

Po obdržení notifikace odepření ochrany (námitek) ji Mezinárodní úřad podrobí formálnímu průzkumu. Ten spočívá prakticky v jejím porovnání s příslušnými ustanoveními Prováděcího předpisu. Poté je odepření ochrany zaznamenáno v mezinárodním rejstříku a kopie notifikace je zaslána známkovému úřadu země původu a majiteli známky, respektive jeho zástupci. Ten má v zemi, kde byla ochrana odmítnuta, stejné možnosti obrany (např. soudní žalobou), jako kdyby byl podal národní přihlášku v této zemi.

OBNOVA MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU

Zápis známky v mezinárodním rejstříku lze na konci desetileté lhůty ochrany obnovit na další stejně dlouhé období, a to tolikrát, kolikrát je třeba. Nejstarší známky jsou zapsány a tudíž chráněny touto cestou již více než sto let, i když v důsledku změn jejich podoby nešlo vždy o obnovu, ale někdy o nový zápis.

Žádost o obnovu se podává přímo k Mezinárodnímu úřadu. Od 3. dubna 2006 je možno obnovit mezinárodní zápis elektronickou cestou.

PROTOKOL K MADRIDSKÉ DOHODĚ (1989)

Jak již bylo uvedeno výše, některé země z hlediska známkové ochrany důležité se nestaly členy Madridské unie, neboť jim systém zavedený Madridskou dohodou nevyhovuje (USA, Velká Británie, Japonsko). Světová organizace duševního vlastnictví se proto pokusila o změnu tohoto systému tak, aby byl přijatelnější pro více zemí. V roce stého výročí

podepsání Madridské dohody se proto sešla v Madridu diplomatická konference, která jednomyslně přijala Protokol k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu známek.

Protokol přináší tyto **podstatné změny**:

1) Předpokladem mezinárodního zápisu nemusí být již jen zápis v zemi původu, ale postačí pouhá *příhláška* známky k tomuto zápisu. 2) Prodlužuje se jednorozční *lhůta k uplatnění námitek*, resp. odepření ochrany ze strany zemí, v nichž přihlašovatel požaduje ochranu, a to na 18 měsíců, resp. i delší dobu. 3) *Doba ochrany* na základě mezinárodního zápisu se zkracuje na polovinu (10 let), přičemž možnost obnovy zápisu není dotčena. 4) Známkové úřady států, v nichž je ochrana požadována, mají na vlastní žádost právo na částku, která odpovídá *poplatku* jimi vybíranému za národní přihlášku zápisu, po odečtení úspor dosažených v důsledku uplatnění mezinárodní procedury (tzv. individuální poplatek). 5) Mezinárodní zápis při zrušení základní známky v pětileté lhůtě se může *přeměnit v zápisy národní*, přičemž za datum jejich přihlášky se považuje datum mezinárodního zápisu. 6) Protokol pamatuje i na *známkový systém Evropských společenství*. Evropská společenství se stala smluvní stranou Protokolu jakožto mezivládní organizace a mají stejné postavení jako členské státy Madridské unie. Znamená to, že přihláška zápisu známky Společenství u známkového úřadu Společenství, účinná ve všech členských státech Společenství, bude mít pro účely mezinárodního zápisu stejné účinky, jako přihláška v zemi původu. Evropská společenství je možno v mezinárodní přihlášce uvádět jako území, kde je požadována ochrana, jako by šlo o jediný stát.

e) Mezinárodní známkové třídění

OBECNĚ

Ochranné známky se používají pro označování zboží a služeb. Ochrana se zpravidla neposkytuje pro známku jako takovou, ale jen v návaznosti na *určité výrobky nebo služby*, k jejichž označení je známka určena. V přihlášce známky k ochraně je proto třeba uvést zboží nebo služby, pro které má být příslušná známka zapsána. Bylo tedy třeba vytvořit systém, který by dovolil jednoznačně specifikovat oblasti, pro které má být známka chráněna, tedy systém, který by přehledně rozdělil do určitých kategorií nikoli známky samotné, ale zboží a služby, k nimž se známky váží.

K tomu, aby mohl náležitě fungovat mezinárodní zápis známek, musel být vytvořen spolehlivý *mezinárodní systém třídění* zboží a služeb. Stalo se tak *Nizskou dohodou o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely mezinárodního zápisu známek*, podepsanou dne 15. června 1957. Tato dohoda převzala v revidované podobě systém vypracovaný již v roce 1935. Její význam není jen v tom, že nezbytně doplňuje Madridskou úmluvu o mezinárodním zápisu známek, ale také v tom, že poskytuje jednotlivým státům jednotný systém třídění i pro vnitrostátní použití, čímž zejména eliminuje rozdíly mezi národními systémy ve vymezení okruhu výrobků a služeb, pro které se známka v jednotlivých státech zapisuje.

Jiným problémem, který se objevil zejména v souvislosti se známkovými rešeršemi, bylo třídění obrazových známek, které nejsou vyjádřeny pomocí běžných symbolů (tj. písmen nebo číslic). Tak byl vypracován zpočátku právně nezávazný systém mezinárodního třídění obrazových prvků známek, který před dvěma desetiletími dostal formu mezinárodní smlouvy s názvem *Vídeňská dohoda o zavedení mezinárodního třídění obrazových prvků známek* (podepsaná dne 12. června 1973). I zde platí to, co v předchozím případě: dohoda

poskytuje jednotný systém třídění pro vnitrostátní použití, čímž sjednocuje zařazení téže známky v rejstřících různých států a tím i usnadňuje známkovou rešerši.

NIZZSKÁ DOHODA O MEZINÁRODNÍM TŘÍDĚNÍ VÝROBKŮ A SLUŽEB PRO ÚČELY MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU ZNÁMEK (NIZZSKÉ TŘÍDĚNÍ)

Nizzská dohoda, revidovaná ve Stockholmu v r. 1967 a v Ženevě v r. 1977, zavedla *Nizzské třídění výrobků a služeb pro účely mezinárodního zápisu známek*. Smluvní státy tvoří i zde *Unii*, která je jednou ze zvláštních unií předvídaných Pařížskou unijní úmluvou. Jejím členem je i Česká republika.

Nizzské třídění je používáno povinně nejen při mezinárodním zápisu známky, ale i při národním zápisu známky v členském státě. Nic však nebrání tomu, aby paralelně bylo zároveň používáno i národní třídění, je-li považováno příslušným státem za nezbytné. Nizzské třídění je pak považováno buď za systém hlavní nebo za systém pomocný. Údaje Nizzského třídění musí být rovněž povinně uváděny ve všech úředních publikacích obsahujících údaje o mezinárodním zápisu. V současné době používá toto třídění více než 140 zemí a regionálních úřadů (například Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu, Evropských společenství).

Systém třídění je tvořen seznamem *34 tříd výrobků a 11 tříd služeb*, jakož i abecedním seznamem výrobků a služeb uvádějícím u každé položky příslušnou třídu a její pořadové číslo v příslušném jazyce, jakož i v jazyce anglickém a francouzském, které jsou jedinými autentickými jazyky třídění. Příklad ze seznamu výrobků: 01-010573-Lepidla, tmely, pojiva pro obkládačky, což znamená, že položka "lepidla, tmely, pojiva pro obkládačky" má základní číslo 010573 a je zařazena do třídy 1 (Chemické látky, lepidla, hasicí prostředky apod.).

Text Nizzského třídění je průběžně aktualizován Výborem expertů zřízeným při Mezinárodním úřadu (sekretariátu Světové organizace duševního vlastnictví). Tento orgán je složen ze zástupců všech členských zemí a Mezinárodního úřadu a má pravomoc rozhodovat o změnách a doplňcích třídění.

Vlastní systém třídění není obsažen v dohodě, která na něj pouze odkazuje. Prakticky je jeho oficiální znění dostupné jako publikace Mezinárodního úřadu, a to v několika jazykových verzích.

VÍDEŇSKÁ DOHODA O ZAVEDENÍ MEZINÁRODNÍHO TŘÍDĚNÍ OBRAZOVÝCH PRVKŮ ZNÁMEK (VÍDEŇSKÉ TŘÍDĚNÍ)

Tzv. *Vídeňské třídění obrazových (figurativních) prvků známek* bylo zavedeno Vídeňskou dohodou z 12. června 1973. Smluvní státy tvoří rovněž v tomto případě *Unii*, která je další ze zvláštních unií předvídaných Pařížskou unijní úmluvou. Jejím členem však Česká republika není, ačkoli Úřad průmyslového vlastnictví v Praze obrazové prvky ochranných známek zařazuje podle tohoto třídění.

Třídění sestává ze seznamu *29 kategorií*, v jejich rámci *144 oddílů* a v jejich rámci dále *1667 sekcí* (šesté vydání třídění platné od 1. ledna 2008). Seznam je řazen hierarchicky od nejobecnějšího ke zvláštnímu. Sekce jsou kromě hlavních i tzv. pomocné, které soustředí z hlediska účelnosti zvláštní kategorie vykazující specifický znak, které jsou však jinak již kryty některou ze sekcí hlavních. Na příklad vyobrazení děvčete, které jí, bude zařazeno do kategorie 2 (Lidské bytosti), oddílu 5 (Děti), hlavní sekce 3 (Děvčata) a pomocné sekce 18

(Děti, které jedí nebo pijí). Příklad zatřídění láhve od Becherovky: 19.7.1, což znamená: kategorie 19 (Nádoby a obaly), oddíl 7 (Láhve), sekce 1 (Láhve s horizontálním průřezem kruhovým nebo eliptickým).

Vídeňské třídění musí být používáno povinně při národním zápisu známky ve smluvním státě. Ani zde však nic nebrání tomu, aby paralelně bylo zároveň používáno i národní třídění, je-li považováno příslušným smluvním státem za nezbytné. Vídeňské třídění je pak považováno buď za systém hlavní nebo za systém pomocný. Údaje Vídeňského třídění musí být rovněž ve smluvních státech povinně uváděny ve všech úředních publikacích obsahujících údaje o zápisu. I v tomto případě je pravomoc přijímat změny a doplňky třídění svěřena Výboru expertů, jehož postavení je podobné jako v případě Nizzské dohody. Počet smluvních zemí Vídeňské dohody je však velmi malý.

f) ochranná známka Společenství (Unijní ochranná známka)

OCHRANA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ NA KOMUNITÁRNÍ (UNIJNÍ) ÚROVNI

Harmonizace práva duševního vlastnictví v rámci Evropského společenství (ES) není v dnešní době činěna jen za pomoci směrnic (např. první směrnice Rady č. 89/104 ze dne 21. prosince 1988 ke sblížení zákonů členských států týkajících se ochranných známek), jejichž cíle musí být implementovány členskými státy do jejich právních řádů, nýbrž jednoty v právní úpravě bylo dosaženo na úrovni celého Společenství rovněž skrze nařízení. Tato nařízení mají velkou důležitost, jelikož zakotvila ochranu práv k duševnímu vlastnictví uvnitř celého Společenství.

Komunitární právní rámec byl již vytvořen pro ochranné známky (nařízení č. 40/94 o *ochranné známce Společenství* – toto nařízení bylo s účinností ode dne 13. dubna 2009 nahrazeno nařízením č. 207/2009, jež představuje kodifikované znění nařízení o ochranné známce Společenství) a průmyslové vzory (nařízení č. 6/2002 o *průmyslových vzorech Společenství*), a proto se v ES setkáváme s ochrannými známkami Společenství, resp. komunitárními ochrannými známkami (dále jen OZ EU) a průmyslovými vzory Společenství, resp. komunitárními průmyslovými vzory (dále jen KPV), o nichž bylo pojednáno výše.

a. výhody

Obecně řečeno, ochrana práv k duševnímu vlastnictví na komunitární úrovni přináší řadu výhod. Například:

- je třeba podat jen jednu přihlášku,
- platí se jen jeden poplatek (což výrazně snižuje náklady),
- ochrana platí ve všech členských státech a tedy po rozšíření i v nových zemích, tzn., že od 1. května 2004 je získaná ochrana platná celkem ve 25-ti zemích a od 1. ledna 2007 ve 27-ti zemích.
- Komunitární systém je nezávislý na národních systémech a oba dva systémy existují souběžně vedle sebe, což v praxi znamená, že přihlašovatel ochranné známky (nebo průmyslového vzoru) může žádat o ochranu své známky či vzoru jen ve svém státě a nemusí podávat přihlášku pro komunitární známku (nebo vzor).
- OZ EU a KPV mají jednotnou povahu (unitární charakter), jsou platné a mají účinky v rámci celého ES na základě jediné přihlášky, jež lze podat v kterémkoli z úředních jazyků Společenství. Avšak přihlašovatel si musí vybrat druhý jazyk, který je jedním z pěti oficiálních jazyků Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu (dále jen Úřad nebo OHIM), tzn. angličtina, němčina, francouzština, španělština nebo italština.

- OZ EU má rovněž výhodu oproti Madridskému systému, protože známky podle Madridského systému zůstávají známkami národními. Jak již bylo řečeno výše, systém unijní ochranné známky a národní známkové systémy členských států jsou v koexistenci a mají stejné postavení, tzn. neexistuje zde závislost na národní známce jako u Madridského systému. Dvojitá ochrana je tedy dostupná bez omezení. Totéž platí pro KPV z hlediska Haagského systému.

b. nevýhody

Za určité nevýhody komunitárního systému ochranných známek a průmyslových vzorů lze považovat následující:

- V některých případech je obtížné ochranu získat, zejm. z absolutních důvodů (např. popisnost být jen v jednom z jazyků členské země) a relativních důvodů (tj. konflikt OZ EU s jiným (dřívějším) předmětem duševního vlastnictví v jednom z členských států);
- nejistota z hlediska prohlášení OZ EU či KPV za neplatný – i když je ochrana získána, lze OZ EU či KPV prohlásit za neplatný z výše uvedených důvodů.

ÚŘAD PRO HARMONIZACI NA VNITŘNÍM TRHU (OFFICE FOR HARMONIZATION IN THE INTERNAL MARKET – OHIM)

Sídlo Úřadu se nachází ve španělském Alicante. OHIM zastává důležitou roli v registračním řízení.

Úřad je agenturou Společenství (Unie) a je založen komunitárním právem. Má právní subjektivitu, což znamená, že může uzavírat smlouvy a jednat nezávisle s třetími stranami ve všech záležitostech nutných pro správné fungování Úřadu. OHIM je úplně finančně soběstačný z poplatků za služby, které poskytuje. Úřad začal ve svém sídle pracovat 1. září 1994, ovšem svoji činnost zahájil 2. ledna 1996. Od tohoto data byl připraven pro přijímání přihlášek.

UNIJNÍ OCHRANNÁ ZNÁMKA (OCHRANNÁ ZNÁMKA UNIE) (OZEU)

V této části nebude pojednáno o právech náležejících vlastníkům ochranných známek, jelikož tato se shodují s právy, která přísluší vlastníkům národních ochranných známek, ale budou přiblíženy základní principy, na nichž unijní ochranná známka spočívá.

a. Definice

Článek 1(1) nařízení č. 207/2009 uvádí, že OZ EU je ochranná známka pro výrobky a služby, která je registrována v souladu s podmínkami uvedenými v nařízení a způsobem v nařízení stanoveným. Obecně vzato, OZ EU má stejnou funkci jako ostatní ochranné známky, tzn., že se jedná o označení, které je schopno odlišit výrobky či služby jednoho subjektu od druhého.

b. Označení, která lze zapsat jako unijní ochrannou známku

Podle článku 4 nařízení č. 207/2009 taková označení musí kumulativně splňovat dvě podmínky:

- 1) musí být graficky znázornitelná (zejména slova, včetně vlastních jmen, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho balení) a
- 2) musí mít rozlišovací způsobilost.

Grafické znázornění může zahrnovat rozmanité možnosti. Kromě těch, které jsou vyjmenovány v samotném článku 4, mohou být jako OZ EU zapsány i zvuky, protože je lze znázornit pomocí not, čímž je splněn předepsaný požadavek.

Nutnost rozlišovací způsobilosti je ustálený princip, podle něhož ochranné známky musí mít schopnost odlišit produkty a služby jednoho podniku od ostatních, aby mohly sloužit jako tzv. určovateli původu výrobků či služeb pocházejících z konkrétního zdroje. Znamka nemusí sdělovat přesné údaje o výrobcích. V tomto ohledu postačuje, že známka příslušným spotřebitelům umožňuje odlišit výrobky či služby, které označuje, od výrobků nebo služeb majících jiný původ a dospět k závěru, že veškeré takto označené výrobky či služby jsou vyrobeny, prodávány nebo poskytovány pod kontrolou vlastníka ochranné známky a tento je odpovědný za jejich kvalitu.

c. vlastníci unijní ochranné známky

Podle článku 5 se vlastníkem OZ EU může stát „jakákoli fyzická či právnická osoba včetně institucí zřízených na základě veřejného práva.“ Další podmínky či jinou specifikaci subjektů článek 5 neobsahuje.

d. Úřad

Nařízení č. 40/94, resp. 207/2009 ve svém článku 2 zřizuje Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu (Úřad – anglická zkratka OHIM = Office for Harmonization in the Internal Market), který má na starosti řízení související s registrací komunitárních ochranných známek (a rovněž průmyslových vzorů).

OHIM spravuje tzv. rejstřík komunitárních ochranných známek, který je přístupný pro veřejnost k nahlédnutí.

Periodicky publikuje Věstník ochranných známek Společenství, v němž jsou obsaženy zejm. záznamy učiněné do Rejstříku OZ EU, a Úřední věstník Úřadu obsahující především sdělení a informace obecné povahy vydané prezidentem Úřadu.

e. registrační proces

e.1 přihláška

Přihlášky pro registraci OZ EU mohou být podávány buď přímo Úřadu v Alicante nebo národnímu úřadu průmyslového vlastnictví v členském státě. Přihláška podaná k národnímu úřadu má stejný účinek jako kdyby byla podána ve stejný den k OHIM, ale národní úřad má povinnost postoupit OHIMu přihlášku do dvou týdnů po dni podání přihlášky.

Od 1. května 2004 je možné podat přihlášku OZ EU i skrze Úřad průmyslového vlastnictví v Praze. Principy zmíněné v předchozím odstavci jsou zakotveny v § 49 zákona o ochranných známkách (zákon č. 441/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Za předání přihlášky OHIMu je nutno zaplatit Úřadu průmyslového vlastnictví úhradu nákladů spojených s přijetím a předáním přihlášky ve výši 500,- Kč.⁸

Každá přihláška pro individuální ochrannou známku podléhá základnímu poplatku 900,- EUR. Od 1. května 2009 došlo k úpravě tohoto poplatku na 1.050,- EUR, přičemž se již neplatí poplatek za zápis OZ EU do rejstříku, jak tomu bylo do 30. dubna 2009. Dodatečný poplatek ve výši 150,- EUR se platí za každou třídu výrobků či služeb přesahující tři třídy. Přihlášku lze rovněž podat elektronickou cestou a v takovém případě poplatek činil 750,- EUR, poplatek za dodatečné třídy výrobků nebo služeb zůstává stejný. Od 1. května 2009 činí poplatek za podání přihlášky OZ EU elektronickou formou 900,- EUR.

---

⁸ § 14 odst. 1 prováděcího předpisu zákona o ochranných známkách (vyhláška uveřejněná pod č. 97/2004 Sb.).

Přihlašovatel OZ EU, který podal starší přihlášku ve státě, jenž je členem Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, může uplatnit právo přednosti (prioritu) z oné přihlášky, pokud podal přihlášku OZ EU během šesti měsíců poté, co podal přihlášku dřívější. Do současné doby (rok 2009) bylo podáno přes 740.000 přihlášek OZ EU.

e.2 průzkum

OHIM provede průzkum přihlášky, jestli splňuje předepsané formální náležitosti a zda neexistují absolutní důvody pro zamítnutí přihlášky.

Absolutní důvody nemohou být až na několik výjimek zhojeny a vedou přímo k zamítnutí (odmítnutí) přihlášky. OHIM k nim přihlíží z úřední povinnosti (ex offio). Mezi absolutní důvody patří následující:

a) označení, která nesplňují podmínky článku 4 nařízení č. 207/2009

Jde o označení, která se nemohou stát ochrannou známkou, jelikož nesplňují kumulativní podmínky (viz výše).

Vyloučena ze zápisu jsou druhová označení, například počítač pro počítače, jelikož takové druhové výrazy nejsou schopny získat rozlišovací způsobilost, a to ani jejich užíváním.

Do této kategorie spadají i vůně, tj. čichové ochranné známky. Soudní dvůr Evropské unie sice ve svém rozsudku případu *Sieckmann* (C-273/00) vůni jako označení, které může tvořit ochrannou známkou, explicitně nevyloučil, nicméně stanovil, že žádný ze způsobů či jejich kombinace, mezi něž v daném případě patřil název chemické látky, její chemický vzorec, kde lze získat vzorky této látky a slovní popis vůně, nesplňuje podmínku grafického znázornění. Zvukové známky zapsat lze, pokud jsou znázorněny pomocí not a dokáží odlišit výrobky a služby, jak vyplývá z rozsudku případu *Shield Mark v Joost Kist* (C-283/01).

b) ochranné známky, které nemají rozlišovací způsobilost

Jedná se typicky o jednoduché geometrické tvary (například kruh).

Barva sama o sobě postrádá rozlišovací charakter, ale může být zapsána jako ochranná známka tehdy, pokud užíváním získala rozlišovací způsobilost (rozsudek ve věci *Libertel*), totéž se týká kombinace barev bez konkrétního grafického ztvárnění (rozsudek v případě *Heidelberger Bauchemie*).

c) pouhá popisnost, tj. ochranné známky tvořené výlučně označeními nebo údaji, které mohou v obchodě sloužit k označení druhu, jakosti, množství, určení, ceny, zeměpisného původu nebo doby výroby výrobku či poskytnutí služby nebo jiných jejich vlastností

například extra, nonstop, last minute, mega, mini

Ovšem označení popisné, které je v grafické podobě, rozlišovací způsobilost má a lze jej zapsat. Je-li známka tvořena kombinací několika prvků, z nichž každý sám o sobě by neměl rozlišovací způsobilost, může být přesto známka jako celek distinktivní.

Soudní dvůr rozhodl, že označení BABY-DRY pro dětské plínky není popisné (*Procter & Gamble v OHIM*), naproti tomu v pozdějším rozsudku shledal označení DOUBLEMINT pro žvýkačky za popisné (*OHIM v Wrigley*).

d) ochranné známky tvořené výlučně označeními nebo údaji, jež se staly obvyklými v běžném jazyce nebo v dobré víře a v zavedených obchodních zvyklostech

například Z (pro řidiče automobilů - začátečníky), web (pro internetové služby), trs hroznu (pro víno)

e) tvar výrobku, tj. označení tvořená výlučně: i) tvarem, který je dán samotnou povahou výrobku, ii) tvarem výrobku, nezbytným pro dosažení technického výsledku, iii) tvarem, který dodává výrobku podstatnou hodnotu; například kostka másla

f) ochranné známky, jež jsou v rozporu s veřejným pořádkem nebo přijatými mravními principy; například hanlivá slova

g) klamavost - ochranné známky, které jsou takové povahy, že mohou klamat veřejnost, například ohledně povahy, jakosti nebo zeměpisného původu výrobku nebo služby známka nepravdivě označuje povahu, jakost, zeměpisný původ výrobku či služby. Například ochranná známka, která uvádí, že sklo, pivo atd. pochází z České republiky, i když ve skutečnosti tomu tak není.

h) ochranné známky, k nimž nedaly příslušné orgány souhlas a které budou zamítnuty podle čl. 6 ter Pařížské úmluvy

Tj. výsostné znaky, vlajky, jiné státní znaky zemí Pařížské unie, úřední zkušební, puncovní a záruční značky u nich zavedené, jakož i každá napodobení z hlediska heraldického.

i) ochranné známky obsahující jiné znaky, emblémy nebo erby, než ty, na které se vztahuje čl. 6 ter Pařížské úmluvy, a které představují zvláštní veřejný zájem, pokud příslušný orgán nedal souhlas k jejich zápisu

j) ochranné známky pro vína a alkoholické nápoje, které obsahují nebo se skládají ze zeměpisného určení původu, jež identifikuje vína a alkoholické nápoje, které takový původ nemají. Tento důvod byl přidán nařízením Rady (ES) č. 3288/95 ze dne 22. prosince 1994, jež novelizuje nařízení č. 40/94. Důvodem bylo sladění komunitárního práva s článkem 23 TRIPS (Dohody o obchodních aspektech k právům duševního vlastnictví). Tento důvod pro odmítnutí zajišťuje ochranu veřejnosti před klamáním způsobeným nepravdivým uváděním původu vín a alkoholických nápojů.

k) konflikt ochranné známky se zeměpisným označením nebo označením původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny.

Pokud známka postrádá rozlišovací způsobilost (b)), je popisná (c)) nebo má výlučně obvyklý charakter v běžném jazyce (d)), Úřad neodmítne zápis, pokud ochranná známka získala rozlišovací způsobilost ve vztahu k nárokovaným výrobkům a službám jejím užíváním.

e.3 rešerše

Pokud přihláška splňuje všechny formální náležitosti a žádný absolutní důvod pro zamítnutí se neuplatní, následuje rešerše upravená v článku 38 nařízení č. 207/2009. Úřad připraví rešeršní zprávu Společenství, neboli komunitární rešeršní zprávu obsahující zapsané OZ EU a přihlášky OZ EU, které by mohly být základem pro vznesení námitek proti zápisu z relativních důvodů (viz níže). Úřad zašle kopii přihlášky OZ EU centrálnímu úřadu průmyslového vlastnictví každého členského státu, který informoval Úřad o svém rozhodnutí provádět rešerši ve svém rejstříku ochranných známek ve vztahu k přihláškám OZ EU.

Vzhledem k časovému prodloužení registračního procesu kvůli rešerši a také proto, že rešerši v národních rejstřících neprovádí Německo a Itálie, dochází od 10. března 2008 ke změně.

OHIM vypracuje pouze komunitární rešeršní zprávu, ale rešerše v národních rejstřících ochranných známek jsou prováděny pouze na žádost přihlašovatele a nikoli obligatorně jako dříve.

e.4 relativní důvody pro zamítnutí přihlášky

To, jestli se některý z těchto důvodů uplatní, závisí pouze na tom, zda některý z oprávněných subjektů podá námítka založené na takovém důvodu. OHIM k nim tedy nepřihlíží ex offio a ani z hlediska nich neprovádí průzkum přihlášky.

Během tří měsíců poté, co je přihláška zveřejněna, zainteresované strany, zejm. vlastníci starších (dřívějších) známek nebo osoby jimi zmocněné, mají právo vznést námítka proti zápisu z určitých důvodů (relativní důvody). Poplatek za vznesení námitek činí 350,- EUR. Staršími známkami se s ohledem na uplatněné právo přednosti rozumí:

a) zapsané známky následujících druhů s dřívějším datem podání než je datum podání pro přihlašovanou OZ EU:

- 1) ochranné známky Společenství (EU)
- 2) známky v členských zemích ES (EU)
- 3) známky zapsané na základě madridského systému (Madridské dohody nebo Protokolu k ní) s účinky v členském státě. Jedná se o ochranné známky, které na základě mezinárodního zápisu platí v těch členských zemích, které byly v přihlášce pro tento zápis určeny, a v nichž ochrana nebyla zamítnuta;
- 4) známky zapsané v rámci madridského systému s účinky ve Společenství (Unii) ochranné známky, které jsou předmětem mezinárodního zápisu, kdy v přihlášce pro tento zápis bylo jako území určeno ES a ochrana pro tento region nebyla zamítnuta. Tato čtvrtá kategorie známek byla do nařízení č. 40/94, resp. 207/2009 inkorporována prostřednictvím nařízení Rady (ES) č. 1992/2003 jakožto jeden z důsledků přistoupení Evropského společenství k Protokolu k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek s účinností od 1. října 2004;
  - b) přihlášené ochranné známky uvedené v bodu 1)-4) za podmínky, že budou zapsány,
  - c) známky, které jsou k datu podání přihlášky pro OZ EU v členském státě všeobecně známé.

Důvody pro námitkové řízení z hlediska vztahu mezi pozdějšími a staršími známkami jsou následující:

- 1) přihlášená (pozdější) známka je identická se starší známkou a zboží či služby, pro které má být přihlášená známka zapsána, jsou shodné s výrobky či službami spojenými s dřívější ochrannou známkou. Žádná pravděpodobnost záměny nemusí být přítomna.
- 2) Shodnost či podobnost známek a výrobků nebo služeb způsobuje pravděpodobnost záměny mezi spotřebiteli na území, kde je dřívější ochranná známka chráněna. Pravděpodobnost záměny zahrnuje pravděpodobnost asociace, tzn., že jde o situaci, kdy lidé, kteří narazí na výrobky nebo služby, jež nesou pozdější ochrannou známku, si ji budou spojovat se starší známkou.

Starším ochranným známkám s dobrým jménem je poskytována vyšší ochrana, kdy jejich vlastníci mohou podat námitky proti shodným nebo podobným pozdějším přihláškám ochranných známek pro výrobky či služby, které nejsou identické či podobné těm, pro něž je známka s dobrým jménem zapsána, , pokud by užívání přihlašovaného označení nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména starší ochranné známky nebo jim bylo na újmu.

Námitky mohou podat také vlastníci starších práv, tj. nezapsaných ochranných známek a jiných označení užívaných na trhu větším než jen místního významu (například obchodní firma) platných v členských státech Společenství.

e.5 zápis a obnova

Když přihláška splní veškeré náležitosti předepsané v nařízení a nebyly podány námitky či tyto byly zamítnuty v konečném rozhodnutí, ochranná známka je zaregistrována jako OZ EU. Zápis trvá po dobu deseti let. Musí být obnoven šest měsíců před každým uplynutím deseti let.

Poplatek za zápis byl 850,- EUR, přičemž jak uvedeno výše, od 1. května 2009 se tento poplatek ruší. Přihlašovatel musel tudíž zaplatit dohromady 1750,- EUR, resp. 1600,- EUR (při podání přihlášky elektronickou cestou) za podání přihlášky a za registraci. Od 1. května 2009 se platí 1.050,- EUR, resp. 900,- EUR. Poplatek za obnovení činí 1500,- EUR, resp. 1350,- EUR.

V současné době (rok 2009) je zapsáno přes 500.000 ochranných známek Společenství.

NEPLATNOST UNIJNÍ OCHRANNÉ ZNÁMKY

Po zápisu OZ EU lze podat návrh na prohlášení takové známky za neplatnou. Důvody jsou rovněž absolutní a relativní.

Absolutní důvody jsou shodné s těmi pro zamítnutí (přistupuje navíc podání přihlášky ve zlé víře), což platí i pro relativní důvody (je pouze rozšířen okruh starších práv, na základě nichž lze návrh pro prohlášení neplatnosti podat).

ZRUŠENÍ UNIJNÍ OCHRANNÉ ZNÁMKY

Kromě prohlášení OZ EU za neplatnou ji lze na základě návrhu zrušit z určitých důvodů, např. neužívání známky po dobu pěti let, známka se stala druhovou atp. (článek 51 nařízení č. 207/2009).

DISPOZICE S UNIJNÍ OCHRANNOU ZNÁMKOU

Vlastník OZ EU ji může převést na jiný subjekt (článek 17 nařízení č. 207/2009) či k jejímu užívání udělit licenci (článek 22).

OZ EU může být poskytnuta jako zástava a sloužit tak k zajištění závazku nebo může být předmětem věcných práv (článek 19).

VLLIV ROZŠÍŘENÍ EU NA VZTAH MEZI NÁRODNÍMI A UNIJNÍMI OCHRANNÝMI ZNÁMKAMI

Dne 1. května 2004 a následně 1. ledna 2007 se na území nových členských států EU tzn. včetně České republiky automaticky rozšířily účinky ochranných známek a průmyslových vzorů Společenství (Unie), pro něž byla podána přihláška či již byly zapsány (s přihlédnutím k uplatněnému právu přednosti) před tímto datem. Ovšem tato situace může vést zejména ve vztahu k ochranným známkám ke vzniku konfliktů mezi národními ochrannými známkami, které již byly v těchto státech zaregistrovány nebo pro něž byla podána přihláška (či jim svědčí právo přednosti) před datem rozšíření, a shodnými či podobnými zapsanými nebo přihlášenými komunitárními ochrannými známkami pro identické či podobné výrobky nebo služby. Problematika rozšíření má však mnohem širší dimenzi, např. z hlediska aplikace absolutních důvodů pro zamítnutí přihlášky OZ EU.

Do nařízení č. 40/94, resp. 207/2009 byl přidán článek 159a, resp. 165 a do nařízení č. 6/2002 článek 110a, který do značné míry řeší problematiku rozšíření EU ve vztahu k ochranným známkám a průmyslovým vzorům.

PŘISTOUPENÍ ES K MADRIDSKÉMU PROTOKOLU

Členem Protokolu (narozdíl od Dohody) se může stát mezivládní organizace, jakou je např. Evropské společenství (ES).

ES přijalo nařízení Rady (ES) č. 1992/2003, kterým se mění nařízení (ES) č. 40/94, aby nabylo účinku přistoupení ES k Madridskému protokolu a bylo tak umožněno propojení Madridského systému se systémem unijní ochranné známky. Zmíněné nařízení vložilo do nařízení o ochranné známce Společenství novou část XIII (čl. 145-161, dříve 140-156).

Účinky přistoupení a propojení nastaly dne 1. října 2004. Od uvedeného data je možné podat přihlášku pro mezinárodní zápis ochranné známky podle Madridského protokolu na základě podané přihlášky pro OZ EU či již zapsané OZ EU. Rovněž subjekty ze smluvních stran, jež jsou členy Madridského protokolu, mohou v přihlášce pro mezinárodní zápis ochranné známky určit ES jako celek a pokud Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu (dále jen Úřad nebo OHIM) neodmítne ochranu přihlašovanému označení, bude se vztahovat na všech 27 členských států ES jako kdyby byla přihláška podána přímo k Úřadu.

Příslušné poplatky jsou placeny Mezinárodnímu úřadu v Ženevě ve švýcarských francích a nelze je platit prostřednictvím Úřadu.

III. 5. OZNAČENÍ PŮVODU A ZEMĚPISNÁ OZNAČENÍ

a) Základní pojmy týkající se označení původu a zeměpisných označení

Označení původu výrobků má v mezinárodním obchodním styku velmi významnou úlohu. Každý obchodník se musí zajímat o to, odkud pochází zboží, které je předmětem jím prováděné obchodní transakce. V tomto případě však nemáme na mysli určení místa expedice zboží, které by mělo být patrné z dokumentů zboží provázejících. Zde nám jde o informaci o místě původu zboží, která vedle obchodníka zajímá také spotřebitele. Na příklad nečekaně nízká cena zboží může signalizovat jeho špatnou kvalitu, která se projeví až později. Údaj o původu zboží může toto podezření potvrdit, je-li určitá země v daném případě známá jako producent levného, ale nekvalitního zboží. Někdy je naopak vyhledáváno zboží pocházející z určité oblasti.

Označení původu lze obecně vymezit jako *označení zeměpisné oblasti, odkud výrobek pochází*. Účelem tohoto označení není na rozdíl od ochranných známek identifikace jednotlivého výrobce, ale odlišení výrobků různých výrobců téže zeměpisné oblasti od výrobků jiných, tedy pocházejících odjinud. Jako obecnější pojem se používá "**zeměpisná označení**", a to v plurálu, neboť tato označení jsou dvojího druhu.

1. Předně jde o prostý **údaj o původu výrobku**, který přímo na výrobku nebo častěji na jeho obalu sděluje, kde byl daný výrobek vyroben. Tento údaj má pouze informativní povahu a může ho použít kterýkoli výrobce na kterékoli zboží. Zpravidla se uvádí země, někdy město či jiné místo. Nejčastěji se používá formulace "Vyrobeno v ..." ("Made in ..."). Některé státy používají jiné formulace, např. "Produit suisse", "Swiss made" ("švýcarský výrobek"). U pív se používá označení "Brewed in ...", "Brassé en..." ("Vařeno v ...").

U některých výrobků má pro spotřebitele význam i informace o tom, kde byl výrobek balen. Je to opět především u nápojů: "Plněno v ..." ("Bottled in ..." [do lahví], "Canned in ..." [do plechovek]), "Mise en bouteille dans le domaine" ("Plněno do lahví přímo ve vinařské oblasti"), což je typické označení pro francouzská vína. Některé státy označují své exportní výrobky údajem přímo v jazyce státu určení takto: "Importé d'Allemagne" ("Dovezeno z Německa").

Uvedené označení se v angličtině a francouzštině uvádí jako "indication of source" ("indication de source"), což se do češtiny překládá jako "**údaj o původu**", abyhom je odlišili od skutečného **označení původu** ("appellation of origin", "appellation d'origine"). *Údaj o původu zboží* (na rozdíl od označení původu) *není chráněn jako průmyslové právo* a jeho zneužívání může být postiženo jen jako nekalosoutěžní jednání (typicky jako klamání spotřebitele). **2.** Označení původu v tomto druhém smyslu znamená skutečné označení výrobku, nejen údaj o tom, odkud pochází. Je výrazem určité *souvislosti mezi výrobkem a prostředím, v němž vznikl*, a proto představuje určitou hodnotu, kterou se takto označené zboží vyznačuje. Je označením geografické oblasti, odkud výrobek pochází, přičemž *jeho jakost nebo znaky jsou dány výlučně nebo v převážné míře prostředím této oblasti*. Rozhodující může být činitel přírodní (víno, sýry), lidský (tradice a zručnost - výrobky ze skla), případně obojí (keramika).

Označení původu v tomto smyslu *je průmyslovým právem* a jako takové *je chráněno*. K tomu ovšem musí splňovat tyto podmínky: - je *zeměpisným názvem*, tedy *geografickým označením* země, oblasti, místa nebo jinak vymezeného zeměpisného celku, - je *názvem obecně známým*, a to buď ve veřejnosti (mezi spotřebiteli) nebo v odborných kruzích, - *označuje výrobek, který má určité charakteristické vlastnosti nebo jakost danou zeměpisnými podmínkami místa vzniku*.

Jen ta označení původu, která splňují uvedené podmínky, mohou být zapsána do rejstříku a tím získat průmyslově právní ochranu.

Česká vnitrostátní úprava označení původu a zeměpisných označení je obsažena v zákoně č. 452/2001 Sb., kdy tento zákon je v souladu s nařízením Rady (ES) č. 510/2006 ze dne 20. března 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských výrobků a potravin, které nahradilo stejnojmenné nařízení Rady (EHS) č. 2081/92 ze dne 14. července 1992. Platí zde registrační princip - ochrana se poskytuje na základě zápisu do rejstříku označení původu a zeměpisných označení, který vede Úřad průmyslového vlastnictví. Podmínkou zápisu je, že kvalita nebo vlastnosti výrobku jsou dány výlučně nebo převážně geografickým prostředím původu či je lze tomuto původu alespoň přičíst. Přihlášku podává sdružení výrobců nebo zpracovatelů, příp. jednotlivá fyzická nebo právnická osoba, pokud jako jediná v době podání žádosti na daném území vyrábí, zpracovává a připravuje zboží (výjimečná situace). Doba ochrany není časově omezená.

Porušování označení původu a zeměpisných označení lze postihovat na základě zvláštní ochrany poskytované národními právními předpisy a také jako nekalosoutěžní jednání podle obecných předpisů. Spory většinou spočívají v tom, že porušitel považuje označení původu za vžitě druhové označení pro výrobky určitého typu nebo určité jakosti, jako např. pivo pilsner, sýr camembert, víno šampaňské, koňak apod.

Příklady tuzemských označení původu jsou Žatecký chmel, Olomoucké tvarůžky, Plzeňské pivo, Třeboňský kapr, České sklo, Jablonecká bižuterie, Karlovarský porcelán.

b) Mezinárodní smlouvy upravující zeměpisná označení

PAŘÍŽSKÁ UNIJNÍ ÚMLUVA

Pařížská unijní úmluva obsahuje jen velmi obecnou úpravu, která je vlastně rámcem národních úprav. Podle jejího článku 10 každý smluvní stát musí přijmout účinná právní opatření proti používání falešných údajů o původu zboží a falešných nebo nepravdivých označení původu zboží nebo údajů o výrobcí (údaj o zeměpisném prostředí původu zboží). Úmluva vyžaduje, aby členské státy činily všemožná opatření k zabránění používání falešných údajů, včetně zabavování takto označených výrobků.

MADRIDSKÁ DOHODA O POTLAČOVÁNÍ FALEŠNÝCH NEBO KLAMAVÝCH ÚDAJŮ O PŮVODU ZBOŽÍ

Tato dohoda byla sjednána na stejné konferenci a ve stejný den jako Madridská dohoda o mezinárodním zápisu známek, tedy 14. dubna 1891. Revidována byla v letech 1911 (Washington), 1925 (Haag), 1934 (Londýn), 1958 (Lisabon) a 1967 (Stockholm). Česká republika je smluvní stranou.

Dohoda se vztahuje na výrobky, označené falešným nebo klamavým údajem o původu, uvádějícím přímo nebo nepřímo smluvní stát nebo místo v tomto státu jako místo původu zboží. Rozvádí tak článek 10 Pařížské unijní úmluvy. Uvedené výrobky musí být při dovozu zabaveny, nebo alespoň musí být jejich dovoz zakázán, případně uplatněny další sankce. Dohoda zakazuje veškerou reklamu obsahující údaje, které jsou s to oklamat veřejnost pokud jde o původ zboží. Dohoda se nevztahuje na údaje, při nichž se používá názvů, které se staly názvy druhovými.

LISABONSKÁ DOHODA NA OCHRANU OZNAČENÍ PŮVODU A O JEJICH MEZINÁRODNÍM ZÁPISU

Lisabonská dohoda byla uzavřena dne 31. října 1958, revidována v roce 1967 ve Stockholmu a změněna v roce 1979. Česká republika je smluvní stranou.

Cílem dohody je zajistit ochranu označení původu. To je definováno v článku 2 dohody jako "zeměpisný název země, regionu nebo místa, určující výrobek který odtud pochází, přičemž kvalita nebo vlastnosti tohoto výrobku jsou výlučně nebo z větší části dány zeměpisným prostředím, a to jeho faktory přírodními a lidskými". Porušením je neoprávněné užití označení, a to i s dovětkem "typ", "způsob", "druh", "imitace" apod. (např. "sýr typu camembert").

Tato označení původu jsou zapisována do rejstříku vedeného Mezinárodním úřadem v Ženevě, a to na žádost příslušného úřadu smluvního státu. Mezinárodní úřad notifikuje tyto zápisy všem smluvním stranám, které mohou do jednoho roku od této notifikace odmítnout ochranu tohoto označení původu pouhým prohlášením. Nestane-li se tak, jsou smluvní státy povinny zajišťovat ochranu zapsaného označení původu tak dlouho, dokud je chráněno v zemi původu. Podmínkou mezinárodního zápisu je předchozí zápis národní ve státě původu.

K 1. lednu 1996 bylo mezinárodně zapsáno 735 označení původu. Není to mnoho, neboť mezi 26 smluvními státy jsou z nejvyspělejších pouze dva (Francie a Itálie).

Spolehlivou mezinárodní ochranou označení původu jsou především dvoustranné dohody. Bývalá ČSSR je uzavřela se Švýcarskem, Rakouskem a Portugalskem. Po rozdělení Československa však do těchto dohod nemohla bez dalšího sukcedovat Česká republika, neboť se vztahují na označení původu celé bývalé federace a nelze je jednoduše rozdělit na část českou a část slovenskou.

c) ochrana označení původu a zeměpisných označení v rámci Evropského společenství (Unie)

PRÁVNÍ RÁMEC A PODSTATA

Právní rámec pro ochranu označení původu a zeměpisných označení je dán na základě nařízení Rady (ES) č. 510/2006 ze dne 20. března 2006 *o ochraně zeměpisných označení a označení původu pro zemědělské výrobky a potraviny*. Tímto nařízením bylo nahrazeno stejnojmenné nařízení Rady (EHS) č. 2081/92 ze dne 14. července 1992.

Rozdíl mezi národní (českou), mezinárodní a komunitární úpravou tkví v tom, že národní a mezinárodní úprava neomezuje výrobky, na něž se ochrana vztahuje, kdežto komunitární systém poskytuje ochranu pouze ve vztahu k zemědělským výrobkům a potravinám.

Označením původu (angl. Appellation of origin, designation of origin) se ve smyslu uvedeného nařízení rozumí název oblasti, určitého místa nebo ve výjimečných případech země používaný k označení zemědělského výrobku nebo potraviny pocházející z této oblasti, určitého místa nebo země, jestliže jakost nebo vlastnosti tohoto výrobku či potraviny jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými činiteli a jestliže výroba, zpracování a příprava takového výrobku či potraviny probíhá na vymezeném území. Za zeměpisné označení (angl. Geographical indication) se považuje název oblasti, určitého místa nebo ve výjimečných případech země používaný k označení zemědělského výrobku nebo potraviny pocházející z této oblasti určitého místa nebo země, jestliže tento výrobek nebo potravina má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu, a jestliže výroba nebo zpracování anebo příprava takového výrobku nebo potraviny probíhá na vymezeném území. Za označení původu nebo zeměpisná označení se rovněž považují tradiční zeměpisné nebo

nezeměpisné názvy pro zemědělský výrobek nebo potravinu, které splňují výše uvedené podmínky.

Z právě uvedeného vymezení příslušných dvou pojmů vyplývá, že pro označení původu se vyžaduje úzká spjatost vlastností zemědělského výrobku či potraviny s daným územím na rozdíl od zeměpisného označení, u něhož tato vazba nemusí být tolik těsná.

ŽÁDOST O ZÁPIS DO REJSTŘÍKU

Žádost o komunitární ochranu označení původu a zeměpisných označení se může týkat jak zeměpisné oblasti v členském státě, tak i mimo Evropské společenství. V prvním případě se žádost podává v konkrétním členském státě, přičemž pokud se tato oblast nachází v České republice, podává se žádost k Úřadu průmyslového vlastnictví. Žádosti pocházející z nečlenských zemí se podávají buď přímo Komisi nebo prostřednictvím institucí dané třetí země. Název oblasti nacházející se ve třetí zemi musí být v tomto státě chráněn.

Žádost může podat:

- sdružení výrobců nebo zpracovatelů stejného zemědělského výrobku nebo potraviny,
- jednotlivá fyzická nebo právnická osoba, pokud jako jediná v době podání žádosti na daném území vyrábí, zpracovává a připravuje zemědělský výrobek či potravinu.

Žádost pro označení původu a zeměpisných označení zemědělských výrobků nebo potravin musí kromě dalších podkladů obsahovat ještě tzv. specifikaci, která stanoví jeho charakteristické vlastnosti a vymezí zvláštnosti zeměpisného prostředí. Specifikace musí obsahovat, například název zemědělského výrobku nebo potraviny včetně znění označení původu nebo zeměpisného označení, popis zemědělského výrobku nebo potraviny, popis fyzikálních, chemických vlastností výrobku nebo potraviny, vymezení zeměpisné oblasti, důkazy prokazující původ z vymezené zeměpisné oblasti, údaj potvrzující souvislost mezi kvalitou a vlastnostmi zemědělského výrobku či potraviny a zeměpisným prostředím (týká se označení původu) nebo souvislost mezi určitou jakostí, pověstí nebo jinou vlastností zemědělského výrobku nebo potraviny a zeměpisným původem (týká se zeměpisných označení).

Členský stát, resp. jeho úřad přezkoumá, zda je žádost oprávněná a splňuje podmínky stanovené nařízením. V případě kladného výsledku tohoto průzkumu postoupí žádost Komisi včetně příslušných podkladů a zveřejní specifikaci. V opačném případě žádost zamítne.

PŘEZKUM ŽÁDOSTI KOMISÍ

Komise rovněž žádost přezkoumá, zda je oprávněná a splňuje podmínky stanovené nařízením, přičemž přezkum by neměl trvat déle než 12 měsíců. Komise každý měsíc zveřejní seznam názvů, které jsou předmětem žádostí o zápis, a datum předložení těchto žádostí Komisi.

Dospěje-li Komise k závěru, že jsou splněny podmínky stanovené nařízením, v Úředním věstníku zveřejní tzv. jednotný dokument, který je jednou z nutných součástí žádosti, a odkaz na zveřejnění specifikace; jinak žádost zamítne.

Pokud Komise do šesti měsíců od zveřejnění jednotného dokumentu a odkazu na zveřejnění specifikace neobdrží žádné přípustné námitky, zapíše název do rejstříku. Zápis do rejstříku se zveřejní v Úředním věstníku.

NÁMITKY

Do šesti měsíců ode dne zveřejnění jednotného dokumentu a odkazu na zveřejnění specifikace může každý členský stát nebo třetí země nebo fyzická či právnická osoba mající oprávněný zájem (kromě osoby ze státu, který požádal o zápis) vznést u Komise řádně odůvodněné námitky proti navrhovanému zápisu. Námitky lze podat z taxativně vymezených důvodů, například nesplnění podmínek pro vymezení označení původu či zeměpisného označení,

název je druhový, jde o konflikt s názvem odrůdy rostlin či plemene zvířat, ochrannou známkou atp.

Nedosáhnou-li zúčastněné strany do šesti měsíců dohody, rozhodne o námitkách Komise. Rozhodnutí komise se zveřejní v Úředním věstníku.

ÚČINKY ZÁPISU

Zápis označení původu nebo zeměpisného označení do rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení vedeného Komisí má v členských zemích stejné účinky jako zápis takových označení do národních rejstříků.

ZRUŠENÍ ZÁPISU

Pokud Komise v souladu s prováděcími pravidly dojde k závěru, že již nejsou dodržovány podmínky specifikace zemědělského výrobku nebo potraviny s chráněným názvem, rozhodne o zrušení zápisu, které zveřejní v Úředním věstníku.

Každá fyzická nebo právnická osoba mající oprávněný zájem může požadovat zrušení zápisu, odůvodní-li tento požadavek. Komise postupuje obdobně jako v případě námitek.

ZARUČENÉ TRADIČNÍ SPECIALITY (Traditional Specialty Guaranteed)

Zemědělské výrobky a potraviny s atributem zaručené tradiční speciality požívají v rámci ES zvláštní ochrany. Právní rámec je dán nařízením Rady (ES) č. 509/2006 ze dne 20. března 2006 *o zemědělských výrobcích a potravinách, jež představují zaručené tradiční speciality*.

Zaručenou tradiční specialitou se rozumí tradiční zemědělský výrobek nebo tradiční potravina, jejíž zvláštní povaha je uznávána Společenstvím, a to zápisem do rejstříku podle uvedeného nařízení. Tradiční znamená prokázané používání na trhu Společenství po období, které vykazuje předávání mezi generacemi; toto období by se mělo rovnat časovému úseku obecně připisovanému jedné lidské generaci, tedy nejméně 25 let.

Zvláštní povaha představuje vlastnost nebo soubor vlastností, jimiž se zemědělský výrobek nebo potravina jasně odlišuje od jiných podobných produktů nebo potravin téže kategorie.

V daném případě se nejedná o spjatost s vymezeným územím, ale o zvláštní charakter daného zemědělského výrobku nebo potraviny.

Komise tak jako u označení původu a zeměpisných označení vede rejstřík zaručených tradičních specialit.

III. 6. OCHRANA OBCHODNÍ FIRMY (OBCHODNÍHO JMÉNA)

Obchodní firma je označením podnikatele, pod kterým vykonává svou podnikatelskou činnost. Týká se jak osob právnických, tak fyzických. Slouží k identifikaci nikoli výrobků, ale celých podniků. Symbolizuje pověst podniku jako celku. Je součástí zápisu do obchodního rejstříku.

Ochrana spočívá v tom, že nikdo nesmí užívat obchodní firmu shodnou nebo zaměnitelnou s obchodní firmou jiného podnikatele. Postižený subjekt se může domáhat ochrany svého práva proti tomu, kdo jeho jméno nebo napodobeninu neoprávněně užívá.

Je možno se domáhat následujícího: a) zdržení se neoprávněného užívání obchodní firmy, b) odstranění závadného stavu (uložení povinnosti porušiteli změnit svou obchodní firmu), c) náhrady případné škody, a to včetně ušlého zisku, d) náhrady morální újmy formou zadostiučinění, e) zveřejnění rozsudku, což může požadovat i domnělý porušitel, vyhrál-li spor.

Pařížská unijní úmluva v článku 8 stanoví, že obchodní jméno musí být ve smluvních státech chráněno bez formalit, tedy bez přihlašování a bez zápisu. V článku 9 jsou stanoveny

sankce na protiprávní použití obchodního jména při označování zboží. Takto označené zboží může být při dovozu zabaveno, nebo alespoň musí být jeho dovoz zakázán.

IV. Práva autorská a příbuzná

IV.1. OCHRANA AUTORSKÝCH DĚL

a) Základní pojmy

Autorská práva jsou prostředkem právní ochrany určitých projevů tvůrčí činnosti člověka. Jeho předmětem jsou **autorská díla**, podle povahy členěná na *literární, vědecká a umělecká*. Zjednodušeně lze říci, že autorská práva, jakož i tzv. práva příbuzná, nechrání samotnou myšlenku vzešlou z tvůrčí činnosti, ale její projev, který je ovšem rovněž výsledkem tvůrčí činnosti.

Ve velké většině zemí jsou autorská díla chráněna **bez formalit**. Příslušný výtvar je považován za dílo a stává se tak předmětem ochrany již faktem svého vzniku. V některých zemích, především na americkém kontinentě, musí být dílo určitým způsobem označeno. Jen ojediněle se lze setkat s požadavkem zápisu díla do úředního rejstříku jako podmínkou jeho ochrany (např. v USA před jejich přistoupením k Bernské úmluvě o ochraně uměleckých a literárních děl – registrace autorských děl sice již není v USA podmínkou ochrany, nicméně tato registrace přináší jejímu vlastníku určité výhody).

Rozlišujeme tedy a) evropský kontinentální systém autorského práva (*droit d'auteur*), který zdůrazňuje tvůrčí aspekt: právo vzniká vytvořením díla bez dalšího, výlučnost autorského práva, uznávání morálních práv, b) angloamerický systém *copyright*, který chrání spíše ekonomické zájmy: důraz klade na ekonomické využití díla, neuznává morální práva, přiznává autorská práva i právnickým osobám.

Autorské právo znamená právo autora díla kontrolovat užití svého díla. Při užití díla jde především o výlučné dispoziční právo autora (právo nakládat s dílem, tj. dávat souhlas k **užití díla**, jímž je *rozmnožování díla, jeho veřejné provozování a veřejný přednes, vystavení, pořízení jeho záznamu, vysílání, jakož i překlad a adaptace*). Při užití díla musí být rovněž zachována osobní práva autorská (např. uvedení jména autora při užití díla).

Obecně stanovenou podmínkou ochrany je **původnost díla**. Původnost díla neznamena totéž co novost u vynálezu. Dílo je původní, je-li individuálním ztvárněním myšlenkového obsahu. Tato autorskoprávní individualita díla je dána právě individuálním ztvárněním určitých skutečností, které však samy o sobě předmětem autorského práva nejsou (námět). Autorské právo se vztahuje nejen na celek díla, ale i na takové jeho jednotlivé části, které mají povahu individuálního tvůrčího ztvárnění.

Dalším pojmovým znakem díla je jeho vznik jakožto **výsledku tvůrčí činnosti**. Dílo musí být projevem osobnosti svého tvůrce. Zatímco u vynálezu je možné, aby jeho původcem bylo nezávisle na sobě i několik osob, jejichž tvůrčí činnost (výzkum a vývoj) se ubírala stejným nebo obdobným směrem, u autorskoprávního díla toto možné není. Vylučuje to jeho povaha, neboť jeho pojmovým znakem je již zmíněná autorskoprávní individualita. Vývoj v poslední době však přináší v tomto směru určité změny, neboť autorskoprávní ochrana se poskytuje běžně i výtvorům, které nejsou díly v uvedeném smyslu a u kterých autorskoprávní individualita nemůže existovat vůbec nebo existuje jen v určitém užším smyslu (počítačové programy).

Díla jsou chráněna bez ohledu na způsob jejich vyjádření (písemné, grafické, zvukem, obrazem, trojrozměrným znázorněním apod. - tedy díla slovesná, divadelní, hudební,

výtvarná, filmová, fotografická apod.) a zpravidla i bez ohledu na to, jsou-li publikována. Není rozhodující, na jakém hmotném nosiči je dílo zaznamenáno (papír, kámen, filmový pás, magnetický záznam apod.). V některých státech (například USA) je fixace díla na hmotný substrát podmínkou jeho ochrany (tedy nestačí například nezaznamenaný ústní přednes).

b) Mezinárodní aspekty autorskoprávní ochrany

Vztahy k cizině upravuje § 107 autorského zákona, který vychází z principu **teritoriality**, avšak vzhledem k neexistenci veřejnoprávního aktu, kterým by ochrana byla založena, zároveň také z principu **personality**.

Působnost autorského zákona je z povahy věci omezena na území České republiky. Znamená to, že zákon se vztahuje pouze na případy *užití díla, resp. výkonu výkonných umělců v tuzemsku*.

Zákon však dále rozlišuje díla (výkony výkonných umělců) a) *českých státních příslušníků*, a to bez ohledu na místo vytvoření nebo zveřejnění díla (výkonu), b) *cizích státních příslušníků*.

Zatímco na autory, kteří jsou českými příslušníky, se autorskoprávní ochrana stanovená zákonem vztahuje vždy, u cizích státních příslušníků musí být splněn některý z následujících předpokladů: 1) Stanoví tak *mezinárodní smlouva*. Musí jít o případ pokrytý smlouvou předepisující *národní (asimilační) režim*, tedy zejména o *Bernskou úmluvu, Všeobecnou úmluvu o autorském právu, Smlouvu WIPO o právu autorském, Římskou úmluvu (Mezinárodní úmluvu o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací), Smlouvu WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech atp.* nebo případnou dvoustrannou dohodu. Pro určení, zda se daná smlouva na daný případ vztahuje, jsou rozhodující její ustanovení o osobní působnosti (která může zahrnovat i autory bez státní příslušnosti). 2) Je *zaručena vzájemnost*. Zákon výslovně požaduje *záruku* vzájemnosti, tedy vzájemnost ve vztahu k jinému státu oficiálně uznanou např. ve formě mezinárodní smlouvy. Nestačí vzájemnost faktická, kterou by bylo možno zjišťovat na základě faktického stavu. V praxi tato možnost připadá v úvahu jen ve vztahu k USA pro případy, k nimž došlo před rokem 1960. 3) Nejde-li o žádný z uvedených případů, vztahuje se autorský zákon na díla cizích státních příslušníků nebo osob bez státní příslušnosti, byla-li v Československu, resp. v České republice *poprvé zveřejněna* nebo *má-li zde autor bydliště*.

c) Bernská úmluva na ochranu literárních a uměleckých děl

Bernská úmluva je založena na dvou základních zásadách: **teritoriality a asimilace**. Podle zásady teritoriality se autorskoprávní vztahy řídí vždy právem státu, pro jehož území se ochrana uplatňuje (**lex loci protectionis**). Zásada asimilace znamená uplatnění **národního režimu, resp. principu národního zacházení**, tedy povinnost smluvního státu nakládat s příslušníky ostatních smluvních států jako se svými vlastními příslušníky.

Článek 2 Úmluvy vymezuje literární a umělecká díla jako všechny výtvořiny z literární, vědecké a umělecké oblasti, a to bez ohledu na způsob jejich vyjádření. Následuje podrobný výčet jednotlivých druhů děl z hlediska formy jejich vyjádření. Vnitrostátní právo smluvních států může stanovit, že podmínkou ochrany díla je jeho zachycení na hmotný záznam (nosič). Za původní díla jsou považovány i překlady, úpravy a podobná zpracování jiných děl, jakož i díla souborná (sborníky, encyklopedie). Zvláštní úprava je pro zákonodárství členských zemí

vyhrazena pokud jde o ochranu úředních textů, děl užitého umění, politických proslovů, přednášek apod.

Subjekty ochrany jsou podle článku 3 Úmluvy autoři, kteří jsou občany některého ze států Unie a autoři, jejichž dílo bylo poprvé uveřejněno v některém ze států Unie. Autoři, kteří mají na území státu Unie trvalé bydliště a nejsou jeho občany, mají postavení jeho občanů. Za uveřejněné dílo se považuje dílo vydané se souhlasem autora, pokud nabídka jeho rozmnoženin uspokojuje potřeby veřejnosti. Za uveřejnění se nepovažuje provozování díla dramatického, provedení díla hudebního, vysílání rozhlasem a televizí apod. Pokud jde o autory filmových děl, jsou chráněni podle úmluvy, pokud výrobce díla má sídlo nebo trvalé bydliště v členském státu Unie.

Článek 5 Úmluvy rozvádí **národní (asimilační) režim**. Autoři mají ve státech Unie (kromě státu původu díla) práva stanovená zákony těchto států pro vlastní občany a navíc práva zvláště přiznaná touto úmluvou. Princip národního zacházení je nezávislý na jakýchkoli formalitách, což znamená, že pro přiznání autorskoprávní ochrany a k výkonu autorských práv se nevyžadují žádné formality jako je registrace, případně jiný formální úkon. Rozsah ochrany a právní prostředky k uplatnění práv určuje právo státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu (jedná se opět o lex loci protectionis, nikoli lex fori). Ochrana ve státě původu se řídí vnitrostátním právem.

Článek 6 stanoví právo členských států Unie na retorsní (odvetné) opatření (tj. omezení ochrany) vůči občanům nečlenského státu s trvalým bydlištěm mimo Unii, jejichž dílo by bylo jinak podle článku 3 úmluvy chráněno, nechrání-li dostatečně tento -nesmluvní stát díla autorů, kteří jsou příslušníky některého z členských států Unie.

Osobních (morálních) práv autorů se týká článek 6 bis. Jedná se o právo na autorství a na odpor proti znetvoření, zkomolení nebo jiné změně díla, která by byla na újmu cti nebo dobré pověsti autora.

Dobu ochrany stanoví článek 7 na dobu života autora plus 50 let s tím, že u děl filmových je to 50 let od zpřístupnění díla veřejnosti, resp. od jeho vytvoření. U děl fotografických a děl užitého umění mohou smluvní státy svým zákonodárstvím stanovit dobu ochrany kratší, nejméně však 25 let od vytvoření díla. Tato lhůta je prodloužena Smlouvou o právu autorském na 50 let (viz dále). Nutno podotknout, že Evropské společenství ve svých členských státech prodloužilo délku ochrany majetkových autorských práv na život autora + 70 let, a to na základě směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 *o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (Kodifikované znění)*, která zrušila směrnici Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 *o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících*. Po vzoru Evropského společenství došlo ke stejnému prodloužení doby ochrany majetkových autorských práv i v USA.

Články 8 až 14 specifikují jednotlivá **výlučná práva autorů** týkající se jejich děl. Tato práva jsou podrobně specifikována k kapitole o subjektivních právech.

Podle článku 14 bis **filmové dílo** je chráněno jako dílo původní, i když je výsledkem zpracování díla jiného, jehož ochrana tím není dotčena. Zákonodárství smluvních států stanoví, kdo je nositelem autorského práva k filmovému dílu.

Dovoluje-li to zákonodárství smluvního státu, jehož je autor příslušníkem, a v míře, v jaké to dovoluje smluvní stát, v němž je ochrana uplatňována, autor originálu uměleckého díla nebo originálu rukopisu (spisovatel nebo skladatel) má po prvním převodu vlastnictví originálu díla nebo rukopisu právo na podíl z výtěžku z prodeje rozmnoženin díla (tzv. *droit de suite* - článek 14 ter).

V článku 15 se stanoví, že jméno autora má být uvedeno na díle obvyklým způsobem, což postačuje pro to, aby byl autor za takového považován a mohl soudně stíhat porušení svých práv ve státech Unie.

Podle článku 16 může být každá neoprávněně pořízená rozmnoženina díla zabavena ve státě Unie, kde dílo požívá ochrany. To se vztahuje i na rozmnoženiny přicházející ze státu, kde dílo není chráněno.

Z dalších článků úmluvy stojí za zmínku článek 19, podle něhož zákonodárství států Unie mohou stanovit širší (avšak nikoli užší) ochranu. Taktéž smluvní strany mohou mezi sebou sjednávat mezinárodní smlouvy zaručující širší ochranu nebo obsahující jiná ustanovení, která neodporují této úmluvě (článek 20).

Další články úmluvy obsahují úpravu administrativních otázek (výstavby Bernské unie). Příloha úmluvy obsahuje zvláštní ustanovení o rozvojových zemích, kde se připouští pro rozmnožování a překlady děl za určitých podmínek uplatnění volnějších podmínek ochrany.

Vzhledem k překotnému vývoji informatiky a reprodukční, spojovací a jiné techniky se ukazuje, že Bernská úmluva potřebuje nutně aktualizaci. Bylo rozhodnuto o zahájení prací na dodatkovém protokolu k této úmluvě, a to v rámci Světové organizace duševního vlastnictví. Výbor expertů pověřený těmito pracemi se sešel od roku 1991 již několikrát. Vzhledem k tomu, že zamýšlené změny a doplňky se týkají i práv příbuzných, je o nich pojednáno zvlášť, a to na konci části druhé této publikace.

d) Všeobecná úmluva o právu autorském

Tato úmluva je ve srovnání s Bernskou stručnější a obsahuje obecnější formulace. V zásadních věcech vychází ze stejných principů jako úmluva Bernská. Liší se především v těchto bodech: a) Článek III Všeobecné úmluvy umožňuje překonat rozdílnosti jednotlivých právních systémů tím, že stanoví **formální podmínky ochrany** uveřejněného (nikoli neuveřejněného) díla. Uveřejněné dílo musí být opatřeno tzv. výhradou autorského práva, která sestává ze tří prvků: symbolu písmene C v kroužku, jména nositele autorského práva a vyznačení roku prvního uveřejnění díla. Tato výhrada musí být uvedena na každém exempláři díla. b) Článek IV stanoví, že délka ochrany se řídí právem státu, kde je dílo chráněno (lex loci protectionis), avšak zároveň ji určuje minimálně na dobu života autora plus 25 let. c) Pařížská revize přinesla výjimky z ochrany aplikované ve vztahu k rozvojovým zemím, avšak vnesla je přímo do textu úmluvy (na rozdíl od Bernské úmluvy, kde jsou stanoveny ve zvláštní příloze).

e) Smlouva WIPO o právu autorském (1996)

Rychlý vývoj technických prostředků používaných při tvorbě, reprodukci a užívání autorských děl si vyžádal rozvoj stávající mezinárodní úpravy. Tohoto úkolu se ujala *Světová organizace duševního vlastnictví* v Ženevě, kde probíhala po několik let jednání o Protokolu k Bernské úmluvě. V závěru jednání bylo rozhodnuto o tom, že nový dokument bude mít formu samostatné mezinárodní smlouvy, která *naváže na Bernskou úmluvu jakožto tzv. zvláštní dohoda* v rámci této úmluvy. *Smlouva WIPO o právu autorském (spolu se Smlouvou WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech)* tak byla přijata na mezinárodní konferenci 20. prosince 1996. Česká republika je její smluvní stranou. V současné době (v roce 2009) má tato úmluva 70 členů. Kromě členských států Evropského společenství patří mezi smluvní strany samotné Společenství jako samostatný subjekt mezinárodního práva veřejného. Především v návaznosti na přijetí dvou uvedených smluv WIPO přijalo Evropské

společenství směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv souvisejících v informační společnosti, v níž se mimo jiné promítají ustanovení těchto smluv včetně jejich bližší konkretizace.

Smlouva obsahuje v hmotně právní úpravě ochrany autorských práv tyto nejdůležitější novinky: - **Počítačové programy:** Jsou chráněny jako literární díla podle Bernské úmluvy (viz kapitolu o počítačových programech). - **Soubory údajů (databáze):** Představují výsledek duševní tvůrčí činnosti spočívající ve způsobu výběru údajů nebo uspořádání svého obsahu. Autorskoprávní ochrana databáze je nezávislá na případné autorskoprávní ochraně jejích prvků (údajů či jiných materiálů). - **Právo na rozšiřování díla:** Včlenění tohoto nového práva ukončilo další dlouholeté diskuse, a sice o tom, zda souhlas s užitím díla, tj. zhotovením jeho rozmnoženin, zahrnuje také souhlas s jejich rozšiřováním. Stoupenci tohoto názoru vycházeli z toho, že zhotovení rozmnoženin (např. vydání literárního díla) není samoúčelné a proto automaticky zahrnuje i jejich rozšiřování. Úmluva však stanoví, že autoři literárních a uměleckých děl mají výlučné právo udílet svolení k zpřístupnění originálu nebo rozmnoženin svých děl veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnictví. - **Právo na pronajímání díla:** Týká se počítačových programů, filmových děl a děl obsažených na zvukových záznamech. Autoři těchto děl mají výlučné právo udělovat souhlas ke komerčnímu pronajímání exemplářů svých děl veřejnosti. Filmových děl se toto právo týká jen v případě, kdy by komerční pronajímání vedlo k rozsáhlému kopírování těchto děl, které by podstatným způsobem pošOZ EUovalo výlučné právo autora na užití díla. - **Právo na sdělování díla veřejnosti:** Opět nové výlučné právo, jehož obsahem je udílení souhlasu ke sdělování děl veřejnosti jakýmkoli prostředky (rozhlas, televize, počítačové sítě apod.), včetně způsobů zpřístupnění děl, že kdokoli může mít k nim přístup na místě a v čase podle své vlastní volby (tzv. přenos na vyžádání, neboli on-demand realizovaný prostřednictvím počítačové sítě, typicky Internetu). - **Závazky týkající se technických prostředků k omezení nakládání s díly:** Smluvní státy se zavazují stanovit právní ochranu a opatření proti obcházení, resp. neutralizaci technických prostředků zamezujících neoprávněnému nakládání s díly (blokování počítačových programů proti kopírování, kódování komerčního televizního vysílání apod.). - **Závazky týkající se elektronických informací o identifikaci práv (digital rights management information):** Touto informací se rozumí informace identifikující dílo, jeho autora, jiného nositele práv k dílu apod. Smluvní strany se zavazují k tomu, že přijmou účinná opatření proti osobě, která vědomě způsobí, umožní, usnadní nebo zatají porušení kteréhokoli práva autora, a to tím, že bez jeho svolení odstraní nebo pozmění jakoukoli elektronickou informaci o identifikaci práv nebo exempláře děl s takto odstraněnou nebo pozměněnou identifikací rozšiřuje, dováží za účelem rozšiřování, vysílá nebo sděluje veřejnosti. - **Doba ochrany fotografických děl:** Namísto 25 let podle Bernské úmluvy bude uplatňována obecná doba ochrany (50 let od smrti autora).

V českém autorském zákoně již byly provedeny patřičné úpravy reflektující ustanovení této smlouvy, resp. smluv a směrnice 2001/29/ES.

f) Dohoda TRIPS

Ustanovení o autorském právu obsahuje tato dohoda v člancích 9 a násl. Z odkazu na Bernskou úmluvu je výslovně vyňato ustanovení o morálních právech (článek 6 bis), které není přijatelné především pro americkou koncepci copyright. Důvodem je neexistence tohoto

institutu v právních řádech států amerického kontinentu, včetně USA, pro něž by byl nepřijatelný. Důsledkem je pak větší volnost pro tzv. multimediální průmysl některých zemí používat pro svou komerční produkci díla nebo jejich části od různých autorů bez nutnosti uvádět jejich jména a tedy pátrat po nich (typické pro Japonsko) nebo do těchto děl z komerčních důvodů někdy i velmi výrazně zasahovat (dodatečné kolorování starých, původně černobílých filmů, stereofonizace starých, původně monaurálních zvukových záznamů - typické pro USA).

Další ustanovení (článek 11) se týká pronajímání počítačových programů a kinematografických (filmových) děl. Autoři nebo jejich nástupci musí mít ve smluvních státech právo zakázat nebo povolit komerční pronajímání svých děl pro veřejnost. Podle článku 14 totéž platí pro výrobce zvukových záznamů. Pro kinematografická díla toto platí jen v případě, že takové pronajímání by vedlo k rozsáhlému kopírování takových děl, což by závažně porušilo výlučné právo reprodukce (užití) díla.

g) Ochrana počítačových programů

POVAHA POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU Z HLEDISKA PRÁVNÍ OCHRANY

Počítačový program je možno vymezit jako *soubor instrukcí vyjádřených formou textu, kódů, schémat nebo jiným způsobem, na jejichž základě samočinný počítač plní určitý úkol nebo dosahuje určitého výsledku*. Širším pojmem je *programové vybavení* (software), kam patří nejen vlastní program, ale i další eventuální programy pomocné a zejména průvodní dokumentace nezbytná pro práci s programem.

Počítačové programy se objevily mnohem později než samy počítače. Počítače minulých generací, vybavené elektronikami a později tranzistory, žádné programy nepotřebovaly. Byly konstruovány pro velmi omezený počet funkcí a tudíž "naprogramovány" již z výroby. Teprve vynález integrovaných obvodů (chipů) a jejich masová aplikace při výrobě počítačů vedly k tomu, že počítač určité konstrukce byl potencionálně schopen plnit řadu různých funkcí. K tomu však potřeboval instrukce, které by, zjednodušeně řečeno, určité obvody zapojovaly a jiné vypojovaly tak, aby celek provedl požadovaný úkon a oznámil výsledek. Programy v dnešním smyslu se tak objevily v 60. letech a v 70. letech již začaly problémy s jejich právní ochranou.

První myšlenkou bylo vytvořit pro počítačové programy, jakožto výsledky tvůrčí lidské činnosti, zvláštní (nový) druh ochrany. Bylo zřejmé, že určitý počítačový program sám od sebe nemá pojmové znaky vynálezu a ochrana cestou patentu nebo jiného obdobného průmyslového práva tudíž nepřipadá v úvahu. Ani ochrana autorskoprávní se na první pohled nejevila vhodnou. Nebylo jasné, zda lze program považovat za autorské dílo, když je jeho účel diametrálně odlišný. Byly také pochybnosti, zda autorskoprávní ochrana je pro počítačové programy dostatečná.

V 70. letech, kdy se o ochraně programů v jednotlivých zemích teprve začínalo uvažovat, se Světová organizace duševního vlastnictví s předstihem chopila této problematiky a vypracovala dokument nazvaný Vzorová ustanovení o ochraně programového vybavení počítačů (1978). Tento dokument předpokládal pro počítačové programy zvláštní druh ochrany s tím, že by se mohla eventuálně realizovat prostřednictvím autorskoprávního zákonodárství.

Další vývoj v drtivé většině zemí probíhal ve znamení odporu k zvláštní ochraně a zvláštní úpravě. Bylo třeba najít nějaké schůdné řešení poskytující dostatečnou absolutní ochranu, a to hned a bez nutnosti vymýšlet nové právní instituty, přijímat nové zákony a sjednávat nové mezinárodní smlouvy. Tím byla pragmaticky zvolena cesta sice snadná, avšak

ne vždy nejvhodnější - totiž aplikace autorskoprávní úpravy na ochranu počítačových programů. Jeden stát po druhém doplňoval svůj autorský zákon o další předmět ochrany - počítačový program, Československo nevyjímaje (novelou autorského zákona č. 89/1990 Sb.). Hlasy autorskoprávních profesionálů poukazující na to, že počítačové programy nemohou být beze zbytku považovány za autorská díla, i když je svou vnější formou připomínají, byly jen výjimečně vyslyšeny. Projevilo se to tím, že v některých zemích je počítačovým programům poskytována autorskoprávní ochrana s určitými specifiky (např. ve Francii).

Přes veškeré námitky týkající se jen částečné vhodnosti klasické autorskoprávní ochrany pro počítačové programy je stávající vývoj zřejmě nezvratný, a to zejména poté, co Evropská společenství přijala v r. 1991 směrnici Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o *právní ochraně počítačových programů*. Obdobná úprava již platí mimo jiné i v USA a v Japonsku, čímž jsou pokryti tři největší světoví producenti počítačových programů udávající světový trend.

Jaké jsou argumenty ve prospěch specifické, tedy nikoli autorskoprávní ochrany? Především účel počítačového programu je zcela jiný, než účel literárního nebo uměleckého díla. Program sice v jedné ze svých forem (zápis v programovacím jazyku) vzdáleně připomíná text literárního díla, ale tím veškerá podobnost končí. Zatímco literární, umělecká a jiná díla jsou určena k tomu, aby byla sama o sobě vnímána lidmi, text počítačového programu je uživateli zpravidla lhostejný a ve většině případů i nesrozumitelný. Žádný uživatel si nekupuje program proto, aby si ho přečetl. Zajímá ho výhradně *výsledek aplikace programu*, nikoli znění programu samotného.

Nejzávažnější skutečností je ovšem fakt, že se autorskému právu podsouvá k ochraně něco, co fakticky není dílem, a to jenom proto, že to nelze chránit z jiného titulu. Český autorský zákon sice stanoví, že "za předmět ochrany [podle tohoto zákona] se považují i programy počítačů, pokud splňují pojmové znaky děl podle tohoto zákona", ale jeden z důležitých znaků děl v zákoně výslovně zmíněn není: je jím znak autorskoprávní individuality, která je bezprostředním projevem osobnosti autora. Tento znak bychom u některých počítačových programů těžko hledali, zejména u těch, které jsou složeny z rutinních podprogramů postrádajících původnost.

Zastánci autorskoprávní ochrany počítačových programů uvádějí tyto argumenty: a) Každý program je nebo může být vyjádřen ve formě zápisu textu. Není důvodu, proč by tento text nemohl být chráněn stejně jako jiný vědecký nebo instruktážní text. b) Kromě nejjednodušších rutinních programů se tvůrčí prvek uplatňuje v dostatečné míře, aby mohl být program jako takový považován za výsledek tvůrčí práce.

Dodejme zde, že průmyslově právní (patentová) ochrana počítačových programů je zásadně vyloučená, neboť program nemá pojmové znaky vynálezu. Mnoho zemí však umožňuje patentovou ochranu počítačových programů, které jsou nedílnou součástí nějakého vynálezu.

Pokusme se nyní přenést od jevové stránky k aspektům funkčním. Poskytuje autorské právo programům takovou ochranu, jaká je skutečně zapotřebí?

Obsahem autorského práva je především výlučné právo k dílu. To může být užíváno jinou osobou jen se souhlasem autora. Užíváním se rozumí rozmnožování díla, veřejné provozování a veřejný přednes díla, pořizování záznamů díla, vysílání díla, jakož i jeho překlad nebo adaptace. U počítačového programu je nesporné, že nemůže být použit, aniž by předcházelo pořízení jeho kopie. Nemusí jít vždy o klasický příklad, kdy neoprávněný uživatel si vypůjčí od oprávněného záznam programu na některém z nosičů (na příklad na CD), pořídí si jeho kopii na svůj nosič a původní vrátí. Program může být počítačem použit, jen je-li umístěn v jeho vnitřní paměti, tedy "nahrán" z vnějšího nosiče. Toto "nahrání" není nic jiného než zhotovení kopie programu. Oprávněné i neoprávněné užití

programu tedy nutně v *každém případě* zahrnuje jeho reprodukci a zdá se tedy, že autorské právo je právě tím právním prostředkem ochrany, jakého je třeba. Zákazem nedovoleného okopírování programu se automaticky zabrání jeho neoprávněnému užití.

Praktické zkušenosti některých zemí, zejména "počítačové velmoci", jakou jsou USA, však ukazují, že věc není tak jednoduchá. Ochrana proti kopírování sice chrání text (znění) programu (v programovacím jazyce, resp. tzv. programovém kódu), avšak nechrání některé jeho další aspekty, které mohou mít mnohem větší komerční význam a které přitahují pozornost nikoli uživatelů, ale výrobců programů. Jedná se především o vnitřní strukturu a "design" programu, které jsou nejnákladnějšími a tudíž nejhodnotnějšími složkami programu. Je to vlastně způsob fungování programu a tedy ovládání počítače. I z hlediska inovačního se jedná o nejhodnotnější aspekt programu, nesrovnatelně významnější, než je znění programu v programovém kódu. Z četné judikatury soudů USA je v této oblasti velmi zajímavé rozhodnutí ve věci *Whelan Associates v. Jaslow Dental Laboratory, Inc.* (1986), kde žalovaná strana vytvořila a komercializovala program pro provoz zubní laboratoře, který byl napodobeninou obdobného programu žalobce. I když text obou programů v programovém kódu se velmi podstatně lišil, byla převzata koncepce a vnitřní struktura žalobcova programu, čímž se napodobenina funkčně velmi přiblížila původnímu programu a žalobci odčerpala značný počet zákazníků. Soud rozhodl ve prospěch žalobce a učinil závěr, že nejvýznamnější složkou programovací činnosti bylo vytvoření struktury a logiky programu. Účelem každého programu je řešit určité problémy. Soud pak uznal za chráněný způsob, jakým programátor koncipoval svůj program, aby řešil určitý problém (provoz zubní laboratoře).

Uvedené soudní rozhodnutí, i když je velmi přesvědčivé co do zdůvodnění nutnosti ochrany vnitřní struktury programu, nutí k zamyšlení o dosahu autorskoprávní ochrany. V USA je počítačový program považován za dílo, a to zpravidla literární. Je únosné chránit autorským právem vnitřní strukturu (koncept) díla? A co další aspekt programu - způsob a forma komunikace počítače s uživatelem při aplikaci programu (uživatelské rozhraní - user interface)? I tento aspekt programu má velký komerční význam, neboť právě on mnohdy ovlivňuje oblíbenost jednotlivých programů plnících stejnou nebo obdobnou funkci mezi různými uživateli. Stejnou způsobu propojení uživatele lze ovšem dosáhnout více programy různých znění, takže klasická autorskoprávní ochrana literárního díla nám zde nebude nic platná. K tomu je však třeba dodat, že způsob propojení uživatele zatím nikde není předmětem ochrany a může být tedy legálně napodobován.

Nemenší rozpaky vzbuzuje případná ochrana zobrazení vytvořeného programem na obrazovce. Komerční úspěch počítačových her závisí často především na tomto aspektu. Nezřídka se stává, že úspěšné obrazové elementy oblíbených her jsou napodobovány tak, že je stejného nebo podobného efektu dosaženo jinak formulovaným programem. V USA je v takových případech tendence považovat program za dílo audiovizuální, nikoli literární. Tím je však chráněno jen výsledné zobrazení a není chráněn vlastní text programu, neboť stejný program nemůže být chráněn zároveň jako dvě různá díla.

Uvedené praktické problémy vedou k úvahám o tom, zda je, respektive má být u počítačového programu předmětem ochrany skutečně jen *jevová stránka*, tedy *projev tvůrčího řešení* programátora, nebo také některé aspekty *obsahu tohoto tvůrčího řešení*. Ve druhém případě by už šlo o ochranu nepochybně nad rámec autorského práva, které, jak známo, chrání pouze projev (vyjádření) myšlenky, nikoli myšlenku samu. Zdá se, že u počítačového programu není snadné oddělit myšlenku od jejího projevu tak, jako na příklad u literárního díla. Americké soudy pro to používají tzv. plurality expressions test, tedy test možného různého vyjádření určité myšlenky. Existují-li různé cesty, jak naprogramovat počítač pro splnění určité funkce, pak řešení, jak přimět počítač ke splnění této funkce, je nechránitelnou myšlenkou, avšak každý z více možných programů, který umožňuje realizovat tento cíl, je projevem této myšlenky a může být předmětem autorskoprávní ochrany. Nezdá se však, že

by se v uvedené věci *Whelean Ass. v. Jaslow D. L.* soud tímto testem řídil, neboť pak by musel spor dopadnout podstatně jinak: nepochybně bylo více způsobů, jak formulovat program plnící požadovanou funkci (správa zubní laboratoře).

Další vývoj v oblasti tvorby a aplikace počítačových programů pravděpodobně ještě výrazněji ukáže, že ochrana programů jakožto autorských děl není tím nejlepším řešením. Již dnes je možno poukázat na tyto praktické potíže: 1. Neoprávněné užití počítačového programu nespočívá jen v pořízení kopie bez souhlasu autora. Může jím být i napodobení programu či převzetí jeho částí pro vytvoření jeho napodobeniny jiným subjektem. Tímto druhým rysem se účel ochrany přibližuje spíše oblasti průmyslově právní (neoprávněné užití vynálezu). 2. Zdá se, že nestačí, aby předmětem ochrany byla jen jevová stránka programu (zápis jeho znění), ale je účelné chránit i některé aspekty jeho obsahu (např. vnitřní strukturu). Otázkou je, zda i toto je skutečně možné na bázi autorskoprávní. 3. V rámci autorskoprávní ochrany se obecně připouští pořizování kopií díla bez souhlasu autora pro osobní potřebu pořizovatele. Tato zásada je však neaplikovatelná na počítačové programy, neboť by tak jejich ochrana ztratila z větší části smysl. Programy proto v tomto ohledu musí podléhat zvláštnímu režimu.

Vraťme se však ještě pro úplnost k patentové ochraně programů. Bylo zde již řečeno, že bez dalšího nepřipadá v úvahu, neboť počítačový program není vynálezem. Je-li však program *součástí vynálezu*, pak se pochopitelně patent chránící takový vynález vztahuje na všechny části vynálezu, a tedy i na program. Půjde o vynálezy určitých zařízení ovládaných procesorem, který ke svému fungování program nezbytně potřebuje. Program v tomto případě neřídí jen chod procesoru, jako je tomu u počítače, ale vlastně chod celého patentovaného zařízení.

POČÍTAČOVÉ PROGRAMY A BERNSKÁ ÚMLUVA

Bylo již řečeno, že navzdory všem námitkám byla prakticky na celém světě přijata autorskoprávní ochrana počítačových programů, respektive programového vybavení počítačů. Je-li tomu tak, pak by totéž mělo platit v mezinárodním měřítku, tedy mezinárodní smlouvy týkající se ochrany autorských děl by se měly automaticky vztahovat i na ochranu počítačových programů. Jak je tomu však ve skutečnosti?

Velké rozpaky v praxi smluvních států donedávna nedovolily vyslovit závěr, že Bernská úmluva a Ženevská všeobecná úmluva se jednoznačně vztahují i na ochranu počítačových programů. Přípravné práce na Smlouvě o autorském právu počítaly proto s výslovnou úpravou této otázky. Programy měly být chráněny podle Bernské úmluvy jako díla literární a umělecká, avšak s těmito hlavními výjimkami: a) Ochrana programů může být vykonávána buď ve prospěch autora, jak je stanoveno v článku 2 odst. 6 Bernské úmluvy, nebo ve prospěch jiné osoby, podobně jako je tomu u děl kinematografických. b) Aplikujeme-li definici publikace (článek 3 odst. 3) na programy, je třeba konstatovat, že zpravidla nejsou zveřejněny a je s nimi proto třeba zacházet jako s díly neuveřejněnými. c) Ustanovení o morálních právech (článek 6 bis) bude ve většině případů prakticky neaplikovatelné, neboť mnohdy nelze skutečného autora programu identifikovat. d) Délka ochrany by měla být stanovena jako pro díla slovesná, případně jako pro díla kinematografická (podle toho, jak se určí autor). e) Výlučné právo autora nebo jinak určené osoby povolit zpracování díla by se mohlo aplikovat na programy s tím, že za zpracování je třeba považovat převedení programu z jedné formy do druhé, např. z programovacího (zdrojového) jazyka do strojového (cílového) jazyka (nejde o překlad). Totéž platí o tzv. dekompilaci programu, tj. o jeho převedení do formy, v níž je patrná jeho struktura. f) Dále je třeba modifikovat pravidla o kopírování

programů bez souhlasu autora, neboť pravidla týkající se literárních a uměleckých děl jsou jen částečně použitelná.

Uvedené diskuse byly ukončeny přijetím *Smlouvy WIPO o autorském právu* v roce 1996, která stanoví, že počítačové programy jsou chráněny jako literární díla a spadají do věcné působnosti Bernské úmluvy. Tím byly ukončeny dlouholeté diskuse o tom, zda se Bernská úmluva vztahuje také na počítačové programy, které nejsou výslovně uvedeny v demonstrativním výčtu jejího článku 2.

DOHODA TRIPS

Rovněž podle této dohody (článek 10) jsou počítačové programy chráněny jako literární díla podle Bernské úmluvy, a to bez ohledu na způsob vyjádření (tj. ve zdrojovém i strojovém kódu). Také databáze jsou chráněny jako autorské dílo, představují-li z důvodu výběru svých prvků nebo jejich uspořádání duševní výtvar.

SMĚRNICE O PRÁVNÍ OCHRANĚ POČÍTAČOVÝCH PROGRAMŮ

Jak již bylo uvedeno výše převážilo stanovisko, že počítačový program je chráněn jako dílo literární ve smyslu Bernské úmluvy a tento princip byl promítnut do uvedených mezinárodních smluv. Nicméně v takovém případě musí takový počítačový program splňovat veškeré pojmové znaky autorského díla, tj. především 1) výsledek tvůrčí činnosti autora, 2) jedinečnost výsledku tvůrčí činnosti a 3) vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Jedinečnost výsledku v pojetí autorskoprávním znamená, že takový výsledek může existovat (být vytvořen) pouze jeden. To v praxi znamená, že pouze takovým jedinečným programům je poskytována ochrana autorským právem.

Evropské společenství však snížilo tento standard pro získání ochrany tím, že dle článku 1 odst. 3 směrnice o právní ochraně počítačových programů je počítačový program chráněn, pokud je původní v tom smyslu, že je vlastním duševním výtvozem autora. Místo kritéria jedinečnosti jako je tomu u drtivé většiny děl, aby mohla požívat ochrany autorským právem, ve vztahu k počítačovým programům postačuje princip původnosti ve smyslu vlastního duševního výtvaru autora (programátora). Mohou tedy paralelně existovat dva (případně více) shodných či téměř identických počítačových programů.

Shora popsán přístup dokazuje problematičnost aplikace autorského práva na ochranu počítačových programů, o níž bylo pojednáno výše.

h) Ochrana databází

Jak již bylo zmíněno výše, autorskoprávní ochrana databází (souborů údajů, děl či jiných prvků, materiálů atp.) byla zakotvena v Dohodě TRIPS a následně ve Smlouvě WIPO o autorském právu. Není zde však samozřejmě chráněn obsah databáze, nýbrž ochrana autorským právem se poskytuje databázi, kdy výběr nebo uspořádání jejího obsahu představuje vlastní duševní výtvar autora. Například běžný telefonní seznam by toto kritérium nesplňoval. Obě mezinárodní smlouvy pro úplnost deklarují, že nejsou dotčena autorská práva k obsahu databáze.

Na půdě Evropského společenství existuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o *právní ochraně databází*. Podle této směrnice je databáze soubor děl, údajů nebo jiných nezávislých prvků, které jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a které jsou jednotlivě přístupné elektronickými nebo jinými prostředky.

Podstata autorskoprávní ochrany databází podle uvedené směrnice je shodná jako ve smyslu citovaných mezinárodních smluv. Jediné kritérium spočívá v tom, aby se jednalo o vlastní duševní výtvar autora z hlediska způsobu výběru nebo uspořádání obsahu databáze. Nevyžaduje se tedy podmínka jedinečnosti, jako je tomu i v případě počítačových programů dle směrnice citované na konci předchozí kapitoly. Autorskoprávní ochrana se vztahuje na strukturu databáze.

Důležitý přínos databázové směrnice spočívá v tom, že pořizovatelům databází se přiznává právo *sui generis* zabránit vytěžování, anebo zužitkování celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části. Pořizovatelem databáze se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost pořídí databázi, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Smyslem těchto zvláštních práv (práva na vytěžování a na zužitkování obsahu databáze) je především ochrana investice pořizovatele databáze. Tato práva jsou zcela nezávislá na autorskoprávní ochraně databáze. I když tedy databáze nesplňuje podmínky z hlediska autorskoprávního, nemá to vliv na existenci práv *sui generis* pořizovatele databáze.

Pro srovnání lze uvést, že právo USA žádná zvláštní práva pro pořizovatele databází nezná. K databázím se tak mohou vázat pouze autorská práva. Právě uvedené konstatování potvrzuje rozhodnutí Nejvyššího soudu USA v případě *Feist Publications v. Rural Telephone Service*. Nejvyšší soud USA dospěl k závěru, že pouze minimální stupeň tvořivosti postačuje k tomu, aby se stalo dílo chránitelné autorským právem, ale telefonní seznam nesplňuje ani tento nízký standard jelikož abecední seznam jmen je znám již po staletí. Proto soud rozhodl, že takový seznam nemůže být chráněn autorským právem. Jak podle amerického, tak komunitárního práva pouhé údaje nejsou chránitelné. Ale mezi těmito dvěma systémy existuje podstatný rozdíl, který má závažné důsledky pro pořizovatele databází v USA. Jak již bylo řečeno, na rozdíl od práva ES, neposkytuje americké právo pro pořizovatele databází práva *sui generis*. To znamená, že bez ohledu na to, kolik peněz tvůrce databáze investoval, kdokoli může kopírovat takovou kolekci úplně nebo zčásti. Nejvyšší soud USA odmítl princip dříve aplikovaný některými soudy, kdy se pro udělení autorských práv brala v úvahu i autorova vynaložená práce, tzv. „doktrína potu čela“. Není pochyb, že takový telefonní seznam není originálním autorským dílem, ale Kongres kupodivu opakovaně odmítá jakékoli návrhy pro přijetí zvláštní ochrany pro pořizovatele databází (ochrana jejich vynaložených prostředků). Tento přístup na druhou stranu vede k větší diseminaci databází, které nejsou chránitelné autorským právem.

IV. 2. PRÁVA PŘÍBUZNÁ

(práva k zvukovým záznamům, k výkonům výkonných umělců, k rozhlasovému a televiznímu vysílání)

Boj proti pirátství

Práva nositele autorského nebo příbuzného práva jsou porušena, je-li jakékoli jednání vyžadující jeho souhlas učiněno jinou osobou bez tohoto souhlasu. Nedovolené kopírování pro komerční účely a nedovolené komerční využívání těchto kopií se označuje jako *pirátství*.

Podstatnou náležitostí pirátství je cíl protiprávní činnosti, jímž je obchodní prospěch. Proto je také pirátství převážně záležitostí organizovaných skupin, které nejen vyrábějí kopie, ale zejména zajišťují jejich distribuci v tuzemsku i v zahraničí.

Pirátství se s rozvojem reprodukční techniky stalo neobyčejně vážnou hrozbou pro nositele práv autorských a příbuzných. Kopírovací zařízení všeho druhu jsou technicky dokonalá a snadno dostupná. U digitálního záznamu zvuku nebo obrazu lze jen obtížně odhalit kopii, neboť ta je identická s originálem a tudíž nerozeznatelná.

U zvukových a obrazových záznamů se vyskytují dvě, resp. tři formy pirátství. Nejjednodušší formou je primitivní kopírování běžně zakoupeného záznamu, který slouží jako matrice. Příznačná pro tuto formu je špatná kvalita kopií a zejména obalu, jakož i nezvykle nízká cena kopií prodávaných na trhu. Protiprávní původ těchto falzifikátů je obvykle zřejmý i pro neodborníka.

Druhou formou je pečlivé a kvalitní kopírování s použitím obalů na první pohled nerozeznatelných od obalů legálně vyrobených kopií. Jsou rovněž používány všechny původní značky a symboly (ochranná známka, symboly copyright apod.). Takto vyrobené a distribuované pirátské kopie někdy spolehlivě oklamou spotřebitele. K jejich identifikaci je třeba odborného testu. I zde může být podezřelá nízká cena, neboť distribuce pirátských kopií za cenu kopií legálně zhotovených by neměla smysl.

Třetí forma spočívá v tom, že je protiprávně pořízen (na příklad na koncertě či v kině) zvukový nebo zvukově obrazový záznam jako originál a z něj jsou pak zhotovovány kopie za účelem distribuce. Na rozdíl od předchozích případů zde pirát kopíruje sice vlastní originál, ten však nebyl legálně pořízen, a proto nelegální jsou i jeho kopie.

Předpokladem účinného postihu pirátství je především existence kvalitního zákonodárství, které bude pamatovat na všechny jeho aspekty z hlediska hmotně právního a dá také příslušným orgánům dostatečné pravomoci k faktické realizaci postihu. Tyto orgány (celní správa, policie) by měly mít možnost zasahovat ex offio, a to kdekoli, kde je podezření z výroby nebo distribuce falzifikátů (tedy nikoli jen na hraničních přechodech při dovozu). Měly by mít možnost přísně postihovat různé formy účasti na pirátství i jako přestupky, nejen jako trestné činy. V mnoha zemích, kde je na potírání pirátství skutečný zájem, a to i rozvojových, jsou za tímto účelem vytvářeny specializované orgány.